

Asya Avrupa

Ақпараттық сараптама журналы

Басылымның 5-ші жылы, №56, Қараша (11) 2020

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN AYLIK YAYINIDIR ЕУРАЗІЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ АЙ САЙЫН ШЫҒАТЫН БАСЫЛЫМЫ

ТҮРК ӘЛЕМІНІҢ ҰЛЫ АҚЫНЫ: МҰХТАР ШАХАНОВ TÜRK DÜNYASINDA BİR ULU ÇINAR: MUHTAR ŞAHANOV

СҰХБАТ RÖPORTAJ

МҰХТАР ШАХАНОВ
ҚАЗАҚСТАННЫҢ ХАЛЫҚ ЖАЗУШЫСЫ,
ТҮРКІ ӘЛЕМІНІҢ ЗИЯЛЫЛАР ОДАҒЫНЫҢ ТӨРАҒАСЫ,
ТҮРКІТІЛДЕС ХАЛЫҚТАРЫ АРАСЫНДАҒЫ
ЕҢ ҮЗДІК ӘЛЕМ АҚЫНЫ АТАҒЫНЫҢ ИЕГЕРІ

MUHTAR ŞAHANOV
KAZAKISTAN HALK YAZARI,
TÜRK DÜNYASI AYDINLAR DERNEĞİ BAŞKANI,
TÜRK DİLİ KONUŞAN HALKLAR ARASINDA
DÜNYANIN EN İYİ ŞAİRİ UNVANININ SAHİBİ

4

**DIGITAL CENTRAL
ASIA: STATE OF
THE ART**

ЦИФРОВАЯ
ЦЕНТРАЛЬНАЯ АЗИЯ:
ТЕКУЩЕЕ ПОЛОЖЕНИЕ

ALBINA MURATBEKOVA

14

**INFLUENCE OF PISA ON
EDUCATIONAL SYSTEMS:
GLOBAL AND LOCAL DIMENSIONS**

ВЛИЯНИЕ PISA НА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ
СИСТЕМЫ: ГЛОБАЛЬНЫЕ И МЕСТНЫЕ
ИЗМЕРЕНИЯ

GULNAR NADIROVA

23

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Sahibi / Меншік иесі
Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü /
Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты директоры
Doç. Dr. Vakur Sümer

Genel Yayın Yönetmeni / Бас редактор
Zhengizkhan Zhanaltay

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Жауапты редактор
Dr. Suat Beylur

Haber Müdürü / Жаңалықтарға жауапты редактор
Dr. Zhandos Ranov

Tercüme Ekibi / Аудармашылар тобы
Omurbek Hanayı
Aigerim Manatkızı
Kanat Makhanov

Sekretarya / Хатшылық
Asel Ingaybekova

Metin Redaksiyon / Мәтінді өңдеу
Dr. Suat Beylur
Dauren Aben

Teknik Redaksiyon / Техникалық редактор
Kanat Makhanov

Yayın Kurulu / Редакция алқасы
Doç. Dr. Vakur Sümer
Zhengizkhan Zhanaltay
Dr. Suat Beylur
Dr. Zhandos Ranov
Dr. Gulnar Nadirova
Dauren Aben

Yönetim Merkezi / Басқару орталығы

Almalı Audanı, Mametova 48, 050004
Almaty, Kazakhstan
Tel. +7 (727) 279 97 94
Fax. +7 (727) 279 97 94
E-mail: info@eurasian-research.org

Sürelî yayın tescil belgesi No: 15793-Ж, tarihi: 27.01.2016.

Kazakistan Cumhuriyeti Haberleşme ve İletişim Bakanlığı tarafından verilmiştir.

Tüm hakları saklıdır. Mülakat, haber-yorum ve analizlerde ifade edilen görüşler yazarların kendi görüşleri olup Enstitü'nün yayın politikasını yansıtmamaktadır. Bu yayında yer alan yazılar ve fotoğraflar izinsiz, kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Tiraaj: 300 adet. Her ay yayınlanmaktadır. Dağıtımı Kazakistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını kapsamaktadır. Dağıtımı ücretsizdir.

Мерзімді баспасөз басылымын есепке қою туралы куәлік №: 15793-Ж, күні: 27.01.2016 ж.

Қазақстан Республикасы Ақпарат және коммуникациялар министрлігі тарапынан берілді.

Барлық құқықтар қорғалған. Сұхбат, ақпараттық сараптама мен талдауларда айтылған пікірлер тек авторлардың жеке көзқарастары болып табылады және Институттың ұстанымын білдірмейді. Бұл басылымда жарияланған мақалалар мен фотосуреттерді рұқсатсыз және дереккөзді көрсетпей пайдалануға тыйым салынады. Дереккөзді көрсетіп, сілтеме жасауға болады.

Тираж: 300 дана. Ай сайын жарияланады. Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы аумағында тегін таратылады.

DOÇ. DR. VAKUR SÜMER

Değerli okuyucularımız,

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'ne bağlı Avrasya Araştırma Enstitüsü adına sizlere saygılarımızı sunuyoruz. Yeni bir sayı ile karşınızda olmanın memnuniyeti içindeyiz.

2020'nin son aylarını idrak ettiğimiz bu süreçte, 2021 yılının uluslararası arenasında temel gündem maddelerinden belki de en önemlisinin COVID-19 pandemisi ve bunun çok boyutlu etkileri olacağı anlaşıyor. 2020'nin ikinci çeyreğinden itibaren küresel çapta büyük olumsuz etkiler yaratan pandeminin, 2020-2021 kışında yeni bir yükselişe geçeceği tahmin ediliyor. Halihazırda dünyanın pek çok yerinde, salgının başlangıcından itibaren kaydedilen en yüksek hasta sayılarına ulaşıldı. Kimi Avrupa ülkelerinde, Mart ve Nisan aylarında alınan tedbirlere benzer biçimde, sıkı yasakların alındığını görmekteyiz. Hiç şüphesiz, pandeminin bu hızla şiddetlenmesi sürer ise, dünya ekonomisi 2020 yılındakini aratmayacak ölçüde bir küçülme dalgası ile karşı karşıya kalabilir.

Her ne kadar devletler, ekonomi çarklarının dönmeye devam etmesi için olağanüstü gayret gösterecekler de, salgının dinamikleri, ekonomiler için temel belirleyici olacak. Turizm ve petrol ihracı ile gelir elde eden ülkeler başta olmak üzere, COVID-19'un etkilerinden kendisini tamamen kurtarabilen bir ülke bulunmuyor. Küresel düzeyde yaşanan ekonomik yavaşlama, sağlık malzemeleri dışında neredeyse tüm ürünlerde kayda değer talep düşüşlerine yol açtı. Buna eşlik eden yaygın bir işsizlik dalgası ve toplumsal huzursuzluk, uluslararası istikrarı zedeleyebilecek boyuta varan sonuçlar da doğurabilir. Anlaşılan o ki, 2021 yılında da, tüm hükümetler ince bir buz tabakası üzerinde hareket etmek durumunda olmayı sürdürecekle. Hem salgının boyutlarını sınırlı tutmak için azami gayret gösterilecek, hem de kırılan durumdaki ekonomileri çalışır vaziyette tutmak için piyasalara kredi arzı da dahil olmak üzere, yan etkileri bulunan kimi tedbirler alınmak zorunda olunacak. Umuyoruz ki, tüm tıp dünyasının büyük çabalar vakfettiği aşı çalışmaları hızla neticelenir ve salgın, tüm etkileriyle birlikte dünya gündeminden hızla düşer.

Yeni sayımızda görüşebilmek umuduyla.

Құрметті оқырмандар,

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетіне қарасты Еуразия ғылыми-зерттеу институты атынан сіздерге құрметімізді білдіре отырып, өздеріңізге жаңа санымызды ұсынып отырғанымызға қуаныштымыз.

2020 жылдың соңғы айларындағы үдерісте 2021 жылғы халықаралық күн тәртібіндегі негізгі мәселелердің ең маңыздысы COVID - 19 пандемиясы және оның ауқымды әсерлері болатындығы айқын. 2020 жылдың екінші тоқсанынан бастап жаһандық дәрежеде жағымсыз әсерлерін тигізген пандемия 2020-дан 2021-ге аттайтын қыста қайтадан өршиді деп болжануда. Әлемнің көптеген бөліктерінде аурудың басталуынан бастап тіркелген ауырулар саны жоғары шекке жетті. Кейбір Еуропа елдерінде наурыз және сәуір айларында жүргізілген шараларға ұқсас қатаң шектеулер қабылданғанын көріп отырмыз. Егер пандемия осы қарқынмен күшейе берсе, әлемдік экономика 2020 жылдағыдай қысқару толқынмен бетпе-бет келуі мүмкін.

Мемлекеттер экономиканы ұстап тұру үшін ерекше күш-жігер жұмсаса да, эпидемияның динамикасы экономикалар үшін басты фактор болатыны сөзсіз. Туризм мен мұнай экспортынан табыс табатын елдерді есепке алсақ да COVID-19 әсерінен толықтай қалпына келетін бірде-бір мемлекет жоқ. Әлемдік деңгейдегі экономикалық бәсеңдеу денсаулық сақтау өнімдерінен басқа барлық өнімдерге сұраныстың айтарлықтай төмендеуіне әкелді. Сонымен қатар, орын алып отырған жаппай жұмыссыздық толқыны мен әлеуметтік толқудың салдарлары халықаралық тұрақтылыққа нұқсан келтіруі мүмкін. Бұл жағдай 2021 жылы барлық елдердің өте қырағы саясат ұстанатынын көрсетеді. Әрі эпидемияның таралуын шектеуге барынша күш жұмсалады, әрі әлсіз экономиканы ұстап тұру үшін нарықтарға несиелер беру сияқты жанама әсерлері бар шаралар қабылдануы қажет болады. Бүкіл медицина әлемі күш сала кіріскен вакцина жасау жұмыстары тез арада нәтиже беріп, эпидемия барлық әсерлерімен бірге келмеске кетеді деп үміттенеміз.

Сізді жаңа санымызда көреміз деген үмітпен.

ÖN SÖZ АЛҒЫСӨЗ

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ДИРЕКТОРЫ DOÇ. DR. VAKUR SÜMER.....	1
--	---

RÖPORTAJ СҰХБАТ

MҰХТАР ШАХАНОВ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ХАЛЫҚ ЖАЗУШЫСЫ, ТҮРКІ ӘЛЕМІНІҢ ЗИЯЛЫЛАР ОДАҒЫНЫҢ ТӨРАҒАСЫ, ТҮРКІТІЛДЕС ХАЛЫҚТАРЫ АРАСЫНДАҒЫ ЕҢ ҮЗДІК ӘЛЕМ АҚЫНЫ АТАҒЫНЫҢ ИЕГЕРІ MUHTAR ŞAHANOV KAZAKİSTAN HALK YAZARI, TÜRK DÜNYASI AYDINLAR DERNEĞİ BAŞKANI, TÜRK DİLİ KONUŞAN HALKLAR ARASINDA DÜNYANIN EN İYİ ŞAİRİ UNVANININ SAHİBİ	4
--	---

GÜNCEL ӨЗЕКТІ ПІКІР

DIGITAL CENTRAL ASIA: STATE OF THE ART ЦИФРОВАЯ ЦЕНТРАЛЬНАЯ АЗИЯ: ТЕКУЩЕЕ ПОЛОЖЕНИЕ ALBINA MURATBEKOVA.....	14
INFLUENCE OF PISA ON EDUCATIONAL SYSTEMS: GLOBAL AND LOCAL DIMENSIONS ВЛИЯНИЕ PISA НА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ СИСТЕМЫ: ГЛОБАЛЬНЫЕ И МЕСТНЫЕ ИЗМЕРЕНИЯ GULNAR NADIROVA.....	23
URBAN DEMOGRAPHICS IN KAZAKHSTAN AND ECONOMIC SIGNIFICANCE OF LARGE CITIES ГОРОДСКАЯ ДЕМОГРАФИЯ КАЗАХСТАНА И ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ КРУПНЫХ ГОРОДОВ KANAT MAKHANOV	31
THE CONSEQUENCES OF POPULATION AGEING IN JAPAN ПОСЛЕДСТВИЯ СТАРЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ В ЯПОНИИ ILANA DAUTOVA.....	43
KAZAID - KAZAKHSTAN'S EMERGING FOREIGN POLICY INSTRUMENT KAZAID – ЗАРАЖДАЮЩИЙСЯ ИНСТРУМЕНТ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ КАЗАХСТАНА ALBINA MURATBEKOVA.....	50

<i>"100 YENİ KİTAP" PROJESİNİN ÖNEMİ VE ETKİLERİ</i> <i>100 ЖАҢА ОҚУЛЫҚТЫҢ ҚАРЫМЫ МЕН ПАЙЫМЫ</i> BALCAN EŞMETOVA	58
<i>A BRIEF REVIEW OF MIGRATION FROM POLAND</i> <i>SINCE THE EU ACCESSION</i> <i>КРАТКИЙ ОБЗОР МИГРАЦИИ ИЗ ПОЛЬШИ С</i> <i>ВСТУПЛЕНИЯ В ЕС</i> ILANA DAUTOVA	66
<i>HOW RUSSIA IS IMPORTANT FOR KYRGYZSTAN?</i> <i>КАК ВАЖНА РОССИЯ ДЛЯ КЫРГЫЗСТАНА?</i> AZIMZHAN KHITAKHUNOV	74
<i>CIVIL ACTIVISM IN THE ERA OF CORONAVIRUS</i> <i>ГРАЖДАНСКИЙ АКТИВИЗМ В ЭПОХУ КОРОНАВИРУСА</i> GULNAR NADIROVA	83
<i>THE RISKS OF THE HIGH GOVERNMENT DEBT FOR CENTRAL ASIA</i> <i>РИСКИ ВЫСОКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ДОЛГА</i> <i>ДЛЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ</i> AZIMZHAN KHITAKHUNOV	90
<i>BELARUS AND ITS STRATEGIC ALLIES</i> <i>БЕЛАРУСЬ И ЕЕ СТРАТЕГИЧЕСКИЕ СОЮЗНИКИ</i> AZIMZHAN KHITAKHUNOV	108

ETKİNLİKLER İC-ШАРАЛАР

..... 98

İNFOGRAFIK ИНФОГРАФИКА

..... 124

МҰХТАР ШАХАНОВ MUHTAR ŞAHANOV

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ХАЛЫҚ ЖАЗУШЫСЫ, ТҮРКІ KAZAKİSTAN HALK YAZARI, TÜRK DÜNYASI
ӘЛЕМІНІҢ ЗИЯЛЫЛАР ОДАҒЫНЫҢ ТӨРАҒАСЫ, AYDINLAR DERNEĞİ BAŞKANI, TÜRK DİLİ
ТҮРКІТІЛДЕС ХАЛЫҚТАРЫ АРАСЫНДАҒЫ ЕҢ KONUŞAN HALKLAR ARASINDA DÜNYANIN
ҮЗДІК ӘЛЕМ АҚЫНЫ АТАҒЫНЫҢ ИЕГЕРІ EN İYİ ŞAİRİ UNVANININ SAHİBİ

Құрметті Мұхтар Шаханұлы, өмір жолыңыз туралы қысқаша баяндап берсеңіз.

1942 жылы киелі Түркістан аймағының Отырар жерінде дүниеге келгем. Әкем өмірден ерте өтсе де, маған туған Отырарымыздың сан ғасырлық тарихын бойы мен жадыма сіңдіріп кеткен. Біздің балалық шағымызда оқу мен білімге қазіргідей жағдай жасалмаған болса да, ұстаздарымыздың терең білімінің арқасында қалыптасып шықтық. Бала кезімнен әдебиетке құмар болдым, оның үстіне әкем өз заманы мен Отырар аймағына белгілі молда еді, қисса-дастандар көп айтып беретін. Осындай жағдайлар ақын болып қалыптасуыма оң әсерін тигізген шығар.

Жасыңыз 80-ге таяп қалды, денсаулығыңыздың жайы қалай?

Құдайға шүкір денсаулығым бір қалыпты. Жалпы өмірімде 2 рет инфаркт алған адаммын. Сондықтан

“

**ОЛ ДҮНИЕДЕН
ӨТКЕН СОҢ, ОҒАН
АРНАП «ШЫНДЫҚ
ФОРМУЛАСЫ
ЖӘНЕ МАХАББАТ
ЭВЕРЕСІНЕ
КӨТЕРІЛУ» ДЕГЕН
КІТАП ЖАЗДЫМ**

**CENGİZ AĞABEYİM
YANIMIZDAN
AYRILDIKTAN
SONRA, ONA
“GERÇEĞİN
FORMÜLÜ VE
AŞK EVERESTİ’NE
TIRMANMA” ADLI
BİR KİTAP İTHAF
ETTİM**

”

Sayın Muhtar Hocam, bize hayatınızdan kısaca bahsedebilir misiniz?

Ben, 1942 yılında Türkistan bölgesinde bulunan Otrar kentinde dünyaya geldim. Babam erken yaşta vefat etmesine rağmen bana memleketimiz Otrar’ın asırlık tarihini aşıladı. Çocukluğumuzda eğitim ve öğretim için günümüzde var olan koşullara sahip olmasak da öğretmenlerimizin özverili katkılarıyla yetişтік. Çocukken edebiyatla ilgileniyordum. Bunun yanı sıra, o dönemde Otrar bölgesinde tanınmış bir molla olan babam, bizlere pek çok destan anlatırdı. Yetiştіğim bu ortam, benim şair olarak kimliğimin oluşmasını olumlu yönde etkilemiş olabilir.

Yaşınız 80’e yaklaştı, sağlığınız nasıl?

Çok şükür Allah’a, sağlığım yerinde. Bu yaşıma kadar iki kez kalp krizi geçirdim. Bu nedenle kalbimi yormama-ya çalışıyorum. Ancak, buna rağmen

да, жүрекке салмақ салмай жүруге тырысам да, кейде қоғамдағы олқылықтарды көргенде бейжай қарай алмай, араласып кетемін, сондайда күніне 10-15 дана дәрі ішуге тура келеді, сол дәрілердің арқасында аман-есенбіз. Екінші рет инфаркт алғанымда түрік бауырларымыз қол ұшын созды. Түркия үкіметі арнайы ұшақ жіберіп, өздеріне алдыртып мені емдетті. Бүгінгі күнге дейін аман жүруім әуелі Құдайдың, одан кейін Түркия үкіметінің арқасы.

Қазақ халқымен қатар бауырлас түркі халықтары үшін мәдени және рухани идеологиясы жоғары Наурыз мерекесін мемлекеттік және халықаралық деңгейде тойлатуға көп жұмыс жасағаныңыз туралы хабардармыз. Сол туралы тарқатып айтып берсеңіз?

Иә, Наурыз бұл тек қазақ халқының ғана емес, ол түркітілдес халықтардың ортақ

toplumumuzdaki bazı eksiklikleri gördüğümde kayıtsız kalamıyorum. Günde 10-15 hap almak zorundayım ve ancak bunun sayesinde kendimi daha iyi hissediyorum. İkinci kez kalp krizi geçirdiğimde Türk kardeşlerimiz bana yardım etti. Türk hükümeti beni özel bir uçakla götürüp tedavi etti. Bugüne kadar hayatta kalmam önce Allah'ın, sonra da Türk hükümetinin sayesinde.

Kazak halkı ve kardeş Türk halkları için yüksek bir kültürel ve manevi öneme sahip Nevruz Bayramı'nın ulusal ve uluslararası düzeyde kutlanması için çok çaba sarf ettiğinizi biliyoruz. Bize bundan bahsedebilir misiniz?

Evet, Nevruz, sadece Kazak halkının değil, bütün Türk dili konuşan halkların da ortak bayramıdır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Türk kökenli halkları birbirinden ayırarak

мерекесі. Кеңес Одағы ыдырағаннан кейін, түркі халықтарын ажырату мақсатында ортақ құндылықтардың бәрін шетінен жоя бастады. Солардың ішінде ұлыстың ұлы күні Наурыз да бар еді. 1926 жылдан бастап «Ислам дінінің қалдығы» деп, Наурыз мерекесін мемлекеттік деңгейде, қоғамдық жерлерде тойлауға мүлдем рұқсат берілмей, тыйым салған. 1988 жылы мен Кеңес Одағының (1989 жылы КСРО Жоғарғы Кеңесінің депутаты – ред.) депутаты едім, өкілеттігімді пайдаланып Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің бірінші хатшысы Геннадий Колбинге Наурыз мерекесін мемлекеттік деңгейде тойлау керектігін, оның қоғамдық даму мен халықтар арасындағы ынтымақтастықты арттыратын қасиетін баяндап, арнайы хат

бөлмек için tüm ortak değerler yok edilmeye çalışıldı. Bunların arasında Nevruz Bayramı da bulunmaktadır. 1926 yılından beri “İslam’ın kalıntısı” olarak Nevruz Bayramı’nın devlet düzeyinde ve halka açık yerlerde kutlanması yasaklandı. 1988’de Sovyetler Birliği’nin (1989’da SSCB Yüksek Sovyeti milletvekili) milletvekiliydim. Yetkilerimi kullanarak Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Gennadiy Kolbin’e, Nevruz Bayramı’nın devlet düzeyinde kutlanması gerekliliğini, söz konusu bayramın toplumsal gelişime katkıda bulunan ve halklar arasındaki işbirliğini artıran özelliklerini tanımlayarak özel bir mektup gönderdim. Mektubum Kazakistan Komünist Partisi Politbüro tarafından değerlendirildi, ancak Nevruz Bayramı’nı yeniden canlandırma önerim sadece iki büro üyesi tarafından desteklendi.

жолдадым. Менің хатым Қазақстан Компартиясының Саяси бюросында қаралып, бюро мүшелерінің арасынан Наурызды жаңғырту туралы ұсынысымды екі-ақ адам қолдапты. Оның бірі – сол кездегі Министрлер кеңесінің төрағасы Нұрсұлтан Назарбаев, екіншісі – Қазақстан Компартиясы Орталық комитетінің идеологиялық хатшысы Өзбекәлі Жәнібеков. Көптеген кедергілерге жолықсақ та, ақырында Наурыз мерекесін ресми тойлауға қол жеткіздік. 62 жыл үзілістен соң, түркітілдес халықтар арасында ең бірінші болып Алматыда тойладық. Ал 1989 жылдан бастап, Қырғызстан, Өзбекстан, Түркіменстан, Әзірбайжан республикалары да Наурыз мерекесін мемлекеттік деңгейде тойлай бастады.

Сіз шет мемлекеттерінің және ха-

**КӨПТЕГЕН
КЕДЕРГІЛЕРГЕ
ЖОЛЫҚСАҚ ТА,
АҚЫРЫНДА НАУРЫЗ
МЕРЕКЕСІН РЕСМИ
ТОЙЛАУҒА ҚОЛ
ЖЕТКІЗДІК**

**PEK ÇOK ENGELE
RAĞMEN
NİHAİYET NEVRUZ
BAYRAMI'NI
RESMİ OLARAK
KUTLAMAYA
BAŞLADIK**

Bunlardan biri dönemin Bakanlar Kurulu Başkanı Nursultan Nazarbayev, diğeri ise Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin ideoloji sekreteri Özbekali Janibekov idi. Pek çok engelle rağmen nihayet Nevruz Bayramı'nı resmi olarak kutlamaya başladık. 62 yıl aradan sonra, Türk dili konuşan halklar arasında bu bayramı ilk olarak Almatı'da kutladık. 1989'dan beri ise Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Azerbaycan cumhuriyetleri Nevruz Bayramı'nı devlet düzeyinde kutlamaya başladı.

Yabancı ülkelerden ve uluslararası kuruluşlardan çok sayıda ödül almanıza rağmen, Kazakistan tarafından takdim edilen ödüllere karşı farklı bir tutum içerisindeyiz. Bunu sebebini açıklar mısınız?

Bu konuda ilkem şudur: "Anavatan, bizim en büyük annemizdir. Annemiz

лықаралық ұйымдардың сыйлығының иегері болып атансаңыз да, Қазақстан тарапынан берілетін сыйлықтарға өзге қағидаңыз бар. Оның сыры неде?

Ол қағидам мынадай: «Отан - біздің ең ұлы анамыз. Әркім өз анасына сіңірген еңбегі үшін жылу дәметпеуі керек. Бірақ Отан да өзінің дараланған перзенттерін марапаттап отыруы шарт. Оны да жоққа шығаруға болмайды. Бірақ ол өте әділетті болуы қажет. Қазір кез келген үлкен ұрының екі орден үш медалі бар. Солардың қатарында жүргім келмейді». Мен Қазақстаннан берілетін

ішін harcadığımız емеғін қарşıлығын bekleme-meliyiz. Bununla birlikte, Anavatanın da ken-di çocuklarını ödüllendirmesi gerekmektedir. Bunu göz ardı edemeyiz. Ancak, ben yine de yurt dışından takdim edilen ödülleri kabul et-meyi yeğliyorum, çünkü diğer ülkelerin verdiği ödülleri bana ve ülkeme gösterilen saygı ola-rak görüyorum. Dünya edebiyatı ve kültürü-nü değerlendirerek, destekleyen ve koruyan en yüksek uluslararası kuruluş olan UNESCO, "Medeniyetin Kaybı" ve "Cezalandıran Hafıza-nın Kozmo-Formülü" adlı manzum romanları-mı iki kez gözden geçirerek, onları "modern

сыйлыктарды алудан бас тарткам. Ал, шетелден берілетін сыйлыктарды аламын, себебі басқа мемлекеттер сыйлық арқылы маған және менің еліме көрсеткен құрметін деп бағалаймын. Бүкіл әлемдік әдебиет пен мәдениетке баға беріп, қолдап, қорғап отыратын ең жоғарғы халықаралық ұйым – ЮНЕСКО менің «Өркениеттің адасуы» және «Жазагер жады космоформуласы» деген өлеңмен жазылған романдарымды екі рет қарап, «Осы

**БҮКІЛ ӘЛЕМДІК
ӘДЕБИЕТ ПЕН
МӘДЕНИЕТКЕ БАҒА
БЕРІП, ҚОЛДАП,
ҚОРҒАП ОТЫРАТЫН
ЕҢ ЖОҒАРҒЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҰЙЫМ –
ЮНЕСКО МЕНІҢ
«ӨРКЕНИЕТТІҢ
АДАСУЫ» ЖӘНЕ
«ЖАЗАГЕР ЖАДЫ
КОСМОФОРМУЛАСЫ»
ДЕГЕН ӨЛЕҢМЕН
ЖАЗЫЛҒАН
РОМАНДАРЫМДЫ
ЕКІ РЕТ ҚАРАП, «ОСЫ
ЗАМАН ПОЭЗИЯНЫҢ
ЕҢ БИІГІ» ДЕП БАҒА
БЕРДІ**

**DÜNYA EDEBİYATI
VE KÜLTÜRÜNÜ
DEĞERLENDİREREK,
DESTEKLEYEN
VE KORUYAN
EN YÜKSEK
ULUSLARARASI
KURULUŞ
OLAN UNESCO,
“MEDENİYETİN
KAYBI” VE
“CEZALANDIRAN
HAFIZANIN
KOZMO-FORMÜLÜ”
ADLI MANZUM
ROMANLARIMI
İKİ KEZ GÖZDEN
GEÇİREREK,
ONLARI “MODERN
DÜNYA ŞİİRİNİN
ZİRVESİ” OLARAK
ADLANDIRDI**

dünya şiirinin zirvesi” olarak adlandırdı. UNESCO, uzun tarihinde benden başka hayatta olan hiçbir şairin eserini değerlendirmemiştir. Hayatım boyunca 40’tan fazla yabancı ülke cumhurbaşkanları dahil olmak üzere 120’den fazla ülkeden ödül aldım. Bunları niye söylüyorum? Bazı ödüllerin finansal ve diğer olanakları bulunmaktadır. Bunların hiçbirini özel ve şahsi ihtiyaçlar için kullanmadım, ortak kamu kuruluşlarının faaliyetleri ve ihtiyaçlarına yönelik harcadım.

Birkaç yıl önce Çin’de yaşayan Kay-şa Tabarikızı adlı akrabamız, Cengiz Aytmatov ile birlikte yazdığım “Kuz Başındaki Avcının Çığlığı” (Yüzyılların Başında Sırdaşlık) adlı kitabı Çince’ye çevirdi. Daha sonra Çin’in Şanghay kentinde yaklaşık 150 ülkeden yayınevi temsilcisinin katılımıyla düzenlenen uluslararası kitap fuarında adı geçen eser “En Makul Kitap” unvanı aldı. Ağabeyim ve dostum Cengiz Aytmatov ile birlikte bu kitapta ele alınan konuları görüşmek üzere çeşitli ülke cumhurbaşkanlarıyla bir araya geldik.

En son hangi ülkenin lideri ile görüştünüz?

3-4 yıl önce İslamabad’da Pakistan İslam Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Memnun Hüseyin ile görüşmüştüm. Memnun Hüseyin’in ellerinden TASAM (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi) tarafından takdim edilen “İslam Dünyasının İstanbul” ödülünü aldım.

Kısa da olsa Cengiz Aytmatov’la olan bir anınızı paylaşabilir misiniz?

Cengiz Aytmatov, insanlık tarihinin en büyük isimlerinden biridir. 1993-2003 yılları arasında Kazakistan’ın Bışkek Büyükelçisi olarak görev yaptım. Bu dönem hem benim yaratıcılığım hem de ağabeyim ve dostum Cengiz Aytmatov ile birlikte olmak ve onunla

rus.azattyq.org

заман поэзияның ең биігі» деп баға берді. ЮНЕСКО өзінің арғы-бергі тарихында көзі тірі бірде-бір ақынның шығармасын қарамаған екен. Өмірімде 120-дан астам елдің сыйлығын алыппын, солардың ішінде 40-тан астам сыйлықты шет мемлекеттердің Президенттерінің қолынан алған екенмін. Бұлардың бәрін не үшін айтып отырмын?! Кейбір сыйлықтың қаржылай және басқа да мүмкіндіктері болады, олардың бірде-біреу жеке бас пайдама емес, менің айналамда біріккен қоғамдық ұйымдардың жұмысы мен қажеттіліктеріне жұмсадым.

Бұдан бірнеше жыл бұрын қытайда тұратын Қайша Тәбәрікқызы деген қандас бауырымыз менің Ш. Айтматовпен бірлесіп жазған «Құз басындағы аңшының зары» (Ғасыр айрығындағы сырласу) атты кітабымызды қытай тіліне аударды. Кейіннен Қытайдың Шаңқай қаласында 150-ге жуық елдің баспа ісінің өкілдері қатысқан халықаралық кітап жәрмеңкесінде бұл шығарма «Ең

eserler yazmak için büyük bir fırsattı. Cengiz Aytmatov'un vefatından sonra kendimi yalnız kalmış hissettim. Cengiz ağabeyim yanımdan ayrıldıktan sonra, ona "Gerçeğin Formülü ve Aşk Everesti'ne Tırmanma" adlı bir kitap ithaf ettim. Adı geçen kitap, derin sohbetlerimizden ve çeşitli konulardaki görüşmelerimizden çok detaylı bir şekilde bahsetmektedir. Birçok konuda Cengiz Aytmatov ile aynı fikirdeydik. Kazaklar ve Kırgızlar arasında kullanılan bir söz var: "İki halk Kazaklar ve Kırgızlar gibi arkadaş olsun, iki adam Cengiz ve Muhtar gibi arkadaş olsun!" Bu ifadeden çok şey anlaşılmaktadır.

Sovyet yetkilileri, Sovyet Cumhuriyetleri'ndeki dillerin gelişimini engelleyerek, bunların kullanım alanını tamamen daralttığıнда, ana dilimizin devlet dili statüsü kazanması için büyük çaba sarf ettiniz. Bize ondan bahsedebilir misiniz?

22 Eylül 1989 tarihinde Sovyetler Birliği'nin dağılmasından önce, Kazak SSC Yüksek Sovye-

парасатты кітап» деп бағаланды. Аға-досым Шыңғыс Айтматов екеуміз осы кітапта көтерген мәселелер бойынша бірнеше елдің президенттерімен де кездескенбіз.

Ең соңғы рет қай елдің басшысымен кездестіңіз?

Осыдан 3-4 жыл бұрын Исламабадта Пәкістан Ислам Республикасының президенті Мамнун Хусейнмен кездестім. Оның қолынан TASAM халықаралық ұйымы (Turkish Asian Center for Strategic Studies – Стратегиялық зерттеулердің Түрік Азиялық орталығы – ред.) тағайындаған «Ислам әлемінің Ыстанбұл» сыйлығын алдым.

Шыңғыс Айтматов туралы естелігіңізбен бөліссеңіз.

Ш. Айтматов адамзат тарихындағы ерекше тұлғалардың бірі. Мен 1993-2003 жылдар аралығында Қазақстанның Қырғызстандағы төтенше және өкілетті елшісі қызметін атқардым. Сол жылдар менің шығармашылығым үшін де, аға-досым Ш. Айтматовтың қасында болудың, онымен бірлесіп шығармалар жазуға үлкен мүмкіндік болды. Ш. Айтматов бақылық болғалы бері мен өзімді жалғыз қалғандай сезінемін. Ол дүниеден өткен соң, оған арнап «Шындық формуласы және махаббат Эвересіне көтерілу» деген кітап жаздым. Онымен бірге өткерген саналы сұхбаттарымыз, әртүрлі тақырыптағы көзқарастарымыз жайлы сол кітапта жан-жақты баяндалған. Көптеген әңгімелер барысында Ш. Айтматов екеуміздің пікірлеріміз бір жерден шығатын. Қазақтар мен қырғыздар арасында мынадай сөз бар: «Екі халық дос болсын қазақ пенен қырғыздай, екі жігіт дос болсын, Шыңғыс пенен Мұхтардай!» міне, осы сөзден-ақ көп дүниені аңғаруға болады.

**ЕКІ ХАЛЫҚ ДОС
БОЛСЫН ҚАЗАҚ
ПЕНЕН ҚЫРҒЫЗДАЙ,
ЕКІ ЖІГІТ ДОС
БОЛСЫН, ШЫҢҒЫС
ПЕНЕН МҰХТАРДАЙ**

**İKİ HALK KAZAKLAR
VE KIRGIZLAR GİBİ
ARKADAŞ OLSUN,
İKİ ADAM CENGİZ
VE MUHTAR GİBİ
ARKADAŞ OLSUN**

ti'nde devlet dili üzerine bir tartışma yapıldı ve ardından oylamaya geçildi. Bu toplantıda ilk kürsüye çıkanlardan biriydim ve Kazak dilinin devlet dili olarak kabul edilmesini önerdim. Bazı Kazak etnik kökene sahip milletvekilleri, Rusça'nın devlet dili olması gerektiğini öne sürdü. İki öneri oylamaya sunulduğunda maalesef Rusça devlet dili oldu. Kimseden izin almadan ve toplantının taleplerini görmezden gelerek kürsüye geri döndüm. Konferans salonundaki herkes bunu çılgınlık olarak gördü. Kürsüye çıkarak: "Sovyetler Birliği'nin tüm cumhuriyetleri ana dillerini devlet dili haline getirdi. Biz rezil olduk. Böyle bir ihanete tahammül etmeyeceğiz, halkı ayaklandıracağız. Bu durum, ikinci bir Jeltoksan (Aralık) Ayaklanması'na yol açacak" dediğimde, diğer milletvekilleri ve toplantı başkanları endişelenmeye başladı. Toplantıya katılan Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Nursultan Nazarbayev: "Şahanov'un önerisini tekrar oylamaya koyalım!" diyerek, beni ilk destekleyen kişi oldu. Sonuç olarak, daha önce Kazakça aleyhine oy veren milletvekillerinin çoğunluğu teklifimi destekledi. Kazak dili oy çokluğuyla devlet dili statüsü kazandı. O zaman harekete geçmemiş olsaydık, Kazak dilinin kullanımı şu anda olduğundan daha düşük olacaktı.

Jeltoksan Ayaklanması'nı haklı kılmak ve bu olayın gerçeklerini tüm dünyaya duyurmak için çok çalıştınız. Bu dönemde kimler yanınızda oldu?

Dev bir imparatorluk olan Sovyetler Birliği'nin çöküşünü etkileyen tek olay Jeltoksan Ayaklanması'dır. Jeltoksan Ayaklanması olmasaydı, Sovyetler Birliği'nin hayatı daha uzun sürerdi, farklı bir şekilde sona erecekti. Birincisi, Jeltoksan Ayaklanması meydana geldiğinde Moskova'da edebi yara-

Кеңес билігі одақтас республикалардағы тілдердің дамуын тежеп, қолда- ныс аясын мүлдем тарылтқан кезде, Сіз ана тілімізге мемлекеттік дәреже мәрте- бесін алып беру ісінде үлкен қайраткер- лік көрсеткенсіз. Сол жайында айтып өтсеңіз.

Әлі Кеңес Одағы тарамаған 1989 жыл- дың 22 қыркүйегінде Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінде мемлекеттік тіл туралы талқылау орын алып, артынан дауыс беру болды. Сол жиында ең алғашқылардың бірі болып мінбеге шығып, қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретінде қабылдану керектігін ұсындым. Кейбір ұлты қазақ депутаттар орыс тілінің мемлекеттік тіл болуы керектігін ұсынды. Екі ұсынысты дауысқа салғанда, сорымызға қарай орыс тілі мемлекеттік тіл болып кет- ті. Ешкімнен рұқсат сұрамай, жиын талап- тарын ескермей, мінбеге қайта шықтым. Залда отырғандар менің бұл әрекетімді жындылыққа балады. Мінбеде тұрып: «Кеңестер Одағындағы одастас республи- калардың бәрі өз ана тілдерін мемлекеттік тіл жасады. Біз масқара болдық. Біз мұндай сатқындыққа төзбейміз, халық арасына барып, елді көтереміз. Мұның соңы екін- ші Желтоқсан көтерілісі болады» дегенім- де басқа депутаттар мен жиынды басқа- рып отырған басшылар қауіптеніп қалды. Жиынға қатысып отырған Қазақстан Ком- партиясы Орталық Комитетінің бірінші хат- шысы Нұрсұлтан Назарбаев: «Шахановтың ұсынысын қайта дауысқа салайық!» деді де, өзі бірінші боп мені қолдады, артынша әлгінде қазақ тіліне қарсы дауыс берген де- путаттардың көпшілігі менің ұсынысымды қолдады. Басым дауыспен қазақ тілі мем- лекеттік тіл мәртебесін иеленді. Сол кезде біз қайраткерлік көрсетпегенімізде қазақ тілінің қолдану аясы осы уақытта қазіргіден де төмен халде болар еді.

Сіз Желтоқсан көтерілісін ақтап алып, шындығын бүкіл әлемге айтуда көп еңбек еттіңіз, осы кезеңде кімдер жа- ныңызда болды?

Алып империя Кеңес Одағының ыдырауы- на бірден-бір әсер еткен жағдай бұл Жел-

↑

тілік etkinliğinde şiirlerimi okumaktaydım. Bazen beni bu nedenle suçluyorlar. Sovyetler Birliği döneminde edebiyata büyük önem ve- rildiği kabul edilmelidir. Şair ve yazarların ya- ratıcı gecelerinin düzenlenmesine ve halkla buluşmalarına olanak sağlanırdı. O zamanki yaratıcılık etkinliğim de önceden planlanmıştı. Söz konusu yaratıcılık gecemi destekleyerek, etkinliğin düzenlenmesini denetleyen ve aynı zamanda sunucusu olan büyük Rus şairi Yev- geniy Yevtushenko idi. O dönemde Moskova'da 4.000'den fazla genç Kazak eğitim alıyordu. Yetkililer, bu gençlerin Almatı'da yaşanan olay- lardan etkilenerek, bir şeyler yapacaklarından korkmuşlardı. Bu yüzden etkinliğin durdurul- masına karar verildi. Ancak, Yevgeniy Yevtu- shenko bunu kabul etmedi, güvenlik açısından tüm sorumluluğu üstlenerek yaratıcı etkinli- ğin devamına karar verdi. İkincisi, 6 Haziran 1989'da Moskova'da, Kremlin'de Jeltoksan Ayaklanması gerçeğini tüm dünyaya duyur- mam büyük yankı oluşturdu. Bu zor zaman- larda Türkiye'nin önde gelen akademisyenle- rinden biri olan Turan Yazgan beni koruması altına aldı. Bir süre Türkiye'de yaşadım ve Jel- toksan Ayaklanması'nın gerçeklerini dünyaya duyurmaya devam ettim. Türk kardeşlerim ve Turan Yazgan'ın desteği sayesinde güçlü bir koruma altında oldum. Daha sonra durum sa- kinleşince ülkeye döndüm ve toplumsal çalış- malarımaya devam ettim.

Röportajımız için değerli vaktinizi ayırdığınız için çok teşekkür ederiz!

тоқсан көтерілісі. Егер Желтоқсан көтерілісі болмаған жағдайда Кеңес Одағының өмірі ұзағырақ әрі басқаша аяқталған болар еді. Біріншіден, Желтоқсан көтерілісі болған кезде Мәскеуде менің шығармашылық кешім болып жатты. Кейде мені сол үшін айыптап жатады. Мойындау керек Кеңес Одағында әдебиетке жақсы көңіл бөлін- ді. Ақын-жазушылардың шығармашылық кеші мен олардың халықпен кездесуіне жағдай жасайтын. Менің де сол кездегі шығармашылық кешім алдын-ала жоспар- ланған. Кештің өтуіне қолдау білдіріп, ұй-

ымдастырылуын тікелей қадағалаған әрі кешті жүргізген орыстың ұлы ақыны Евгений Евтушенко болатын. Сол кезде Мәскеуде 4 мыңнан астам қазақ жастары оқыды, солар Алматыда болып жатқан оқиғадан әсерленіп, қандай да бір әрекет жасайды деп қауіптеніп, менің кешімді тоқтату туралы шешім қабылданған. Мұнымен Е. Евтушенко келіспей, бүкіл қауіпсіздікті мойнына алып, кепіл болып шығармашылық кешімді өткізді. Ал екіншіден 1989 жылы 6-маусымда Мәскеуде, Кремльде, Желтоқсан шындығын

бүкіл әлемге жайып салғаным үлкен оқиға болды. Осындай кезеңде бауырлас Түркияның қайраткері Тұран Язған маған көп қамқорлық көрсетті. Біраз уақыт Түркияда тұруым, ол жақта да Желтоқсан көтерілісі туралы шындықты әлемге жеткізе беруді тоқтатпадым. Түрік бауырлардың және Тұран Язғанның ықыласының арқасында мықты қорғауда болдым. Кейінен жағдай тынышталған соң, елге оралып, қоғамдық істермен айналысуды жалғастырдым.

Уақыт бөліп, сұхбат бергеніңізге рақмет!

DIGITAL CENTRAL ASIA: STATE OF THE ART

ALBINA MURATBEKOVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ЦИФРОВАЯ ЦЕНТРАЛЬНАЯ АЗИЯ: ТЕКУЩЕЕ ПОЛОЖЕНИЕ

The COVID-19 pandemic has revealed how vital digital technologies are in our life. Unforeseen technological consequences of lockdown and quarantine measures caught unaware both peoples and governments. They also tested the readiness and capabilities of information and communication technologies (ICTs) and digital services of countries since a large part of almost all essential services, be it education, business, or public services, became available only online. As Armida Salsiah Alisjahbana, Executive Secretary of the UN Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP), noted, "Digital has taken on a compelling new meaning – people, planet and prosperity are all increasingly dependent on access to digitally-driven technological innovations and seamless connectivity" [ESCAP, 2020]. Thus, acknowledging that the pandemic exposed the need to deepen the digitalization process, this article examines, based on international assessments and data, the preparedness of the Central Asian states in integrating digital solutions.

All the Central Asian states but Turkmenistan that continues to claim that there are no COVID-19 cases in the country face the consequences of the

DESPITE THE FACT THAT THE CENTRAL ASIAN GOVERNMENTS HAVE BEEN DEVELOPING THEIR NATIONAL DIGITAL STRATEGIES, IT IS DIFFICULT TO IMPLEMENT A DIGITAL AGENDA WITHOUT A PROPER ICT INFRASTRUCTURE

НЕСМОТРЯ НА ТО, ЧТО ПРАВИТЕЛЬСТВА СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ РАЗРАБАТЫВАЮТ СВОИ НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЦИФРОВЫЕ СТРАТЕГИИ - СЛОЖНО РЕАЛИЗОВАТЬ ЦИФРОВУЮ ПОВЕСТКУ БЕЗ НАДЛЕЖАЩЕЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ ИКТ

Пандемия COVID-19 показала насколько важны цифровые технологии в нашей жизни. Непредвиденные технологические последствия изоляции и карантинных мер застали врасплох как людей, так и правительства. Это способствовало проверке готовности и самих возможностей информационных и коммуникационных технологий (ИКТ) и цифровых услуг в странах, поскольку большая часть почти всех основных услуг, будь то образование, бизнес или общественные услуги, стали доступны только в интернете. Как отметила Армида Сальсия Алисджабана, исполнительный секретарь Экономической и социальной комиссии ООН для Азии и Тихого океана (ЭСКАТО), «цифровые технологии приобрели новое значение - люди, планета и процветание все больше зависят от доступа к цифровым технологиям, технологическим инновациям и невидимой связи» [ЭСКАТО, 2020]. Таким образом, признавая, что пандемия выявила необходимость углубления процесса цифровизации, в данной статье на основе международных оценок и данных исследуется готовность государств Центральной Азии к интеграции цифровых решений.

Все государства Центральной Азии,

ongoing pandemic. Regional governments has implemented various measures to control the disease by introducing home office, distance learning, online public services, and automated chatbots. However, the level of penetration of these digital services depend on the level of the ICT infrastructure, including the internet coverage, speed, and capacity. On top of that, national digital strategies, digital adoption of public services, and e-government have become prerequisites to respond to the new reality of lockdown.

Prior to the pandemic, Kazakhstan was among the pioneers in Central Asia in introducing digital technologies – via its “Digital Kazakhstan” program launched in December 2017. The country was also at the forefront in the region in launching e-government services back in 2008. As a result, over the last years, new laws on public services and new technologies have been adopted to legalize the e-status, whilst the e-gov system already provides more than 83% of public services [Zerde, 2020]. In the recently published UN

кроме Туркменистана, который продолжает утверждать, что в стране нет случаев COVID-19, столкнулись с последствиями продолжающейся пандемии. Правительства региона приняли различные меры по борьбе с болезнью, внедрив удаленную работу, дистанционное обучение, государственные онлайн-услуги и автоматизированные чат-боты. Однако, уровень внедрения данных цифровых услуг зависит от уровня инфраструктуры ИКТ, включая покрытие, скорость и мощность интернет соединения. Кроме того, национальные цифровые стратегии, цифровое внедрение государственных услуг и электронного правительства стали предпосылками для реагирования на новую реальность изоляции.

До пандемии, Казахстан был одним из пионеров в Центральной Азии по внедрению цифровых технологий - в рамках программы «Цифровой Казахстан», запущенной в декабре 2017 года. Страна также была среди первых в регионе по запуску услуг электронного правительства еще в 2008

E-Government Development Index (EGDI), Kazakhstan is placed in the 29th position, significantly advancing from 39th in 2018. The country also ranks among the very high-level countries in the e-participation index and the open government data index [UN, 2020].

Kyrgyzstan adopted its concept of the national digital transformation program "Digital Kyrgyzstan 2019-2023" in 2019 and declared 2019 as the Year of Regional Development and Digitalization of Kyrgyzstan. Prior to that, in 2017, the government adopted the digital transformation program "Taza Koom" that also aimed to improve the national digital infrastructure. Although the country has considerable problems in providing basic internet connections due to the limited coverage and high prices, the Kyrgyz e-government system, e-kyzmat, consistently enlarges its e-services for the population with the plan to provide 80% of public services electronically by 2023 [Soltobaev, 2020]. As of now, Kyrgyzstan has the high EGDI, ranking 83rd, as well as the high e-participation index,

году. В результате, за последние годы были приняты новые законы о государственных услугах и новых технологиях для легализации электронного статуса, в то время как система электронного правительства уже обеспечивает более 83% государственных услуг [Zerde, 2020]. В недавно опубликованном Индексе развития электронного правительства ООН (EGDI), Казахстан находится на 29-м месте, значительно поднявшись с 39-го места в 2018 году. Также, входит в число стран с очень высоким уровнем индекса электронного участия и открытого правительства [ООН, 2020].

В 2019 году, Кыргызстан принял концепцию национальной программы цифровой трансформации «Цифровой Кыргызстан 2019-2023» и объявил 2019 «Годом регионального развития и цифровизации Кыргызстана». До этого, в 2017 году, правительство приняло программу цифровой трансформации «Таза Коом», которая также была направлена на улучшение национальной цифровой инфраструкту-

whilst its open government data index is estimated as middle [UN, 2020].

Uzbekistan, meanwhile, is in the process of developing its "Digital Uzbekistan-2030" program. In his latest address to the nation, President Mirziyoyev outlined the transition to the digital economy for the next five years and specified 2020 as the "Year of Science, Enlightenment and Digital Economy Development". Although at present only 30% of public services are connected to e-government, the presidential decree from April 2020 provides for the majority of services to be integrated into an electronic system in the near future [Sputnik, 2020]. In the EGD, the country is placed in the 87th place with very high e-participation and open government data indexes [UN, 2020].

Tajikistan introduced its "Concept for the Formation of Electronic Government in the Republic of Tajikistan (2012-2020)" in 2011 and divided its implementation into three stages, but it is far behind the schedule in providing e-government services. Low access to the internet due to the inability to own electronic devices and high costs of connection that include a 5% excise tax on the internet, in addition to the lack of the ICT infrastructure across the country, challenges the realization of the program [Abdujaborov, 2019]. In fact, as of 2020, only 26% of the population are connected to the internet [Datareportal, 2020]. Hence, in the EGD, Tajikistan is placed in the 133rd position with the middle EGD and e-participation index, and the low open government data index.

Turkmenistan announced its "Concept of the Development of Digital Economy until 2025" in 2019 and adopted a law on electronic document management and digital services in March 2020. The government aims to implement an electronic document

ALTHOUGH THE CENTRAL ASIAN STATES LAG IN DIGITAL DEVELOPMENT IN COMPARISON TO OTHER REGIONS, THE POSITIVE POLICIES OF THEIR GOVERNMENTS IN ACCELERATING THE EFFORTS TO EMBRACE DIGITALIZATION CANNOT BE DENIED

ХОТЯ ГОСУДАРСТВА ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ ОТСТАЮТ В ЦИФРОВОМ РАЗВИТИИ ПО СРАВНЕНИЮ С ДРУГИМИ РЕГИОНАМИ, НЕЛЬЗЯ ОТРИЦАТЬ ПОЗИТИВНУЮ ПОЛИТИКУ ИХ ПРАВИТЕЛЬСТВ ПО УСКОРЕНИЮ УСИЛИЙ ПО ВНЕДРЕНИЮ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

ры. Несмотря на то, что в стране существуют проблемы с предоставлением базовых подключений к интернету из-за ограниченного покрытия и высоких цен, система электронного правительства Кыргызстана, e-kyzmat, последовательно расширяет свои электронные услуги для населения, планируя предоставлять 80% государственных услуг в электронном формате к 2023 году [Солтобаев, 2020]. На данный момент, в рейтинге EGD, Кыргызстан занимает 83-е место с высоким EGD и высоким индексом электронного участия, в то время как индекс открытых государственных данных оценивается как средний [UN, 2020].

Между тем, в Узбекистане разрабатывается программа «Цифровой Узбекистан-2030». В своем последнем обращении к нации, президент Мирзиёев обозначил переход к цифровой экономике на следующие пять лет и назвал 2020 «Годом науки, просвещения и развития цифровой экономики». Хотя в настоящее время только 30% государственных услуг подключены к электронному правительству, указ президента от апреля 2020 года предусматривает интеграцию большинства услуг в электронную систему в ближайшем будущем [Sputnik, 2020]. В рейтинге EGD, страна занимает 87 место с очень высокими показателями электронного участия и открытых государственных данных [UN, 2020].

Таджикистан представил свою «Концепцию формирования электронного правительства в Республике Таджикистан (2012-2020 годы)» в 2011 году и разделил ее реализацию на три этапа, при этом, страна значительно отстает от графика в предоставлении услуг электронного правительства. Низкий доступ к Интернету из-за невозможности владения электронными

management system in 2021, whilst President Gurbanguly Berdimuhamedov instructed responsible officials to expedite the launch of an e-government system [CentralAsia.news, 2020]. However, due to the unsatisfactory level of infrastructure and gaps in providing connection, internet penetration in the country remains substantially low. Among the 193 UN member states in the EGD, Turkmenistan is in 158th place, with low e-participation and open government data indexes. In addition, according to Datareportal, only 1.2% of the population use social media that shows a low level of digital literacy among the population.

Thus, despite the fact that the Central Asian governments have been developing their national digital strategies, it is difficult to implement a digital agenda without a proper ICT infrastructure. According to the World Bank, the Central Asian states suffer from poor quality and expensive in-

THE POOR INTERNET COVERAGE AND THE OUTDATED ICT INFRASTRUCTURE ARE AMONG THE MAJOR CHALLENGES OF DIGITAL CONNECTIVITY IN THE REGION

ПЛОХОЕ ИНТЕРНЕТ-ПОКРЫТИЕ И УСТАРЕВШАЯ ИНФРАСТРУКТУРА ИКТ ЯВЛЯЮТСЯ ОДНИМИ ИЗ ОСНОВНЫХ ПРОБЛЕМ ЦИФРОВОЙ СВЯЗИ В РЕГИОНЕ

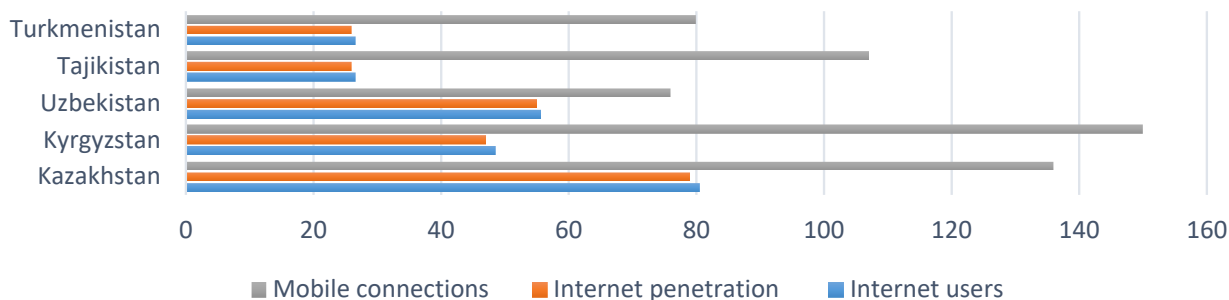

устройствами и высокая стоимость подключения, включая 5% акцизный налог на интернет, в дополнение к отсутствию инфраструктуры ИКТ по всей стране, затрудняет реализацию программы [Абдуджабаров, 2019]. Фактически, по состоянию на 2020 год, только 26% населения подключены к интернету [Портал данных, 2020]. Соответственно, в EGD Таджикистан находится на 133-м месте со средним индексом EGD и электронного участия, а также низким индексом открытых правительственных данных.

Туркменистан объявил о своей «Концепции развития цифровой экономики до 2025 года» в 2019 году и принял закон об электронном документообороте и цифровых услугах в марте 2020 года. Правительство намерено внедрить систему электронного документооборота в 2021 году, а президент Гурбангулы Бердымухамедов поручил ответственным лицам

Internet users in Central Asia in January 2020 (in %)
Интернет-пользователи в странах Центральной Азии по состоянию на январь 2020 г. (в %)

Source: based on the combined data from Datareportal (2020).
 Источник: на основе комбинированных данных Datareportal (2020).

Internet connectivity due to incomplete regulatory environments, a low level of private investments, limited use of ICT, limited regional integration, and a lack of connectivity because the global internet traffic bypasses the Central Asian states [Navas-Sabater, 2019]. As the graphic below illustrates, the level of internet penetration and the number of internet and mobile users in the region significantly varies by country. According to Datareportal, as of January 2020, Kazakhstan has the highest internet coverage of 79% that provides 81% of the population with an internet connection, whilst the number of mobile connections is equivalent to 136% of the total population. Kyrgyzstan, on the other hand, despite the low penetration of the internet (47%), has the highest number of mobile connections (150%) in the region, which means that mobile devices are a major tool for connection. Uzbekistan covers more than half of its population (55%) with 76% of the internet usage via mobile connections. Tajikistan and Turkmenistan have similarly low levels (26%) of internet penetration, however, the share of mobile connections (107%) in Tajikistan demonstrates that Tajik users also prefer mobile devices as a major connection tool [Datareportal, 2020].

Undoubtedly, the poor internet coverage and the outdated ICT infrastructure are among the major challenges of digital connectivity in the region. In order to narrow the digital gap, the World Bank developed

чиновникам ускорить запуск системы электронного правительства [CentralAsia.news, 2020]. Однако из-за низкого уровня ИКТ инфраструктуры и проблем в предоставлении соединения, проникновение интернета в стране остается существенно низким. Среди 193 стран-членов ООН, включенных в EGD, Туркменистан занимает 158-е место с низким уровнем электронного участия и открытых правительственных данных. Кроме того, по данным Datareportal, только 1,2% населения пользуются социальными сетями, что свидетельствует о низком уровне цифровой грамотности среди населения.

Таким образом, несмотря на то, что правительства стран Центральной Азии разрабатывают свои национальные цифровые стратегии - сложно реализовать цифровую повестку без надлежащей инфраструктуры ИКТ. По данным Всемирного банка, государства Центральной Азии страдают от плохого качества интернета и дорогостоящего подключения из-за незавершенной нормативной базы, низкого уровня частных инвестиций, ограниченного использования ИКТ, ограниченной региональной интеграции и отсутствия подключения к глобальному интернет-трафику, который работает в обход государств Центральной Азии [Навас-Сабатер, 2019]. Как показано на рисунке ниже, уровень проникновения интернета и количество пользователей интернета и мобильной связи в регионе значительно различаются в зависимости

a Digital CASA (Digital Central Asia-South Asia) regional program that aims to improve broadband Internet connectivity and to develop an integrated digital infrastructure in the region. The first country that joined the project was Kyrgyzstan, for which the World Bank approved \$50 million in March 2018. Uzbekistan is waiting for approval of its Digital CASA-Uzbekistan project, which has an estimated budget of \$300 million, while Kazakhstan and Tajikistan are negotiating the project terms [Navas-Sabater, 2019]. In general, signed Digital CASA projects incorporate three components – expanding the regional and domestic connectivity infrastructure; enabling the environment for digital transformation; and promoting digital entrepreneurship. Thus, with the support of the World Bank, the Central Asian states aspire to advance their connectivity capacity that will promote regional digital connectivity.

Besides, Kazakhstan and Kyrgyzstan, within the Eurasian Economic Union (EAEU), have been developing their digital strategies in line with the “EAEU Digital Agenda until 2025”. The EAEU member states also foster digitalization at the regional level, and since 2018 the Eurasian Economic Commission’s project office for the implementation of digital initiatives has become a place where the EAEU member states can transmit their initiatives.

Overall, although the Central Asian states lag in digital development in comparison to other regions, the positive policies of their governments in accelerating the efforts to embrace digitalization cannot be denied. The ongoing pandemic provided those, who have implemented digitalization, with a chance to test the capacity of their technologies, while for others who have neglected the need of an e-system to reconsider its value for both business and public. As UN Sec-

THE ONGOING PANDEMIC PROVIDED THOSE, WHO HAVE IMPLEMENTED DIGITALIZATION, WITH A CHANCE TO TEST THE CAPACITY OF THEIR TECHNOLOGIES, WHILE FOR OTHERS WHO HAVE NEGLECTED THE NEED OF AN E-SYSTEM TO RECONSIDER ITS VALUE FOR BOTH BUSINESS AND PUBLIC

ПАНДЕМИЯ ПРЕДОСТАВИЛА ТЕМ, КТО ВНЕДРИЛ ЦИФРОВИЗАЦИЮ, ВОЗМОЖНОСТЬ ПРОВЕРИТЬ МОЩНОСТЬ ВНЕДРЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ, А ДРУГИМ, КОТОРЫЕ ПРЕНЕБРЕГЛИ НЕОБХОДИМОСТЬЮ ЭЛЕКТРОННОЙ СИСТЕМЫ, ПЕРЕСМОТРЕТЬ ЕЕ ЦЕННОСТЬ КАК ДЛЯ БИЗНЕСА, ТАК И ДЛЯ ОБЩЕСТВА

от страны. По данным Datareportal, по состоянию на январь 2020 года, в Казахстане наблюдается самый высокий охват интернетом – 79%, который обеспечивает 81% населения доступом к интернету, в то время как количество мобильных подключений равно 136% от общей численности населения. С другой стороны, Кыргызстан, несмотря на низкое проникновение Интернета (47%), имеет самое большое количество мобильных подключений (150%) в регионе, которое означает, что мобильные устройства являются основным инструментом для подключения. В Узбекистане, более половины населения (55%) имеют доступ к интернет соединению, при этом 76% пользователей подключаются через мобильную связь. Таджикистан и Туркменистан имеют аналогично низкие уровни проникновения Интернета (26%), однако доля мобильных подключений (107%) в Таджикистане показывает, что таджикские пользователи также предпочитают мобильные устройства в качестве основного инструмента подключения [Datareportal, 2020].

Несомненно, плохое интернет-покрытие и устаревшая инфраструктура ИКТ являются одними из основных проблем цифровой связи в регионе. Для сокращения цифрового разрыва, Всемирный банк разработал региональную программу Digital CASA (Цифровая Центральная Азия - Южная Азия), которая направлена на улучшение широкополосного подключения к интернету и развитие интегрированной цифровой инфраструктуры в регионе. Первой страной, присоединившейся к проекту, был Кыргызстан, для которого Всемирный банк одобрил 50 миллионов долларов в марте 2018 года. Узбекистан ожидает одобрения своего проекта Digital CASA-Uzbekistan,

retary-General António Guterres outlined, "the post-COVID-19 world will be different and much more digital than before" [UN, 2020]. The Central Asian states will definitely continue to deepen the digitalization processes in all spheres of life, albeit the proper socio-economic development, the advanced ICT infrastructure and the willingness for transparency are necessary conditions for the successful implementation of digitalization.

References:

1. Abdujaborov, Marufjon (2019). E-Government in Tajikistan: Myth or reality. Retrieved from <https://cabar.asia/en/e-government-in-tajikistan-myth-or-reality/>. Accessed on 10.09.2020.
2. CentralAsia.news (2020). Turkmenistan will launch the "Electronic Government" system. Retrieved from <https://centralasia.news/7382-turkmenistan-zapus-tit-sistemu-jelektronnoe-pravitelstvo.html>. Accessed on 10.09.2020.
3. Datareportal (2020). Posts tagged Central Asia. Retrieved from <https://datareportal.com/reports/?tag=-Central+Asia>. Accessed on 10.09.2020.
4. ESCAP (2020). UN forges technological cooperation to tackle COVID-19 in Asia and the Pacific. Retrieved from <https://www.unescap.org/news/un-forges-te>

бюджет которого оценивается в 300 миллионов долларов, в то время как Казахстан и Таджикистан ведут переговоры по условиям проекта [Навас-Сабатер, 2019]. В целом, подписанные проекты Digital CASA включают три компонента: расширение региональной и внутренней инфраструктуры связи; создание условий для цифровой трансформации; и продвижение цифрового предпринимательства. Таким образом, при поддержке Всемирного банка, государства Центральной Азии стремятся расширить свои возможности связи, которое будет способствовать региональному цифровому соединению.

Кроме того, Казахстан и Кыргызстан в рамках Евразийского экономического союза (ЕАЭС) разрабатывают свои цифровые стратегии в соответствии с «Цифровой повесткой ЕАЭС до 2025 года». Страны-члены ЕАЭС также способствуют цифровизации на региональном уровне, и с 2018 года проектный офис Евразийской экономической комиссии по реализации цифровых инициатив стал местом,

chnological-cooperation-tackle-covid-19-asia-and-pacific. Accessed on 10.09.2020.

5. Navas-Sabater, Juan (2019). World Bank regional digital programs in Central Asia: the example of the Digital CASA regional program. Retrieved from <https://www.unescap.org/sites/default/files/The%20example%20of%20the%20Digital%20CASA%20regional%20program%2C%20World%20Bank.pdf>. Accessed on 10.09.2020.
6. Soltobaev, Aziz (2020). UNDP Project: Digital skills and opportunities for youth employment towards digital economy in the Kyrgyz Republic. Retrieved from <https://www.kg.undp.org/content/kyrgyzstan/en/home/library/poverty/digital-skills-and-opportunities-for-youth-employment-towards-di.html>. Accessed on 10.09.2020.
7. Sputnik (2020). E-government and digital economy – what the president ordered. Retrieved from <https://uz.sputniknews.ru/infographics/20200517/14150299/Elektronnoe-pravitelstvo-i-tsifrovaya-ekonomika--chto-poruchil-prezident.html>. Accessed on 10.09.2020.
8. UN (2020). United Nations E-Government Survey 2020. Digital Government in the Decade of Action for Sustainable Development. Retrieved from <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2020>. Accessed on 10.09.2020.
9. Zerde (2020). Digital projects in Kazakhstan. Retrieved from https://zerde.gov.kz/en/activity/digital_projects/. Accessed on 10.09.2020.

где государства-члены ЕАЭС могут транслировать свои инициативы.

В целом, хотя государства Центральной Азии отстают в цифровом развитии по сравнению с другими регионами, нельзя отрицать позитивную политику их правительств по ускорению усилий по внедрению цифровых технологий. Продолжающаяся пандемия предоставила тем, кто внедрил цифровизацию, возможность проверить мощность внедренных технологий, а другим, которые пренебрегли необходимостью электронной системы, пересмотреть ее ценность как для бизнеса, так и для общества. Как отметил Генеральный секретарь ООН Антониу Гутерриш, «мир после COVID-19 будет другим и будет гораздо более цифровым, чем раньше» [UN, 2020]. Государства Центральной Азии определенно продолжат углублять процессы цифровизации во всех сферах жизни, при этом соответствующее социально-экономическое развитие, развитая инфраструктура ИКТ и готовность к про-

зрачности являются необходимыми условиями для успешного внедрения цифровизации.

Источники:

1. Абдужабаров, Маруфжон (2019). Электронное правительство в Таджикистане: миф или реальность. Доступен по адресу: <https://cabar.asia/en/e-government-in-tajikistan-myth-or-reality/>. Дата обращения: 10.09.2020.
2. CentralAsia.news (2020). Туркменистан запустит систему «Электронное Правительство». Доступен по адресу: <https://centralasia.news/7382-turkmenistan-zapustit-sistemu-jelektronnoe-pravitelstvo.html>. Дата обращения: 10.09.2020.
3. Datareportal (2020). Посты с меткой Центральная Азия. Доступен по адресу: <https://datareportal.com/reports/?tag=Central+Asia>. Accessed on 10.09.2020.
4. ЭСКАТО (2020). ООН укрепляет технологическое сотрудничество для борьбы с COVID-19 в Азиатско-Тихоокеанском регионе. Доступен по адресу: <https://www.unescap.org/news/un-forges-technological-cooperation-tackle-covid-19-asia-and-pacific>. Дата обращения: 10.09.2020.
5. Навас-Сабатер, Хуан (2019). Региональные цифровые программы Всемирного банка в Центральной Азии: пример региональной программы Digital CASA. Доступен по адресу: <https://www.unescap.org/sites/default/files/The%20example%20of%20the%20Digital%20CASA%20regional%20program%2C%20World%20Bank.pdf>. Дата обращения: 10.09.2020.
6. Солтобаев, Азиз (2020). Проект ПРООН: Цифровые навыки и возможности трудоустройства молодежи в условиях цифровой экономики в Кыргызской Республике. Доступен по адресу: <https://www.kg.undp.org/content/kyrgyzstan/en/home/library/poverty/digital-skills-and-opportunities-for-youth-employment-towards-di.html>. Дата обращения: 10.09.2020.
7. Sputnik (2020). Электронное правительство и цифровая экономика — что поручил президент. Доступен по адресу: <https://uz.sputniknews.ru/infographics/20200517/14150299/Elektronnoe-pravitelstvo-i-tsifrovaya-ekonomika--chto-poruchil-prezident.html>. Дата обращения: 10.09.2020.
8. ООН (2020). Обзор Организации Объединенных Наций по электронному правительству, 2020 год. Цифровое правительство в Десятилетие действий в интересах устойчивого развития. Доступен по адресу: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2020>. Дата обращения: 10.09.2020.
9. Зерде (2020). Цифровые проекты в Казахстане. Доступен по адресу: https://zerde.gov.kz/en/activity/digital_projects/. Дата обращения: 10.09.2020.

INFLUENCE OF PISA ON EDUCATIONAL SYSTEMS: GLOBAL AND LOCAL DIMENSIONS

PROF. GULNAR NADIROVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ВЛИЯНИЕ PISA НА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ СИСТЕМЫ: ГЛОБАЛЬНЫЕ И МЕСТНЫЕ ИЗМЕРЕНИЯ

There is a considerable number of various international rankings that measure different intercountry variables, such as GDP, levels of political freedom, and others. However, one of the basic and most fundamental factors that influence economic, social, and political conditions is education. Among many educational tests available for the international community one of the most recognizable and impactful is the Program for International Student Assessment (PISA). It is a worldwide study by the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) in member and non-member nations intended to evaluate educational systems by measuring 15-year-old schoolchildren's scholastic performance on mathematics, science, and reading. Since 2000, when PISA was first conducted, the number of participants has grown substantially, from 265,000 students representing 43 countries to around 600,000 students from 79 countries and economies by 2018 [Schleicher, 2019].

The influence of PISA has grown simultaneously with its scale, the results of the test causing amplitudinous reforms and hot debates all over the globe. For some PISA was an eye-opening guide to better education.

**AMONG MANY
EDUCATIONAL TESTS
AVAILABLE FOR THE
INTERNATIONAL
COMMUNITY,
PISA IS THE MOST
RECOGNIZABLE AND
IMPACTFUL**

**СРЕДИ МНОЖЕСТВА
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ
ТЕСТОВ,
ДОСТУПНЫХ ДЛЯ
МЕЖДУНАРОДНОГО
СООБЩЕСТВА,
ОДНИМ ИЗ САМЫХ
УЗНАВАЕМЫХ И
ВЛИЯТЕЛЬНЫХ
ЯВЛЯЕТСЯ PISA**

Существует большое количество международных рейтингов, измеряющих различные межстрановые переменные показатели, такие как ВВП, уровни политической свободы и другие. Однако одним из основных и наиболее фундаментальных факторов, влияющих на экономические, социальные и политические условия в странах, является образование. Среди множества образовательных тестов, доступных для международного сообщества, одним из самых узнаваемых и влиятельных является Программа международной оценки студентов (PISA). Это глобальное исследование, проводимое Организацией экономического сотрудничества и развития (ОЭСР) как в странах-членах, так и в странах, не входящих в состав организации, предназначено для оценки образовательных систем путем измерения успеваемости 15-летних школьников по математике, естественным наукам и чтению. С 2000 года, когда впервые была проведена PISA, количество участников существенно выросло - с 265 000 студентов из 43 стран до примерно 600 000 студентов из 79 стран и экономик к 2018 году [Шлейхер, 2019].

on, for others – a dangerous illusion, over-relied on standardized methods of testing [Strauss, 2019]. There have also been several voices in Kazakhstan calling for attention and subsequent governmental actions in response to stable below-average results of local schoolchildren within the framework of PISA tests. However, so far the impact of PISA on the local educational system was limited. This contrasts heavily with the responses of some OECD members, such as Germany, Denmark, and Japan, which initiated wide-scale reforms of their educational systems in response to lower-than-expected results of the test. Grek [2009] demonstrates three types of common governmental and societal reactions to PISA results: PISA surprise, PISA shock, and PISA promotion. The PISA surprise is associated with higher-than-expected test results and it is common to such countries as Finland. The PISA shock is characterized by lower-than-expected results, especially among wealthy developed countries, such as Japan. Finally, the PISA promotion is associated with low media and societal interest in the country, yet the

Влияние PISA росло вместе с масштабом тестирования, а результаты вызывали значительные реформы и горячие дебаты по всему миру. Для одних PISA была раскрывающим глаза руководством к лучшему образованию, для других - опасной иллюзией, чрезмерно полагающейся на стандартизованные методы тестирования [Штраусс, 2019]. В Казахстане также звучали голоса, призывавшие к вниманию и последующим действиям правительства в ответ на стабильно низкие результаты среди местных школьников в рамках тестов PISA. Однако пока влияние результатов PISA на местную систему образования было ограниченным. Это сильно контрастирует с реакцией некоторых членов ОЭСР, таких как Германия, Дания и Япония, которые инициировали широкомасштабные реформы своих систем образования в ответ на более низкие, чем ожидалось, результаты теста. Грек [2009] демонстрирует три типа общей реакции правительств и обществ на результаты PISA: «PISA-неожиданность», «PISA-шок» и «PISA-продвижение». Реак-

results could be promoted by the government, as in the case of the United Kingdom (UK). In any case, PISA results can be used as a powerful tool of justification and legitimization of certain projects and actions.

The interesting observation is that despite the rigidly low results of local schoolchildren throughout the years the PISA shock was not triggered in Kazakhstan. While local authorities do react to the results of the tests and acknowledge them, their response does not stretch beyond the explanation of the issues and appeals to wait for the next chance [Medelbek, 2019]. The research by Dobbins and Martens [2010] may prove helpful in understanding this phenomenon, as they have studied the difference in responses between Germany and the United States, both scoring relatively low in the prior tests. It was concluded that due to domestic evaluation programs the expectations of the U.S. society were modest, therefore the results of the test were not perceived as an external shock by the public. The same concept may be applied in Kazakhstan, where the quality of the education system has been an issue since the establishment of the state, and citizens are generally dissatisfied with the quality of education in the country [Demoscope, 2013]. With such a low level of expectations, the possibility of experiencing the PISA shock and implementing subsequent rapid and radical reforms in Kazakhstan is inferior. Moreover, the endless reforms of the local educational system and their mediocre outcomes may themselves be one of the reasons why no serious action is taken in response to the declining results of local students. Having studied the weak response of the UK to moderate PISA results, Knodel and Walckenhorst [2010] concluded that one of the contributing reasons for that were the previous reforms conducted by the UK government in the educa-

PISA RESULTS CAN BE USED AS A POWERFUL TOOL OF JUSTIFICATION AND LEGITIMIZATION OF CERTAIN PROJECTS AND ACTIONS

РЕЗУЛЬТАТЫ PISA МОГУТ ИСПОЛЬЗОВАТЬСЯ В КАЧЕСТВЕ МОЩНОГО ИНСТРУМЕНТА ОБОСНОВАНИЯ И ЛЕГИТИМАЦИИ ОПРЕДЕЛЕННЫХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПРОЕКТОВ И ИНИЦИАТИВ

ция «PISA-неожиданность» связана с превосходящими ожиданиями результатами тестов, и характерна для таких стран, как Финляндия. «PISA-шок» характеризуется результатами, не соответствующими ожиданиям, в особенности среди богатых развитых стран, таких как Япония. Наконец, реакция «PISA-продвижение» связана с низким интересом средств массовой информации и общества в стране, но результаты могут продвигаться правительством, как в случае Соединенного Королевства (СК). В любом случае результаты PISA можно использовать как мощный инструмент обоснования и легитимации определенных государственных проектов и инициатив.

Интересно наблюдение, что, несмотря на стабильно низкие результаты местных школьников на протяжении многих лет, реакция «PISA-шок» в Казахстане не возникла. Хотя местные власти реагируют на результаты тестов и признают их, их действия не выходят за рамки объяснения сопутствующих проблем и призывов дождаться следующего шанса [Медельбек, 2019]. Исследование Доббинса и Мартенса [2010] может оказаться полезным для понимания этого феномена, так как они изучили разницу в ответах между Германией и США - обе страны получили относительно низкие оценки в предыдущих тестах. Был сделан вывод, что из-за внутренних программ оценки системы образования ожидания общества в США были скромными, поэтому результаты теста не были для общественности неожиданностью. Та же концепция может быть справедлива для Казахстана, где качество системы образования является обсуждаемой проблемой с момента получения государством независимости, а граждане

scoonews.com

tional sphere.

Then what are the possible paths that a developing country can take to achieve higher results of its school education? One of the obvious yet necessary answers can be obtained through the intercountry comparison of government expenditures on education. For the last 10 years, Kazakhstan has spent no more than 3% of its GDP on education, which is significantly less than the average OECD spending of above 5%. Moreover, according to an OECD report [2017], Kazakhstan spends its educational budget inefficiently, prioritizing several key projects, such as the Bolashak program and Nazarbayev University, while severely underfunding the rest of the sphere. In addition, the grant distribution policy does not effectively support those who are not able to pay for their education, instead of including many people who can support themselves. The results are that Kazakhstan spends roughly \$577 per schoolchild, while in such countries as Singapore, Japan and Finland this number can reach up to \$10,000-\$14,000 per student [Forbes Kazakhstan, 2020]. The contrast is especially stark when Kazakhstan is compared to some of its closest ne-

**FOR THE LAST
10 YEARS,
KAZAKHSTAN HAS
SPENT NO MORE
THAN 3% OF ITS GDP
ON EDUCATION**

**В ТЕЧЕНИЕ
ПОСЛЕДНИХ 10
ЛЕТ КАЗАХСТАН
РАСХОДОВАЛ НА
ОБРАЗОВАНИЕ НЕ
БОЛЕЕ 3% ВВП**

в целом недовольны качеством образования в стране [Demoscope, 2013]. При таком низком уровне ожиданий вероятность пережить «PISA-шок» и осуществить последующие быстрые и радикальные реформы в Казахстане невысока. Более того, бесконечные реформы местной системы образования и их посредственные результаты сами по себе могут быть одной из причин, по которым не принимаются серьезные меры в ответ на ухудшающиеся показатели местных учащихся. Изучив слабую реакцию Великобритании на посредственные результаты PISA, Кнодель и Валкенхорст [2010] пришли к выводу, что одной из причин, способствовавших этому, были предыдущие реформы, проведенные правительством Великобритании в сфере образования.

Тогда каковы возможные пути, следуя которым развивающаяся страна может достичь более высоких результатов в школьном образовании? Один из очевидных, но необходимых ответов может быть получен путем сравнения государственных расходов на образование между странами. В течение последних десяти лет Казахстан

ighbors, such as Russia, Belarus, and Ukraine, scoring 92, 87, and 79 respective points more than Kazakhstan in the main area of focus of PISA 2018 – Reading [OECD, 2019]. While on average Russia has been spending slightly below 4%, Belarus and Ukraine have been spending around 5% and 6% of their GDP respectively on education during the last decade, and their GDP per capita equals only to 64% and 32% of that of Kazakhstan [World Bank]. Therefore, the first crucial step for Kazakhstan is an increase of expenditures on education and better management of such spending, as Kazakhstan still has a grand educational gap to close between itself and even some of its closest neighbors.

The autonomy of teachers and schools is another key factor regularly mentioned in the framework of Estonian and Finnish PISA successes [Jeffreys, 2019]. This is supported by OECD studies that especially highlight the need for autonomy of curricula and assessments, as there is a positive correlation between this kind of autonomy and the performance of scholars [OECD, 2011]. In one of

расходовал на образование не более 3% своего ВВП, что значительно меньше, чем в среднем по ОЭСР, где затраты превышали 5%. Более того, согласно отчету ОЭСР [2017], Казахстан неэффективно расходует свой бюджет на образование, отдавая приоритет нескольким ключевым проектам, таким как программа «Болашақ» и Назарбаев Университет, при этом сильно недофинансируя остальную сферу. Кроме того, политика распределения образовательных грантов неэффективна с точки зрения поддержки тех, кто не в состоянии платить за свое образование, финансируя тех, кто способен покрывать свои расходы самостоятельно. В результате Казахстан тратит около 577 долларов на одного школьника, в то время как в таких странах, как Сингапур, Япония и Финляндия, эта цифра может достигать 10–14 тысяч долларов на одного учащегося [Forbes Kazakhstan, 2020]. Контраст становится особенно заметным при сравнении Казахстана с некоторыми из его ближайших соседей, таких как Россия, Беларусь и Украина. набравших соответственно на

the OECD reports [2018], Kazakhstani schools are described as having lower levels of autonomy compared to OECD countries.

Another contributing factor is the quality of teaching based on the desirability of a teacher's career. It is no secret that currently the status of a teacher and financial rewards that are associated with this occupation are mediocre in Kazakhstan and this situation is acknowledged at the highest levels of government [Adilbekov and Kazistayev, 2019]. However, for the 30 years of independence, no positive changes have been observed in the respective field, therefore the new wave of reforms is initiated that is said to produce visible results in the next four to five years [Kazistayev, 2020]. At the same time in Finland, one of the champions of European secondary education, the profession of a teacher is said to be "the single most desirable career choice for younger Finns" [OECD, 2010]. It was achieved through the combination of such factors as high personal autonomy and control over classrooms, favorable working conditions, and a high professional entry bar. Moreover, teaching in Finland is historically considered to be one of the most respected careers.

└

92, 87 и 79 баллов больше, чем Казахстан в основном направлении PISA 2018 - чтения [ОЭСР, 2019]. В то же время Россия в среднем тратила чуть меньше 4%, Беларусь и Украина - около 5% и 6% своего ВВП соответственно в течение последнего десятилетия, при этом их ВВП на душу населения составляет только 64% и 32% от казахстанского показателя [Всемирный банк]. Таким образом, первым важнейшим шагом для Казахстана является увеличение расходов на образование и более эффективное управление расходами, поскольку Казахстану еще предстоит преодолеть огромный образовательный разрыв между собой и некоторыми из своих ближайших соседей.

Автономия учителей и школ - еще один ключевой фактор, который регулярно упоминается в контексте успехов Эстонии и Финляндии в рамках PISA [Джеффрис, 2019]. Это подтверждается исследованиями ОЭСР, в которых особо подчеркивается необходимость автономии учебных программ и систем оценивания, поскольку существует положительная корреляция между такой автономией и успеваемо-

Unfortunately, all the problems of school education in Kazakhstan have only worsened during the COVID-19 pandemic. Moreover, new problematic areas and issues have emerged. The size of funding, autonomy, and the status of an educator are as far off the mark as ever, even though many of today's challenges stem from the poor state of these key foundations.

References:

1. Adilbekov, Daniyar and Erbol Kazistayev (2019). Tokayev instructed the government to double the salaries of teachers. Retrieved from <https://informburo.kz/novosti/tokayev-poruchil-pravitelstvu-uvelichit-zarplatu-uchiteley-v-dva-raza--94308.html>. Accessed on 19.09.2020.
2. Breakspear, Simon (2012). An Exploration of the Normative Effects of International Benchmarking in School System Performance. Retrieved from https://www.oecd-ilibrary.org/education/the-policy-impact-of-pisa_5k9fdfqffr28-en. Accessed on 18.09.2020.
3. Demoscope (2013). Survey: Education in Kazakhstan. Retrieved from <https://demos.kz/rus/index.php?poll=23>. Accessed on 19.09.2020.
4. Dobbins, Michael and Kerstin Martens (2010). A contrasting case: The USA and its weak response to internationalization processes in education policy. In K. Martens, N. Alexander Kenneth, M. Windzio and A. Weymann (Eds.), Transformation of Education Policy. Basingstoke: Palgrave. Retrieved from <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5k9fdfqffr28-en.pdf?expires=1604934248&id=id&accname=guest&checksum=90C3F83B-24B671034548A8DB427B14CE>. Accessed on 18.09.2020.
5. Forbes Kazakhstan (2020). Why have Kazakhstani students failed the international PISA exam? Retrieved from https://forbes.kz//process/education/pochemu_kazahstanskije_shkolniki_provalili_mejdnarodnyiy_ekzamen_pisa. Accessed on 19.09.2020.
6. Grek, Sotiria (2009). Governing by numbers: the PISA effect in Europe. Journal of Education Policy, 24(1), 23-37. Retrieved from https://www.research.ed.ac.uk/portal/files/14608705/Governing_by_Numbers.pdf. Accessed on 19.09.2020.
7. Jeffreys, Branwen (2019). PISA rankings: Why Estonian pupils shine in global tests. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/education-50590581>. Accessed on 20.09.2020.
8. Kazistayev, Erbol (2020). Will the Law "On the status of a teacher" improve the prestige of the profession? Retrieved from <https://informburo.kz/cards/smoz>

THE FIRST CRUCIAL STEP FOR KAZAKHSTAN IS AN INCREASE OF EXPENDITURES ON EDUCATION AND BETTER MANAGEMENT OF SUCH SPENDING

ПЕРВЫМ ВАЖНЕЙШИМ ШАГОМ ДЛЯ КАЗАХСТАНА ЯВЛЯЕТСЯ УВЕЛИЧЕНИЕ РАСХОДОВ НА ОБРАЗОВАНИЕ И БОЛЕЕ ЭФФЕКТИВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ РАСХОДАМИ

стью школьников [ОЭСР, 2011]. В одном из отчетов ОЭСР [2018] казахстанские школы описываются как имеющие более низкий уровень автономии по сравнению со странами ОЭСР.

Другой немаловажный фактор - качество преподавания, основанное на привлекательности карьеры учителя. Ни для кого не секрет, что в настоящее время статус учителя и финансовые вознаграждения, связанные с этой профессией, в Казахстане занижены, и эта ситуация признается на самом высоком государственном уровне [Адилбеков и Казистаев, 2019]. Однако за 30 лет независимости в соответствующей сфере не наблюдалось значительных позитивных изменений, поэтому начинается новая волна реформ, которые должны дать видимые результаты в течение ближайших четырех-пяти лет [Казистаев, 2020]. В то же время в Финляндии, одном из лидеров европейского среднего образования, профессия учителя считается «наиболее привлекательным выбором карьеры для молодых финнов» [ОЭСР, 2010]. Подобный статус был достигнут за счет сочетания таких факторов, как высокая автономия и высокий персональный уровень контроля над процессом преподавания, благоприятные условия труда и высокий уровень профессиональной подготовки. Более того, преподавание в Финляндии исторически считается одной из самых уважаемых профессий.

К сожалению, все проблемы школьного образования в Казахстане только обострились во время пандемии COVID-19. Более того, возникли новые проблемные области и вопросы. Размер финансирования, автономия и статус педагога, как никогда далеки от желаемых, хотя многие из сегодняшних

het-li-zakon-o-statuse-pedagoga-uluchshit-prestizh-professii.html. Accessed on 19.09.2020.

9. Knodel, Philip and Heiko Walkenhorst (2010). What's England got to do with it? British Underestimation of International Initiatives in Education Policy. In K. Martens, N. Alexander Kenneth, M. Windzio and A. Weymann (Eds.), Transformation of Education Policy. Basingstoke: Palgrave. Retrieved from https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230281295_6. Accessed on 18.09.2020.
10. Medelbek, Ruslan (2019). Kazakhstan schoolchildren have shown results below average. Why? Retrieved from <https://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-at-the-pisa-ranking/30306602.html>. Accessed on 19.09.2020.
11. OECD (2011). School autonomy and accountability: Are they related to student performance? Retrieved from <https://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisa-infocus/48910490.pdf>. Accessed on 19.09.2020.
12. OECD (2017). Higher Education in Kazakhstan 2017. Retrieved from <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/higher-education-in-kazakhstan-2017-9789264268531-en.htm#:~:text=Higher%20education%20policy%20is%20the,is%20increasing%20in%20many%20countries.&text=The%20report%20also%20examines%20policy,the%20wider%20socio%20economic%20changes>. Accessed on 19.09.2020.
13. OECD (2018). Education Policy Outlook Kazakhstan. Retrieved from <http://www.oecd.org/education/Education-Policy-Outlook-Country-Profile-Kazakhstan-2018.pdf>. Accessed on 19.09.2020.
14. Schleicher, Andreas (2019). PISA 2018. Insights and Interpretations. Retrieved from <https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf>. Accessed on 19.09.2020.
15. Strauss, Valery (2019). Expert: How PISA created an illusion of education quality and marketed it to the world. Retrieved from <https://www.washingtonpost.com/education/2019/12/03/expert-how-pisa-created-an-illusion-education-quality-marketed-it-world/>. Accessed on 19.09.2020.

проблем проистекают из плохого состояния этих ключевых основ.

Источники:

1. Адильбеков, Д., Казистаев Е., (2019). Токаев поручил Правительству увеличить зарплаты учителей в два раза. Доступен по адресу: <https://informburo.kz/novosti/tokaev-poruchil-pravitelstvu-uvlechit-zarplatu-uchiteley-v-dva-raza--94308.html>. Дата обращения 19.09.2020.
2. Всемирный Банк. Государственные расходы на образование (% от ВВП) - Казахстан, Беларусь, Россия, Украина. Доступен по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS?end=2018&locations=KZ-BY-RU-UA&start=2008>. Дата обращения 18.09.2020.
3. Грек, С. (2009). Управление основанное на цифрах: эффект PISA в Европе. Журнал Образовательной Политики, 24(1), 23-37. Дата обращения 19.09.2020.
4. Джеффрис, Б. (2019). Рейтинг PISA: почему эстонские школьники блистают в глобальных тестах. Доступен по адресу: <https://www.bbc.com/news/education-50590581>. Дата обращения 20.09.2020.
5. Доббинс, М., Мартенс К. (2010). Контрастирующий случай: США и их слабая реакция на процессы интернационализации в образовательной политике. Мартенс К., Александр К., Виндзю М. и Вейман Н. (Ред.), Трансформация Образовательной Политики. Бейзингсток: Пэлгрейв. Дата обращения 18.09.2020.
6. Казистаев, Е. (2020). Сможет ли Закон «О статусе педагога» улучшить престиж профессии?? Доступен по адресу: <https://informburo.kz/cards/smozhet-li-zakon-o-statuse-pedagoga-uluchshit-prestizh-professii.html>. Дата обращения 19.09.2020.
7. Кнодель, П., Валкенхорст, Х. (2010). Что делать Англии? Недооценка британцами международных инициатив в образовательной политике. Мартенс К., Александр К., Виндзю М. и Вейман Н. (Ред.), Трансформация Образовательной Политики. Бейзингсток: Пэлгрейв. Дата обращения 18.09.2020.
8. Медельбек, Р. (2019). Казахстанские школьники показали результаты ниже среднего. Почему? Доступен по адресу: <https://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-at-the-pisa-ranking/30306602.html>. Дата обращения 19.09.2020.
9. ОЭСР (2011). Автономия и подотчетность школы: связаны ли они с успеваемостью учеников? Доступен по адресу: <https://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisainfocus/48910490.pdf>. Дата обращения 19.09.2020.
10. ОЭСР (2017). Высшее образование в Казахстане 2017. Доступен по адресу: <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/higher-education-in-kazakhstan-2017-9789264268531-en.htm#:~:text=Higher%20education%20policy%20is%20the,is%20increasing%20in%20many%20countries.&text=The%20report%20also%20examines%20policy,the%20wider%20socio%20economic%20changes>. Дата обращения 19.09.2020.
11. ОЭСР (2018). Перспективы образовательной политики Казахстана. Доступен по адресу: <http://www.oecd.org/education/Education-Policy-Outlook-Country-Profile-Kazakhstan-2018.pdf>. Дата обращения 19.09.2020.
12. Шлейхер, А. (2019). PISA 2018. Выводы и интерпретации. Доступен по адресу: <https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf>. Дата обращения 19.09.2020.
13. Штраусс, В. (2019). Эксперт: Как PISA создал иллюзию качества образования и продвигал ее по всему миру. Доступен по адресу: <https://www.washingtonpost.com/education/2019/12/03/expert-how-pisa-created-an-illusion-education-quality-marketed-it-world/>. Дата обращения 19.09.2020.
14. Demoscope (2013). Опрос: Образование в Казахстане. Доступен по адресу: <https://demoscope.kz/rus/index.php?poll=23>. Дата обращения 19.09.2020.
15. Forbes Kazakhstan (2020). Почему казахстанские школьники провалили международный экзамен PISA? Доступен по адресу: https://forbes.kz//process/education/pochemu_kazahstanskieshkolniki_provalili_mejdunarodnyiy_ekzamen_pisa. Дата обращения 19.09.2020.

URBAN DEMOGRAPHICS IN KAZAKHSTAN AND ECONOMIC SIGNIFICANCE OF LARGE CITIES

KANAT MAKHANOV

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ГОРОДСКАЯ ДЕМОГРАФИЯ КАЗАХСТАНА И ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ КРУПНЫХ ГОРОДОВ

Over the last several years Kazakhstan has been prioritizing the urbanization of the population and enlargement of the major urban centers of the country. The significance of cities with population over one million people was emphasized by the first President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev at the jubilee forum of the international scholarship "Bolashak" in Astana in 2013 [AkZhaiyk, 2013]. Similar statements were pronounced by the first President several times since then in various occasions [Kstnews.kz, 2016; Vlast.kz, 2018] and the idea became one of the priority objectives in regional policies in Kazakhstan. In July of 2016 it was officially announced that the population of Nur-Sultan formerly known as Astana reached one million [Caravan.kz, 2016], which was accepted as an important achievement. Two years later the city of Shymkent became the third city to reach one million people of population [Asiatv.kg, 2018]. This fact turned out to be so important that it was decided to grant the city with a new status of a city of republican significance [Kursiv.kz, 2018].

Currently, about 58.9% of Kazakhstan's population live in urban areas, which is significantly higher than what it was in 2010 (54.5%). Over the last decade, there has been an acceleration of the urbanization process in the country and since 2010, the population in cities has grown approximately 8% faster than in rural areas [Statistics Committee,

Последние несколько лет Казахстан уделяет приоритетное внимание урбанизации населения и росту крупных городских агломерации страны. Особое значение городов-миллионников было подчеркнуто первым Президентом Казахстана Нурсултаном Назарбаевым на юбилейном форуме международной стипендии «Болашак» в Астане в 2013 году [АкЖайык, 2013]. С тех пор аналогичные заявления делались первым Президентом несколько раз по разным поводам [Kstnews.kz, 2016; Vlast.kz, 2018], и эта идея стала одним из приоритетных направлений в региональной политике Казахстана. В июле 2016 года было официально объявлено, что население города Нур-Султана, достигло миллиона человек [Caravan.kz, 2016], что было воспринято как важная веха. Спустя два года Шымкент стал третьим городом с миллионным населением [Asiatv.kg, 2018]. Этот факт оказался настолько важным, что городу было решено придать новый статус города республиканского значения [Kursiv.kz, 2018].

В настоящее время около 58,9% населения Казахстана проживает в городах, что значительно выше, чем в 2010 году (54,5%). За последнее десятилетие в стране ускорился процесс урбанизации, и с 2010 года население в городах росло примерно на 8% быстрее, чем в сельской местности [Статистический комитет, 2020а]. Интересно отметить, что темпы роста населения

2020a]. It is interesting to note that the rate of population growth over the last decade was very different across the cities of Kazakhstan and the percentage population growth was higher in larger cities. Thus, the towns with population under 30 thousand people have shown a 4% decline in terms of the population in overall terms. The population in cities from 30 to 50 thousand people has grown on average by 16.8%. For cities with population between 50 and 100 thousand people this indicator is 27.7%. The cities with population above 100 thousand but less than 500 thousand people have seen 21.5% population increase. However, the three largest cities with population one million-plus have grown on average by 56.2% during 2010-2020 [Citypopulation.de, 2020]. In other words, demographic growth has been much faster in larger cities than in smaller towns and the cities of Almaty, Nur-Sultan and Shymkent accounted for more than a half of the total population increase in Kazakhstan during 2010-2020.

Policies of enhancing the demographic growth in larger cities is explained by economic returns from the concentration of large populations in one or few places in a particular country. Large population spatially concentrated in small areas provides a number of advantages for economic growth due to economies of scale, reduced transportation costs, industrial specialization, direct access to larger markets etc. One of the key conditions that cities provide for better economic growth and generation of wealth is the high density, which also greatly contributes to the flow of ideas [Glaeser and Gottlieb, 2009]. Indeed, highly urbanized countries tend to be more prosperous [Henderson, 2010] than countries with predominantly

THE CITIES OF ALMATY, NUR-SULTAN AND SHYMKENT ACCOUNTED FOR MORE THAN HALF OF THE TOTAL POPULATION INCREASE IN KAZAKHSTAN DURING 2010-2020

НА ДОЛЮ АЛМАТЫ, НУР-СУЛТАН И ШЫМКЕНТ ПРИХОДИЛОСЬ БОЛЕЕ ПОЛОВИНЫ ОТ ОБЩЕГО ПРИРОСТА НАСЕЛЕНИЯ В КАЗАХСТАНЕ В 2010-2020 ГОДАХ

за последнее десятилетие сильно различались в городах Казахстана, и процентный рост населения был выше в более крупных городах. Так, города с населением менее 30 тысяч человек в целом показали спад численности населения на 4%. Население городов от 30 до 50 тысяч человек выросло в среднем на 16,8%. Для городов с населением от 50 до 100 тысяч человек этот показатель составляет 27,7%. В городах с населением от 100 тысяч до 500 тысяч человек прирост населения составил 21,5%. Однако три крупнейших города-миллионника выросли в среднем на 56,2% за период 2010–2020 годов [Citypopulation.de, 2020]. Другими словами, демографический рост в крупных городах был намного быстрее, чем в небольших и средних городах, а на долю Алматы, Нур-Султан и Шымкент приходилось более половины от общего прироста населения в Казахстане в 2010-2020 годах.

Политика повышения демографического роста в крупных городах объясняется экономической отдачей от концентрации большого населения в одном или нескольких местах внутри страны. Большая численность населения, пространственно сконцентрированная на небольших территориях, обеспечивает ряд преимуществ для экономического роста за счет экономии на масштабе, снижения транспортных расходов, промышленной специализации, прямого доступа к более крупным рынкам и т.д. Одно из ключевых условий, которые города обеспечивают для лучшего экономического роста и производства богатство - это высокая плотность населения, которая также вносит большой вклад в поток идей [Glaeser and Gottlieb, 2009]. Действительно, высоко урбанизированные страны, как правило, более

rural populations. For instance, in 2019, the average GDP per capita in countries with urbanization rate above 50% was nearly seven times higher than in counties where the majority of the population lives in rural areas [World Bank, 2020d]. At the same time, there is an inverse relationship between GDP per capita growth and the percentage share of urban population. During the last decade, highly urbanized countries with at least three quarters of total population living in cities, have shown on average 0.8% of real GDP per capita growth. For countries with urbanization rates between 50 and 75% this figure was 1.7%. Countries where the majority of the population lived in rural areas have seen nearly 2% of real GDP per capita growth [World Bank, 2020c]. Hence, it is the process of urbanization that leads to GDP growth, not the fact of reaching a certain high level of urbanization of the population. The average yearly GDP growth of countries that gained at least 5% of urbanization during the last ten years was 3.7% while for countries that

↗ благополучны [Henderson, 2010], чем страны с преимущественно сельским населением. Например, в 2019 году средний ВВП на душу населения в странах с уровнем урбанизации выше 50% был почти в семь раз выше, чем в странах, где большая часть населения проживает в сельской местности [Всемирный банк, 2020d]. В то же время существует обратная зависимость между ростом ВВП на душу населения и процентной долей городского населения. В течение последнего десятилетия в высокоурбанизированных странах, в которых не менее трех четвертей всего населения проживает в городах, в среднем наблюдался рост реального ВВП на душу населения на 0,8%. Для стран с уровнем урбанизации от 50 до 75% этот показатель составил 1,7%. В странах, где большая часть населения проживает в сельской местности, наблюдался рост реального ВВП на душу населения почти на 2% [Всемирный банк, 2020c]. Следовательно, процесс урбанизации приводит к росту ВВП, а не факт достижения

have seen less than 5% of urban population this indicator was 2.7% [World Bank, 2020a,b]. These regularities perfectly apply to Kazakhstan, which experienced a decrease in urbanization rate from 47.2 to 45.5% during 1989-1999 and this was accompanied with an average 4.8% of annual GDP decline. During 1999-2009, Kazakhstan made a major shift in urbanization from 45.5 to 53.2% and had an average annual GDP growth of 8.6%. During the same period, the rates of urbanization in the country somewhat decelerated presenting an increase from 53.2 to 57.0%, which was accompanied with a corresponding average annual GDP deceleration to 4.5% [Statistics Committee, 2019]. In other words, we can note a clearly observable positive relationship between the change of the urbanization level and GDP growth in Kazakhstan during the last three decades.

Apart from GDP growth, the urbanization process also implies major changes in the structure of the economy. The rate of urbanization in many cases can be used as a factor determining the share of industry and services in a country's GDP [Satterthwaite, 2007]. Generally, small towns, mid-sized cities and areas around large cities are found to be attractive for heavy and manufacturing industries for reasons such as rent price, proximity to the shipment point, more loose environmental regulations and others. Large cities on the other hand, tend to concentrate large shares of services that necessitate immediate access to large markets and depend very much on labor with specific skills. Hence, the urbanization rate by itself can give some rough ideas of the country's GDP structure and the general global statistics confirm these statements. For instance, the average share of services in GDP of highly urbanized countries with urbanization rate above 75% turns out to be 63.5%. For countries with urbanization rate between 50 and 75% the share of services in the GDP 54.5% while in countries with predominantly rural population with urbanization rate below 50%, services sector comprise on average 49.6% of the GDP [World Bank, 2020c]. Since

↑
определенного высокого уровня урбанизации населения. Среднегодовой рост ВВП в странах, в которых за последние десять лет уровень урбанизации поднялся на 5%, составил 3,7%, в то время как для стран, в которых проживало менее 5% городского населения, этот показатель составлял 2,7% [Всемирный банк, 2020а, б]. Эти закономерности вполне применимы к Казахстану, в котором в период 1989-1999 годов наблюдалось снижение темпов урбанизации с 47,2 до 45,5%, что сопровождалось средним падением годового ВВП на 4,8%. В течение 1999-2009 годов в Казахстане произошел серьезный сдвиг в урбанизации с 45,5 до 53,2%, а средний годовой рост ВВП составил 8,6%. В тот же период темпы урбанизации в стране несколько замедлились, увеличившись с 53,2 до 57,0%, что сопровождалось соответствующим

cities and towns also play a great role in spatial concentration of industries, the share of the industrial sector varies depending on the urbanization patterns of the countries. The global statistics show that counties with high urbanization rate between 50 and 75% are the one that have the largest proportions of industrial activities in their GDP. For instance, the industrial sector makes on average 28.2% of the GDP of these countries. In highly industrialized countries with urbanization rate above 75% the average share of industries is at 26.2% of GDP and in less industrialized countries with urbanization rates below 50% the industries make 22.4% of GDP [World Bank, 2020g].

As it can be expected, there is generally a negative relationship between urbanization and the share of agriculture in countries' GDP

щим замедлением среднегодового ВВП до 4,5% [Статистический комитет, 2019]. Другими словами, можно отметить четко наблюдаемую положительную взаимосвязь между изменением уровня урбанизации и ростом ВВП в Казахстане за последние три десятилетия.

Помимо роста ВВП, процесс урбанизации также предполагает изменения в структуре экономики. Скорость урбанизации во многих случаях может использоваться как фактор, определяющий долю промышленности и услуг в ВВП страны [Satterthwaite, 2007]. Как правило, малые и средние города и районы вокруг крупных городов считаются привлекательными для тяжелой и обрабатывающей промышленности по таким причинам, как низкая стоимость аренды, близость к пункту отгруз-

“

WE CAN NOTE A CLEARLY OBSERVABLE POSITIVE RELATIONSHIP BETWEEN THE CHANGE OF THE URBANIZATION LEVEL AND GDP GROWTH IN KAZAKHSTAN DURING THE LAST THREE DECADES

МОЖНО ОТМЕТИТЬ ЧЕТКО НАБЛЮДАЕМУЮ ПОЛОЖИТЕЛЬНУЮ ВЗАИМОСВЯЗЬ МЕЖДУ ИЗМЕНЕНИЕМ УРОВНЯ УРБАНИЗАЦИИ И РОСТОМ ВВП В КАЗАХСТАНЕ ЗА ПОСЛЕДНИЕ ТРИ ДЕСЯТИЛЕТИЯ

”

and the most urbanized countries are the ones that least rely on agriculture. For instance, agriculture comprises on average barely 3.2% of the GDP in countries where more than three quarters of the population live in cities. In moderately urbanized countries with urban population share ranging from 50 to 75%, agriculture makes on average 8.9% of the GDP and for countries with urbanization below 50%, this share is 18.7% [World Bank, 2020e]. At the same time, it is important to mention that agriculture is an important economic activity for highly urbanized countries and the low percentage of agricultural sector in the GDP does not mean smaller amounts of agricultural outputs and exports. For instance, highly urbanized countries like the United States, Canada, Russia, Argentina, France and others are among the top largest cereal exporting countries. This fact explicitly shows that rural and urban countries differ a lot in terms of labor productivity in agriculture and highly urbanized countries tend to have higher amounts of output per labor unit. Indeed, highly urbanized countries on average outperform the least urbanized countries in terms of labor productivity by a factor of 27 [World Bank, 2020f].

When it comes to the urbanization process in Kazakhstan, analysis of the demographic growth of the three largest cities of Almaty, Nursultan and Shymkent can contribute a lot to understanding the general picture because these three cities account for more than a half of the urban population growth over the last decade. If we compare the current demographics of these three major cities to what it was in 1991 we can note that they comprise nearly 80% of the total population growth of the country during the last three decades

ALTHOUGH THE THREE CITIES ARE HOME FOR 20.9% OF THE COUNTRY'S POPULATION, THEIR COMBINED SHARE IN THE COUNTRY'S GDP IS 34%

ХОТЯ В ТРЕХ ГОРОДАХ ПРОЖИВАЕТ 20,9% НАСЕЛЕНИЯ СТРАНЫ, ИХ СОВОКУПНАЯ ДОЛЯ В ВВП СТРАНЫ СОСТАВЛЯЕТ 34%

ки, более мягкие экологические нормы и другие. С другой стороны, в крупных городах сосредоточена большая часть услуг, которые требуют непосредственной близости к крупным рынкам и в значительной степени зависят от рабочей силы с высокой квалификацией. Следовательно, уровень урбанизации сам по себе может дать некоторые приблизительные представления о структуре ВВП страны, и общая мировая статистика подтверждает эти утверждения. Например, средняя доля услуг в ВВП высокоурбанизированных стран с уровнем урбанизации выше 75% находится на уровне 63,5%. Для стран с уровнем урбанизации от 50 до 75% доля услуг в ВВП составляет 54,5%, тогда как в странах с преимущественно сельским населением с уровнем урбанизации ниже 50% сектор услуг составляет в среднем 49,6% от ВВП [Всемирный банк, 2020с]. Поскольку города и поселки также играют большую роль в пространственной концентрации отраслей, доля промышленного сектора варьируется в зависимости от моделей урбанизации в странах. Мировая статистика показывает, что страны с высоким уровнем урбанизации от 50 до 75% имеют наименьшую долю промышленной деятельности в их ВВП. Например, промышленный сектор составляет в среднем 28,2% от ВВП этих стран. В высокоиндустриальных странах с уровнем урбанизации выше 75% средняя доля отраслей промышленности составляет 26,2% ВВП, а в менее индустриальных странах с уровнем урбанизации ниже 50% промышленность составляет 22,4% от ВВП [Всемирный банк, 2020g].

Как и следовало ожидать, обычно существует отрицательная взаимосвязь между урбанизацией и долей сельского хозяйства в ВВП

since Kazakhstan has become an independent state. Currently, the combined population of the Almaty, Nur-Sultan and Shymkent is approaching 4 million people. Over the last decade this number increased by 50% adding 1.29 million people and since 2000 it has more than doubled reaching 3.95 million by 2020. Obviously, the rapid demographic augmentation of the three million-plus cities of Kazakhstan is mostly a result of internal migration of population from other rural and urban areas rather than natural increase because the natural rates of demographic growth tend to be substantially lower in large cities. The demographic size and share of the three major cities (Almaty, Nur-Sultan and Shymkent) contribute to their economic importance. Although the three cities are home for 20.9% of the country's population, their combined share in the country's GDP is 34%. Interestingly, the city of Shymkent has a much smaller size of Gross Regional Product (GRP) (3.2%) than Almaty (19.5%) and Nur-Sultan (11.3%) if to compare them to their population size. Nevertheless, likewise in

стран, и наиболее урбанизированные страны - это те, которые меньше всего зависят от сельского хозяйства. Например, сельское хозяйство составляет в среднем лишь 3,2% от ВВП в странах, где более трех четвертей населения проживает в городах. В умеренно урбанизированных странах с долей городского населения от 50 до 75% сельское хозяйство составляет в среднем 8,9% ВВП, а для стран с урбанизацией ниже 50% эта доля составляет 18,7% [Всемирный банк, 2020е]. В то же время важно отметить, что сельское хозяйство является важным видом экономической деятельности для высокоурбанизированных стран, и низкая доля сельскохозяйственного сектора в ВВП не означает меньших объемов этой отрасли в экспорте. Например, высокоурбанизированные страны, такие как США, Канада, Россия, Аргентина, Франция и другие, входят в число крупнейших стран-экспортеров зерновых. Этот факт показывает, что сельские и городские страны сильно различаются по производительности труда в сельском хозяйстве, а в сильно урбанизированных странах, как правило, на-

other countries, we can see that these three major million-plus cities concentrate a lot more services than it would be predicted simply looking at their population size. Almaty, Nur-Sultan and Shymkent together account for 48.7% of the country's total entertainment and arts services, 48.2% of real estate services, 56.4% of retail trade, 59.2% of science and R&D, 73.6% of services in finance sector and 81.9% of information and communication services. At the same time, unlike small and mid-size cities, the three major cities of Kazakhstan do not serve as hubs for industries. For instance, the three cities together account for only 18.8% of the total manufacturing and 8.9% of industries [Statistics Committee, 2020b]. Like it was mentioned earlier, larger urban areas with high population density are much more preferred for non-tradable services that necessitate larger markets, immediate access to consumers and benefit from other related services sectors concentrated in close proximity. Industries, on the other hand, especially those that are oriented to foreign markets, tend to be less labor intensive and seek places with cheaper rent in smaller cities and towns. In most cases, heavy industries are geographically tied to a specific place where mines are located, which is especially true for Kazakhstan.

Thus, the factor of geographic displacement of the population from rural to urban areas or vice versa as well as the change of densities of the population across space can be understood as a flip side of the sectoral changes in the economy of a country. The rapid population growth during the last decade (48.5%) in plus-million cities, for instance, was accompanied with significant growth of the service sector in the share of

THERE IS A GROWTH OF NEARLY ALL TYPES OF SERVICES SECTOR IN MAJOR PLUS-MILLION CITIES THAT IS DISPROPORTIONATELY FASTER RELATIVE TO THEIR POPULATION AND GDP SIZE

В КРУПНЫХ ГОРОДАХ-МИЛЛИОННИКАХ НАБЛЮДАЕТСЯ РОСТ ПОЧТИ ВСЕХ ВИДОВ УСЛУГ, КОТОРЫЙ ИДЕТ НЕПРОПОРЦИОНАЛЬНО БЫСТРЕЕ ПО СРАВНЕНИЮ С РОСТОМ ИХ НАСЕЛЕНИЯ И РАЗМЕРОМ ВВП

блюдается намного более высокий объем производства на единицу рабочей силы. Действительно, высокоурбанизированные страны в среднем превосходят наименее урбанизированные страны по производительности труда в 27 раз [World Bank, 2020f].

Что касается процесса урбанизации в Казахстане, то анализ демографического роста трех крупнейших городов - Алматы, Нур-Султана и Шымкента может внести большой вклад в понимание общей картины, поскольку на эти три города приходится более половины роста городского населения за последнее десятилетие. Если мы сравним нынешнюю демографию этих трех крупных городов с тем, что было в 1991 году, мы можем отметить, что на их долю приходится почти 80% от общего прироста населения страны за последние три десятилетия с тех пор, как Казахстан стал независимым государством. В настоящее время общая численность населения городов Алматы, Нур-Султан и Шымкент приближается к 4 миллионам человек. За последнее десятилетие это число увеличилось на 50%, прибавив 1,29 миллиона человек, а с 2000 года оно увеличилось более чем вдвое, достигнув 3,95 миллиона к 2020 году. Очевидно, быстрое демографическое увеличение трех городов-миллионников Казахстана в основном является результатом внутренней миграции населения из других сельских и городских районов, а не естественного прироста, потому что естественные темпы демографического роста, как правило, значительно ниже в крупных городах. Демографический размер и доля трех крупных городов (Алматы, Нур-Султан и Шымкент) придают им и особую экономическую значимость. Хотя в трех городах проживает 20,9% населения страны,

Kazakhstan's GDP from 51.7 to 55.6%. The retail sector's share has grown from 13 to 17%. During the same period, there was a significant decline of the share of goods production in the GDP from 45.1 to 37.4% and the share of the industrial sector has fallen from 32.9 to 27.5% [Committee on Statistics, 2020b]. It can be stated that the changes of the demographic configuration are the primary contributors to the sectoral shifts in the national economy. Thus, looking at the GRP sectoral statistics we can estimate that Almaty and Nur-Sultan accounted for 47.9% of the total growth in the service sector since 2010, although nearly 16% of the country's population live in those cities. On the other hand, two cities of Almaty and Nur-Sultan made only 7.5% of the total growth of the industrial sector of the country since 2010 and their shares in industries clearly decrease over time [Committee on Statistics, 2020b]. In other words, there is a growth of nearly all types of services sector in major plus-million cities that is disproportionately faster relative to their population and GDP size. So, we can observe service sectors rapidly concentrating geographically in major urban areas of the country as their population size increases. On the other hand, the demographic growth in major urban centers of Kazakhstan does not stimulate the spatial concentration of industries in those large cities but rather contributes to spatial relocation to other cities and regions of the country. When it comes to the wealth of the regions, the cities of Almaty and Nur-Sultan significantly outperform the rest of the regions presenting 1.9 times higher GRP per capita than the national average. However, this ratio of difference of wealth between the two largest cities and the rest of the regions stays constant over time. Interestingly, the city of Shymkent that recently surpassed the one million threshold still in many ways performs much similar to smaller regional cities and even has a significantly lower GDP per capita rate compared to the rest of the regions of Kazakhstan.

The spatial demographics turn out to be

их совокупная доля в ВВП страны составляет 34%. Интересно, что город Шымкент имеет гораздо меньший размер валового регионального продукта (ВРП) (3,2%), чем Алматы (19,5%) и Нур-Султан (11,3%), если сравнивать их с численностью их населения. Тем не менее, как и в других странах, мы можем видеть, что в этих трех крупных городах-миллионниках очень значимая часть услуг в экономике, чем стоило бы ожидать на основе размера их населения. На Алматы, Нур-Султан и Шымкент в совокупности приходится 48,7% от общего объема услуг в сфере развлечений и искусства в стране, 48,2% услуг в сфере недвижимости, 56,4% розничной торговли, 59,2% научно-инновационной деятельности, 73,6% услуг в финансовом секторе и 81,9% информационно-коммуникационных услуг. В то же время, в отличие от малых и средних городов, три крупных города Казахстана не являются крупными промышленными центрами. Например, на три города вместе приходится только 18,8% от общего объема обрабатывающей промышленности и 8,9% всей промышленности [Статистический комитет, 2020b]. Как уже упоминалось ранее, более крупные городские районы с высокой плотностью населения гораздо более предпочтительны для сосредоточения услуг, которые требуют более крупных рынков, непосредственного доступа к потребителям и связанности с другими смежными секторами услуг. С другой стороны, отрасли промышленности, особенно ориентированные на зарубежные рынки, обычно менее трудоемки и ищут места расположения с более дешевой арендной платой в небольших городах. В большинстве случаев тяжелая промышленность географически привязана к определенному месту, где расположены месторождения и рудники природных ресурсов, что особенно актуально для Казахстана.

Таким образом, фактор географического перемещения населения из сельской местности в городские или наоборот, а также изменение плотности населения в пространстве можно рассматривать как обратную сторону отраслевых изменений в

useful in analyzing and understanding some of the economic trends; and urban demographics can be a useful tool in making economic projections for Kazakhstan. The statistics show that the current urbanization trend will be mostly driven by population growth in the three major cities with populations above one million people. Given that million-plus cities in Kazakhstan are the main drivers of its demographic growth and high concentration of services in them, we can expect that Kazakhstan's economic growth will be predominantly based on the growth of the service sector.

References:

1. AkZhaiyk (2013). Cities – “millionaires” are necessary for Kazakhstan, says Nazarbayev. Retrieved from <https://azh.kz/ru/news/view/17893>. Accessed on 11.10.2020.
2. Asiatv.kg (2018). Shymkent is the third metropolis in Kazakhstan. Retrieved from <http://asiatv.kg/2018/06/04/шымкент-третий-мегаполис-в-казахстан/>. Accessed on 11.10.2020.
3. Caravan.kz (2016). Astana has become a million-plus city. Retrieved from <https://www.caravan.kz/news/astana-stala-gorodom-millionnikom-378884/>. Accessed on 11.10.2020.
4. Citypopulation.de (2020). The population of all Kazakh cities, urban and rural settlements with more than 20,000 inhabitants according to census results and latest official estimates. Retrieved from <https://www.citypopulation.de/en/kazakhstan/cities/>. Accessed on 11.10.2020.
5. Committee on Statistics (2019). Demographic yearbooks 1989-2019. Retrieved from https://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations?_afLoop=2601207133129140#%40%3F_afLoop%3D2601207133129140%26_adf.ctrl-state%3D13p5a7jzhs_42. Accessed on 18.10.2020.
6. Committee on Statistics (2020a). Demographic statistics. Retrieved from <https://stat.gov.kz/official/industry/61/statistic/7>. Accessed on 11.10.2020.
7. Committee on Statistics (2020b). Integrated accounts. Retrieved from https://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/homeNationalAccountIntegrated?_afLoop=3149185315130696#%40%3F_afLoop%3D3149185315130696%26_adf.ctrl-state%3D19hodbda1g_51. Accessed on 20.10.2020.
8. Glaeser, E.L. and J.D. Gottlieb (2009). The wealth of cities: agglomeration economies and spatial equilibrium in the United States. *Journal of Economic Literature*, 47(4), pp. 983–1028.
9. Henderson, J.V. (2010). Cities and development. *Journal of Regional Science*, 50(1), pp. 515–540.
10. Kstnews.kz (2016). Nazarbayev announced the need

экономике страны. Например, быстрый рост населения за последнее десятилетие (48,5%) в городах-миллионниках сопровождался значительным ростом доли сектора услуг в ВВП Казахстана с 51,7 до 55,6%. Доля розничного сектора выросла с 13 до 17%. За тот же период наблюдалось значительное снижение доли производства товаров в ВВП с 45,1 до 37,4%, а доля промышленного сектора упала с 32,9 до 27,5% [Комитет по статистике, 2020b]. Можно констатировать, что изменения демографической конфигурации вносят основной вклад в отраслевые сдвиги в национальной экономике. Глядя на отраслевую статистику ВРП, мы можем увидеть, что на Алматы и Нур-Султан пришлось 47,9% от общего роста сектора услуг с 2010 года, хотя почти 16% населения страны проживает в этих городах. С другой стороны, на два города Алматы и Нур-Султан пришлось лишь 7,5% от общего роста промышленного сектора страны с 2010 года, и доли этих городов в отраслях промышленности со временем явно снижаются [Комитет по статистике, 2020b]. Другими словами, в крупных городах-миллионниках наблюдается рост почти всех видов услуг, который идет непропорционально быстрее по сравнению с ростом их населения и размером ВВП. Таким образом, мы можем наблюдать, как секторы услуг быстро географически концентрируются в крупных городских районах страны по мере увеличения численности их населения. С другой стороны, демографический рост в крупных городских центрах Казахстана не стимулирует пространственную концентрацию промышленности в этих крупных городах, а, скорее, способствует пространственному перемещению в другие города и регионы страны. Что касается богатства регионов, то города Алматы и Нур-Султан значительно превосходят остальные регионы, демонстрируя в 1,9 раза более высокий ВРП на душу населения, чем в среднем по стране. Однако это соотношение разницы в уровне благосостояния между двумя крупнейшими городами и остальными регионами остается неизменным во времени. Интересно, что

i-a.d-cd.net

to create million-plus cities in Kazakhstan. Retrieved from <https://kstnews.kz/news/kazakhstan/item-28251>. Accessed on 11.10.2020.

11. Kursiv.kz (2018). Shymkent officially became a city of republican significance. Retrieved from <https://kursiv.kz/news/vlast-i-biznes/2018-11/shymkent-oficialno-stal-gorodom-respublikanskogo-znacheniya>. Accessed on 11.10.2020.
12. Satterthwaite, D. (2007). "The transition to a predominantly urban world and its underpinnings", Human Settlements Working Paper Series, Urban Change 4, IIED, London, pp. 28–31.
13. Vlast.kz (2018). The population of Almaty should reach 2.5 million by 2050 – Nazarbayev. Retrieved from <https://vlast.kz/novosti/27503-naselenie-almaty-dolzno-dostignut-25-mln-celovek-k-2050-godu-nazarbaev.html>. Accessed on 11.10.2020.
14. World Bank (2020a). GDP growth (annual %). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>. Accessed on 12.10.2020.
15. World Bank (2020b). Urban population (% of total population). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS>. Accessed on 12.10.2020.
16. World Bank (2020c). GDP per capita growth (annual %). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG>. Accessed on 13.10.2020.
17. World Bank (2020d). GDP per capita (current US\$). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>. Accessed on 13.10.2020.

город Шымкент, который недавно превысил порог в один миллион, по-прежнему во многом похож на средние и более мелкие региональные города и даже имеет значительно более низкий показатель ВВП на душу населения по сравнению с остальными регионами Казахстана.

Пространственная демография полезна для анализа и понимания некоторых экономических тенденций, а городская демография может быть полезным инструментом при составлении экономических прогнозов для Казахстана. Статистика показывает, что нынешняя тенденция к урбанизации будет в основном обусловлена ростом населения в трех крупных городах с населением более одного миллиона человек. Учитывая, что города-миллионники в Казахстане являются основными драйверами его демографического роста и высокой концентрации в них услуг, можно ожидать, что экономический рост Казахстана в ближайшем будущем будет преимущественно основываться на росте сектора услуг.

18. World Bank (2020e). Agriculture, forestry, and fishing, value added (% of GDP). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS>. Accessed on 19.10.2020.
19. World Bank (2020f). Agriculture, forestry, and fishing, value added per worker (constant 2010 US\$). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.EMPL.KD>. Accessed on 19.10.2020.
20. World Bank (2020g). Industry (including construction), value added (% of GDP). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS>. Accessed on 20.10.2020.

Источники:

1. АкЖайык (2013). Города-«миллионники» необходимы Казахстану, считает Назарбаев. Доступен по адресу: <https://azh.kz/ru/news/view/17893>. Дата обращения: 11.10.2020.
2. Asiatv.kg (2018). Шымкент — третий мегаполис в Казахстане. Доступен по адресу: <http://asiatv.kg/2018/06/04/шымкент-третий-мегаполис-в-казахстан/>. Accessed on 11.10.2020.
3. Caravan.kz (2016). Астана стала городом-«миллионником». Доступен по адресу: <https://www.caravan.kz/news/astana-stala-gorodommillionnikom-378884/>. Дата обращения: 11.10.2020.
4. Citypopulation.de (2020). Население всех городов Казахстана, городских и сельских поселений с численностью населения более 20 000 человек по результатам переписи и последним официальным оценкам. Доступен по адресу: <https://www.citypopulation.de/en/kazakhstan/cities/>. Дата обращения: 11.10.2020.
5. Комитет по статистике Республики Казахстан (2019). Демографические ежегодники 1989-2019. Доступен по адресу: https://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations?_afLoop=2601207133129140#%40%3F_afLoop%3D2601207133129140%26_adf.ctrl-state%3D13p5a7jzhs_42. Дата обращения: 18.10.2020.
6. Комитет по статистике Республики Казахстан (2020a). Демографическая статистика. Доступен по адресу: <https://stat.gov.kz/official/industry/61/statistic/7>. Дата обращения: 11.10.2020.
7. Комитет по статистике Республики Казахстан (2020b). Интегрированные счета. Доступен по адресу: https://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/homeNationalAccountIntegrated?_afLoop=3149185315130696#%40%3F_afLoop%3D3149185315130696%26_adf.ctrl-state%3D19hodbda1g_51. Дата обращения: 20.10.2020.
8. Glaeser, E.L. and J.D. Gottlieb (2009). The wealth of cities: agglomeration economies and spatial equilibrium in the United States (Богатство городов: агломерационная экономика и пространственное равновесие в США). Journal of Economic Literature 2009, 47(4), pp. 983–1028.
9. Henderson, J.V. (2010). Cities and development (Города и развитие), Journal of Regional Science 50(1): 515–540.
10. Kstnews.kz (2016). Назарбаев заявил о необходимости создавать города-миллионники в Казахстане. Доступен по адресу: <https://kstnews.kz/news/kazakhstan/item-28251>. Дата обращения: 11.10.2020.
11. Kursiv.kz (2018). Шымкент официально стал городом республиканского значения. Доступен по адресу: <https://kursiv.kz/news/vlast-i-biznes/2018-11/shymkent-oficialno-stal-gorodom-respublikanskogo-znacheniya>. Дата обращения: 11.10.2020.
12. Satterthwaite, D. (2007). The transition to a predominantly urban world and its underpinnings (Переход к преимущественно урбанистическому миру и его основы), Human Settlements Working Paper Series, Urban Change 4, IIED, London, pp. 28–31.
13. Vlast.kz (2018). Население Алматы должно достигнуть 2,5 млн человек к 2050 году – Назарбаев. Доступен по адресу: <https://vlast.kz/novosti/27503-naselenie-almaty-dolzno-dostignut-25-mln-people-k-2050-godu-nazarbaev.html>. Дата обращения: 11.10.2020.
14. Всемирный банк (2020a). Рост ВВП (% годовых). Доступен по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>. Дата обращения: 12.10.2020.
15. Всемирный банк (2020b). Городское население (% от общей численности населения). Доступен по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS>. Дата обращения: 12.10.2020.
16. Всемирный банк (2020c). Рост ВВП на душу населения (годовой%). Доступен по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG>. Дата обращения: 13.10.2020.
17. Всемирный банк (2020d). ВВП на душу населения (в тек. долл. США). Доступен по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>. Дата обращения: 13.10.2020.
18. Всемирный банк (2020e). Сельское, лесное и рыбное хозяйство, добавленная стоимость (% ВВП). Доступен по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS>. Дата обращения: 19.10.2020.
19. Всемирный банк (2020f). Сельское, лесное и рыбное хозяйство, добавленная стоимость на одного работника (в постоянных долларах США 2010 г.). Доступен по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.EMPL.KD>. Дата обращения: on 19.10.2020.
20. Всемирный банк (2020g). Промышленность (включая строительство), добавленная стоимость (% ВВП). Доступен по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS>. Дата обращения: 20.10.2020.

THE CONSEQUENCES OF POPULATION AGEING IN JAPAN

ILANA DAUTOVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ПОСЛЕДСТВИЯ СТАРЕНИЯ НАСЕЛЕ- НИЯ В ЯПОНИИ

Population ageing is indisputably one of the most reframing social phenomena of the 21st century. World Health Organization (WHO) (2018) predicts that the world population will be ageing and the proportion of people aged 60 years and older will almost double from 12% to 22% between 2015 and 2050. By 2050, the population aged 60 years or over will be almost 434 million worldwide. At the present moment, the world is experiencing a dramatic demographic change and no country is immune to the consequences of population ageing. The increase in life expectancy and the decrease in the birth rate are both main achievements in the healthcare system and factors that will have a huge impact on future generations. Japan will be particularly affected by the process of population ageing since the country has the highest proportion of elderly people compared to any other country in the world. According to the projections of the National Institute of Population and Social Security Research (2016), by 2036, one in three people in Japan will be elderly (65 years of age and over) meaning that the proportion of the elderly generation will continue to increase throughout the next 50 years. Using the demographical data from the years 2014-2015, Hiroshi Yoshida and Masahiro Ishi-

WORLD HEALTH ORGANIZATION PREDICTS THAT THE WORLD POPULATION WILL BE AGEING AND THE PROPORTION OF PEOPLE AGED 60 YEARS AND OLDER WILL NEARLY DOUBLE FROM 12% TO 22% BETWEEN 2015 AND 2050

ВСЕМИРНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ЗДРАВООХРАНЕ- НИЯ ПРОГНОЗИ- РУЕТ СТАРЕНИЕ НАСЕЛЕНИЯ МИРА, И ДОЛЯ ЛЮДЕЙ В ВОЗРАСТЕ 60 ЛЕТ И СТАРШЕ ПОЧТИ УДВОИТСЯ С 12% ДО 22% В ПЕРИОД С 2015 ПО 2050 ГОД

Старение населения, несомненно, является одним из самых переосмысляющих социальных явлений 21 века. Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ) (2018) прогнозирует старение населения мира, и доля людей в возрасте 60 лет и старше почти удвоится с 12% до 22% в период с 2015 по 2050 год. К 2050 году население в возрасте 60 лет и старше достигнет около 434 миллионов во всем мире. В настоящий момент в мире происходят драматические демографические изменения, и ни одна страна не застрахована от последствий старения населения. Увеличение продолжительности жизни и снижение рождаемости являются главными достижениями системы здравоохранения и факторами, оказывающими огромное влияние на будущие поколения. Япония будет, в частности, затронута процессом старения населения, поскольку в этой стране самый высокий процент пожилых людей по сравнению с любой другой страной мира. Согласно прогнозам Национального института исследований населения и социального обеспечения (2016), к 2036 году каждый третий человек в Японии будет пожилым (65 лет и старше), что означает, что доля пожилого поколения будет продолжать расти в течение следу-

gaki, economists from Tohoku University in Sendai, Miyagi, established a countdown to the national extinction, which estimates that there will be only one Japanese child in the world on August 16, 3766 [Weller, 2016]. This demographic trend in Japan is altering the lives of people, creating new responsibilities for the Japanese government, and changing aspects of the Japanese social life.

Firstly, population ageing will cause economic consequences to Japan. The main mark of the increase in the elderly generation tends to be the downward shift in the labor force that is a major factor in production. As stated by Colacelli and Corugedo (2018), this demographic tendency will have adverse effects on real GDP by about 15% in the next 40 years. Due to the ageing of Japanese people, there is also an issue to address the labor shortage. Since elderly people retire and leave workplaces, there is not enough young generation to fulfill this shortage by virtue of the low fertility rate. In 2015, Japan has not already met the demand for workers with 125 jobs for every 100 job seekers, who apply for work [Warnock, 2015]. Consequently, big industrial companies, which produce vehicles and electronics, do not have the workforce to continue production at the current production level. Thus, the country may lose its position as being one of the largest econo-

ющих 50 лет. Используя демографические данные за 2014-2015 годы, Хироши Ёсида и Масахиро Исигаки, экономисты из Университета Тохоку в Сэндай, Мияги, установили обратный отсчет до национального дня вымирания, согласно которому 16 августа 3766 года в мире будет только один японский ребенок [Веллер, 2016]. Эта демографическая тенденция в Японии меняет жизнь людей, создает новые обязанности для японского правительства и меняет аспекты японской общественной жизни.

Во-первых, старение населения приведет к экономическим последствиям для Японии. Основным признаком увеличения численности пожилого поколения, как правило, является сокращение рабочей силы, которая является основным фактором производства. Согласно Колачелли и Коруджедо (2018), эта демографическая тенденция окажет отрицательное влияние на реальный ВВП примерно на 15% в следующие 40 лет. Из-за старения японцев возникает проблема нехватки рабочей силы. Поскольку пожилые люди выходят на пенсию и уходят с работы, а молодого поколения не хватает, чтобы восполнить этот дефицит из-за низкого уровня рождаемости. Уже в 2015 году Япония не удовлетворила спрос на работников: 125 рабочих мест на каждые 100 соискателей, подавших заявление

mies and market leaders in the world. In the 1980-1990s, the labor shortage led many Japanese companies to increase the mandatory retirement age from 55 to 65 and allow their workers to work after retirement [Clark et al., 2014]. The growing number of retired people encouraged the government to increase the pension benefits and even yet the retirement age might go even higher in the future if the older age population continues to rise. According to the former Japanese Prime Minister Shinzo Abe, the elderly should continue working and participate in community activities predicting the government plan to raise the optional age for retirement to 71 or older [Sanderson, 2018]. With the condition that the government of Japan finances approximately 20% of social security benefits, the increase in pensions and costs of healthcare services will directly impact the government revenues; hence, the government should make relevant adjustments as the number of elderly people is continuously rising. Therefore, the Japanese government should anticipate the future economic consequences of population ageing and constitute policies in advance.

Secondly, it is obvious that the population ageing will cause social transformations in Japan. Japanese society has a traditional value of caring for elderly people, where the eldest son is responsible for looking after his elderly parents. There is another tradition in Japan of three-generation households (grandparents, parents, children), in which a married couple takes care of both parents and children. Oi (2015) states that 177,600 people aged between 15 and 29 look after their elderly family members. Moreover, since the life expectancy of the Japanese elderly has increased, the family care of old people became less viable. The migration of young people from rural areas to urban ar-

BY 2036, ONE IN THREE PEOPLE IN JAPAN WILL BE ELDERLY (65 YEARS OF AGE AND OVER) MEANING THAT THE PROPORTION OF THE ELDERLY GENERATION WILL CONTINUE TO INCREASE THROUGHOUT THE NEXT 50 YEARS

К 2036 ГОДУ КАЖДЫЙ ТРЕТИЙ ЧЕЛОВЕК В ЯПОНИИ БУДЕТ ПОЖИЛЫМ (65 ЛЕТ И СТАРШЕ), ЧТО ОЗНАЧАЕТ, ЧТО ДОЛЯ ПОЖИЛОГО ПОКОЛЕНИЯ БУДЕТ ПРОДОЛЖАТЬ РАСТИ В ТЕЧЕНИЕ СЛЕДУЮЩИХ 50 ЛЕТ

о приеме на работу [Варнок, 2015]. Крупные промышленные компании, производящие автомобили и электронику, не имеют достаточно рабочей силы для продолжения производства на текущем уровне. Таким образом, страна может потерять позиции одной из крупнейших экономик и лидеров рынка в мире. В 1980–1990-е годы нехватка рабочей силы вынудила многие японские компании повысить обязательный пенсионный возраст с 55 до 65 лет и разрешить своим работникам работать после выхода на пенсию [Кларк и др., 2014]. Растущее число пенсионеров подтолкнуло правительство к увеличению пенсионных выплат, и даже пенсионный возраст может быть еще выше в будущем, если население старшего возраста продолжит расти. По словам бывшего премьер-министра Японии Синдзо Абэ, пожилым людям следует продолжать работать и участвовать в общественной деятельности, предсказывая план правительства повысить необязательный возраст выхода на пенсию до 71 года и старше [Сандерсон, 2018]. При условии, что правительство Японии финансирует примерно 20% пособий по социальному обеспечению, увеличение пенсий и затрат на медицинские услуги напрямую повлияет на государственные доходы; следовательно, правительство должно внести соответствующие коррективы, поскольку количество пожилых людей постоянно растет. Поэтому правительство Японии должно предвидеть будущие экономические последствия старения населения и заранее разработать соответствующую политику.

Во-вторых, очевидно, что старение населения вызовет социальные преобразования в Японии. В японском обществе традиционно ценится забота о пожилых людях, когда старший сын отвечает за

eas of Japan required new actions to be taken by the government – the introduction of nursing homes and special healthcare programs for the elderly. In 2000, the government of Japan introduced a social care system that aims to avoid burdening families and provides cover in the last stages of life [Kavedzija, 2018]. According to McNeill (2015), the country closes 400 primary and secondary schools to open care centers for elderly people each year. Despite positive aspects of this social care system, the low fertility rate and the high growth rate of population ageing discloses another phenomenon of *kodokushi*, or lonely death, which can be interpreted as a demise of traditional values of Japan. Thus, the aging population ageing changes social norms established in Japanese society.

The decline in birth fertility and the increase in the longevity of life are causing the elder generation to rise throughout the world. The demographic phenomenon of population ageing that is unprecedented in the whole of human history leads to changes in the people wants and needs. As for now in Central Asia for instance birth rates are over the 2.1 total fertility rate which is considered to be a threshold for sustainable population growth. In case of life expectancy the highest age belongs to Kazakhstan with 73 years where the shortest one to Turkmenistan with 68 years (World Bank, 2020). Moreover, the working age population share in the total number of population in Central Asia is also considered to be high where Uzbekistan takes the lead with 67% and Tajikistan comes last with 60% (World Bank, 2020). Taking these factors into consideration, the population and workforce in Central Asian countries are rather young compared with many countries especially European ones and cases like Japan in Asia. Therefore currently ageing issues usually do not take a

**THIS DEMOGRAPHIC
TENDENCY WILL
HAVE ADVERSE
EFFECTS ON REAL
GDP BY ABOUT 15%
IN THE NEXT 40
YEARS**

**ЭТА
ДЕМОГРАФИЧЕСКАЯ
ТЕНДЕНЦИЯ ОКАЖЕТ
ОТРИЦАТЕЛЬНОЕ
ВЛИЯНИЕ НА
РЕАЛЬНЫЙ ВВП
ПРИМЕРНО НА 15% В
СЛЕДУЮЩИЕ 40 ЛЕТ**

своих пожилых родителей. В Японии существует еще одна традиция семей из трех поколений (бабушки и дедушки, родители, дети), в которых супружеская пара заботится и о родителях, и о детях. Ой (2015) утверждает, что 177,600 человек в возрасте от 15 до 29 лет заботятся о своих пожилых членах семьи. Более того, поскольку продолжительность жизни японских пожилых людей увеличилась, семейный уход за пожилыми людьми стал менее осуществимым. Миграция молодых людей из сельских районов в города Японии потребовала новых действий со стороны правительства – создания домов престарелых и специальных программ здравоохранения для пожилых людей. В 2000 году правительство Японии ввело систему социальной помощи, которая направлена на то, чтобы не обременять семьи, и обеспечивает уход на последних этапах жизни [Каведзия, 2018]. По данным Макнила (2015), ежегодно в стране закрывается 400 начальных и средних школ, чтобы открывать центры по уходу за престарелыми. Несмотря на положительные стороны этой системы социальной помощи, низкий уровень рождаемости и высокие темпы роста старения населения свидетельствуют о другом феномене *кодokusи*, или одинокой смерти, которую можно интерпретировать как упадок традиционных ценностей Японии. Таким образом, старение населения меняет социальные нормы, сложившиеся в японском обществе.

Снижение рождаемости и увеличение продолжительности жизни способствуют увеличению числа лиц старшего поколения во всем мире. Демографический феномен старения населения, беспрецедентный за всю историю человечества, приводит к изменениям в желаниях и потребностях людей. На данный момент, например, в Центральной

critical place in Central Asian governments' agenda due to having a significant share of working age population and increasing number of population.

It is essential for countries to prepare for the economic and social consequences of the aging population. As the number of people increases, it is significant for the governments to design and promote innovative policies specifically targeted to elderly people, including policies, which address employment, healthcare system, infrastructure, and social security. Since the population ageing will be a feature for the foreseeable future of Japan, the Japanese government should adjust its policies and implement measures needed to avoid the economic and social consequences of this trend. The key to this drastic demographic shift is to adapt long-term solutions that will as much as possible mitigate the negative outcomes of the population ageing in Japan.

References:

1. Clark, Robert L., Matsukura, Rikiya, and Ogawa, Naohiro (2014). Retirement Transition in Japan. Retrieved from https://siepr.stanford.edu/sites/default/files/publications/14-013_0.pdf. Accessed on 10.10.2020.

Азии уровень рождаемости превышает общий коэффициент рождаемости 2.1, что считается порогом для устойчивого роста населения. Что касается ожидаемой продолжительности жизни, то самый высокий возраст наблюдается в Казахстане - 73 года, а самый короткий - в Туркменистане - 68 лет [Всемирный банк, 2020а]. Более того, доля населения трудоспособного возраста в общей численности населения в Центральной Азии также считается высокой, где Узбекистан лидирует с 67%, а Таджикистан занимает последнее место с 60% [Всемирный банк, 2020б]. Принимая во внимание эти факторы, население и рабочая сила в странах Центральной Азии довольно молоды по сравнению со многими странами, особенно европейскими и такими, как Япония в Азии. Поэтому в настоящее время вопросы старения обычно не занимают критического места в повестке дня центральноазиатских правительств из-за наличия значительной доли населения трудоспособного возраста и увеличения численности населения.

Странам крайне важно подготовиться к экономическим и социальным последствиям старения населения. По мере уве-

2. Colacelli, Mariana and Corugedo, Emilio Fernandez (2018). Macroeconomic Effects of Japan's Demographics: Can Structural Reforms Reverse Them? Retrieved from <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKew-jpx5PtjrPsAhXqlYsKHcF5Cf0QFjABegQ-lBhAC&url=https%3A%2F%2Fwww.imf.org%2F~%2Fmedia%2Ffiles%2FPublications%2FWP%2F2018%2Fwp18248.ashx&usg=AOvVaw03yKcs0Y5jAb88d2Z5cNq7>. Accessed on 10.10.2020.
3. Kavedzija, Iza (2018). Japan Has the World's Oldest Population – This Is What We Can Learn from Their Social Care Model. Retrieved from <https://www.independent.co.uk/voices/japan-elderly-social-care-system-uk-nhs-health-old-people-a8377631.html>. Accessed on 10.10.2020.
4. McNeill, David (2015). Falling Japanese Population Puts Focus on Low Birth Rate. Retrieved from <https://www.irishtimes.com/news/world/asia-pacific/falling-japanese-population-puts-focus-on-low-birth-rate-1.2450457>. Accessed on 10.10.2020.
5. National Institute of Population and Social Security Research (2016). Population Projections for Japan (2016-2065). Summary. Retrieved from http://www.ipss.go.jp/pp-zenkoku/e/zenkoku_e2017/pp_zenkoku2017e_gaiyou.html. Accessed on 10.10.2020.
6. Oi, Mariko (2015). Who Will Look After Japan's Elderly? Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-asia-31901943>. Accessed on 10.10.2020.
7. Sanderson, Sertan (2018). Japan Plans to Raise Pension Age Beyond 70. Retrieved from <https://www.dw.com/en/japan-plans-to-raise-pension-age-beyond-70/a-42629344>. Accessed on 10.10.2020.

IN 2000, THE GOVERNMENT OF JAPAN INTRODUCED A SOCIAL CARE SYSTEM THAT AIMS TO AVOID BURDENING FAMILIES AND PROVIDES COVER IN THE LAST STAGES OF LIFE

В 2000 ГОДУ ПРАВИТЕЛЬСТВО ЯПОНИИ ВВЕЛО СИСТЕМУ СОЦИАЛЬНОЙ ПОМОЩИ, КОТОРАЯ НАПРАВЛЕНА НА ТО, ЧТОБЫ НЕ ОБРЕМЕНЯТЬ СЕМЬИ, И ОБЕСПЕЧИВАЕТ УХОД НА ПОСЛЕДНИХ ЭТАПАХ ЖИЗНИ

личения числа людей правительствам важно разрабатывать и продвигать инновационные стратегии, специально ориентированные на пожилых людей, в том числе политику, которая касается занятости, системы здравоохранения, инфраструктуры и социального обеспечения. Поскольку старение населения будет характерной чертой в обозримом будущем Японии, японскому правительству следует скорректировать свою политику и принять меры, необходимые для предотвращения экономических и социальных последствий этой тенденции. Ключом к этому резкому демографическому сдвигу является разработка долгосрочных решений, которые будут максимально смягчать негативные последствия старения населения в Японии.

Источники:

1. Варнок, Элеонора (2015). Потребительские Цены в Японии Выросли, но Расходы Медленнее. Доступен по адресу: <https://www.marketwatch.com/story/japan-consumer-prices-up-but-spending-sluggish-2015-12-24>. Дата обращения: 10.10.2020.
2. Веллер, Крис (2016). Эти Часы Судного Дня Сообщают Вам, Когда из-за Сексуальной Проблемы в Японии Страна Вымрет. Доступен по адресу: <https://www.businessinsider.com/demographic>

8. Warnock, Eleanor (2015). Japan Consumer Prices Up, But Spending Sluggish. Retrieved from <https://www.marketwatch.com/story/japan-consumer-prices-up-but-spending-sluggish-2015-12-24>. Accessed on 10.10.2020.
 9. Weller, Chris (2016). This Doomsday Clock Tells You When Japan's Sex Problem Will Cause the Country to Go Extinct. Retrieved from <https://www.businessinsider.com/demographic-time-bomb-clock-japan-2016-9>. Accessed on 10.10.2020.
 10. World Bank (2020). Life Expectancy at birth, total (years). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN>. Accessed on 04.11.2020.
 11. World Bank (2020). Population ages 15-64 (% of total population). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.1564.TO.ZS>. Accessed on 04.11.2020.
 12. World Health Organization (2018). Ageing and Health. Retrieved from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>. Accessed on 10.10.2020.
-
- time-bomb-clock-japan-2016-9. Дата обращения: 10.10.2020.
3. Всемирная организация здравоохранения (2018). Старение и Здоровье. Доступен по адресу: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>. Дата обращения: 10.10.2020.
 4. Всемирный банк (2020а). Продолжительность Жизни при Рождении, Всего (Лет). Доступен по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN>. Дата обращения: 04.11.2020.
 5. Всемирный банк (2020б). Население в Возрасте 15-64 Лет (% от Общей Численности Населения). Доступен по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.1564.TO.ZS>. Дата обращения: 04.11.2020.
-
6. Каведзия, Иза (2018). В Японии Самое Старое Население в Мире – То, Чему Мы Можем Научиться у Их Модели Социальной Помощи. Доступен по адресу: <https://www.independent.co.uk/voices/japan-elderly-social-care-system-uk-nhs-health-old-people-a8377631.html>. Дата обращения: 10.10.2020.
 7. Кларк, Роберт Л., Мацукура, Рикия, и Огава, Наохиро (2014). Пенсионный Переход в Японии. Доступен по адресу: https://siepr.stanford.edu/sites/default/files/publications/14-013_0.pdf. Дата обращения: 10.10.2020.
 8. Колачелли, Мариана и Коруджедо, Эмилио Фернандес (2018). Макроэкономические Последствия Демографии Японии: Могут ли Структурные Реформы Обратить Их Вспять? Доступен по адресу: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=8&ved=2ahUKEwjpx5PtjrPsAhXqLYsKHcF5Cf0QFjABegQIBhAC&url=http%3A%2F%2Fwww.imf.org%2F~%2Fmedia%2FFile%2FPublications%2FWP%2F2018%2Fwp18248.as%2F&usq=AOvVaw03yKcs0Y5jAb88d2Z5cNq7>. Дата обращения: 10.10.2020.
 9. Макнил, Дэвид (2015). Сокращение Численности Населения Японии Акцентирует Внимание на Низкой Рождаемости. Доступен по адресу: <https://www.irishtimes.com/news/world/asia-pacific/falling-japanese-population-puts-focus-on-low-birth-rate-1.2450457>. Дата обращения: 10.10.2020.
 10. Национальный институт исследований населения и социального обеспечения (2016). Демографические Прогнозы Японии (2016-2065). Резюме. Доступен по адресу: http://www.ipss.go.jp/pp-zenkoku/e/zenkoku_e2017/pp_zenkoku2017_e_gaiyou.html. Дата обращения: 10.10.2020.
 11. Ой, Мариико (2015). Кто Будет Заботиться о Пожилых Людях в Японии? Доступен по адресу: <https://www.bbc.com/news/world-asia-31901943>. Дата обращения: 10.10.2020.
 12. Сандерсон, Сертан (2018). Япония Планирует Повысить Пенсионный Возраст Выше 70. Доступен по адресу: <https://www.dw.com/en/japan-plans-to-raise-pension-age-beyond-70/a-42629344>. Дата обращения: 10.10.2020.

KAZAID - KAZAKHSTAN'S EMERGING FOREIGN POLICY INSTRUMENT

ALBINA MURATBEKOVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

KAZAID – ЗАРАЖДАЮЩИЙ- СЯ ИНСТРУМЕНТ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ КАЗАХСТАНА

In August 2020, Kazakhstan's Ministry of Foreign Affairs (MFA) announced the plans to start the work of the non-profit joint-stock company "Kazakhstan International Development Agency -KazAID" in September [Abdullaeva, 2020]. Although the intention to create KazAID was initiated back in 2016 and the draft of the government decree was opened for public discussion in 2018, the public negatively reacted to this news. The reason was that Kazakhstan's internal development, especially during the COVID-19 pandemic, questions the relevance of the country's initiative to help others when the country itself needs to maintain its socio-economic conditions. Despite that, MFA believes that the pandemic, on the other hand, demonstrated the demand for international collaboration, and the agency is expected to become among the key instruments of Kazakhstan's foreign policy. Against this backdrop, the paper analyses Kazakhstan's aid mechanisms and goals laid behind the initiative.

After the collapse of the Soviet Union, similar to other post-socialist states, Kazakhstan had faced the consequences of the transition to a market economy when the country needed financial support for the es-

MFA BELIEVES THAT THE PANDEMIC, ON THE OTHER HAND, DEMONSTRATED THE DEMAND FOR INTERNATIONAL COLLABORATION, HENCE KAZAID IS EXPECTED TO BECOME AMONG THE KEY DIPLOMATIC INSTRUMENTS OF KAZAKHSTAN

МИД СЧИТАЕТ, ЧТО ПАНДЕМИЯ, С ДРУГОЙ СТОРОНЫ, ПРОДЕМОНСТРИРОВАЛА ПОТРЕБНОСТЬ В МЕЖДУНАРОДНОМ СОТРУДНИЧЕСТВЕ, ПОЭТОМУ ОЖИДАЕТСЯ, ЧТО АГЕНТСТВО СТАНЕТ ОДНИМ ИЗ КЛЮЧЕВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ КАЗАХСТАНА

В августе 2020 года, Министерство иностранных дел Казахстана объявило, что некоммерческое акционерное общество "Казахстанское агентство содействия международному развитию KazAID" планирует начать работу в сентябре [Абдуллаева, 2020]. Хотя намерение создать KazAID было инициировано еще в 2016 году, а проект постановления правительства был открыт для общественного обсуждения в 2018 году, общественность негативно восприняла эту новость. Причиной послужило то, что внутреннее развитие Казахстана, особенно во время пандемии COVID-19, ставит под сомнение актуальность инициативы по оказанию помощи другим, когда стране самой необходимо поддерживать свои социально-экономические условия. Несмотря на это, МИД считает, что пандемия, с другой стороны, продемонстрировала потребность в международном сотрудничестве, поэтому ожидается, что агентство станет одним из ключевых инструментов внешней политики Казахстана. В связи с этим, в статье анализируются механизмы помощи Казахстана и цели, поставленные в основе данной инициативы.

establishment of its sovereign institutions and economic system. Kazakhstan was included in the list of the Official Development Assistance (ODA) recipient countries in 1992 and started to engage with various international donors that contributed to the socio-economic development of the country. As the graphic below illustrates, since the early independence years, Kazakhstan had attracted a significant amount of ODA, whilst the income of ODA correlates with the level of GDP growth and oil prices.

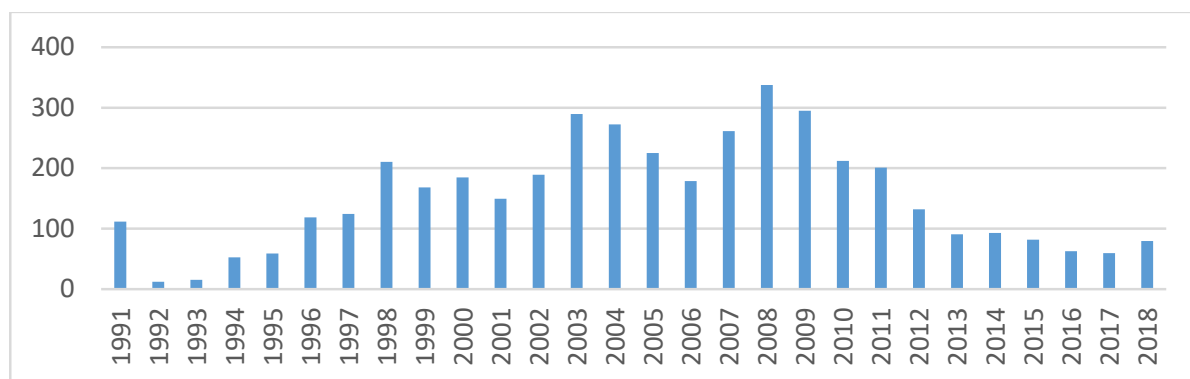
At the same time, due to the dynamic growth of the country's GDP thanks to the export of oil, uranium, wheat, and other natural resources, Kazakhstan simultaneously becomes a donor country. In 1999, former President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev announced the intention to reduce the dependency on international institutions and cut the number of loans. As a result, from 1999 to 2013, Kazakhstan had contributed \$64,6 million for aid activities in comparison to \$5,27 million of received aid [De Cordier, 2014]. Based on the statistics of received ODA, since the 2010s the country has been persistently reducing the amount of obtained aid.

Meanwhile, according to the World Bank classification, Kazakhstan became among the upper-middle-income countries in 2006 and was placed in 51st place in the World Bank report on the competitiveness of world economies in 2012. Those achievements

После распада Советского Союза, как и другие постсоциалистические государства, Казахстан столкнулся с последствиями перехода к рыночной экономике, страна нуждалась в финансовой поддержке для создания своих суверенных институтов и экономической системы. Казахстан был включен в список стран-получателей официальной помощи развития (ОПР) в 1992 году и начал взаимодействовать с различными международными донорами, которые внесли свой вклад в социально-экономическое развитие страны. Как показано на рисунке ниже, с первых лет независимости Казахстан привлек значительный объем ОПР, в то время как доход от ОПР коррелируется с уровнем роста ВВП и ценами на нефть.

При этом, благодаря динамичному росту ВВП за счет экспорта нефти, урана, пшеницы и других природных ресурсов, Казахстан одновременно становится страной-донором. В 1999 году, тогдашний президент Казахстана Нурсултан Назарбаев объявил о намерении снизить зависимость от международных институтов и сократить количество кредитов. В результате, с 1999 по 2013 годы, Казахстан выделил 64,6 миллиона долларов на деятельность по оказанию помощи по сравнению с 5,27 миллионами долларов полученной помощи [Де Кордые, 2014]. Судя по статистике полученной ОПР, с 2010-х годов страна планомерно сокращает объем получае-

Amount of ODA to Kazakhstan
Объем ОПР Казахстану

Source: QWIDS OECD (2020)
Источник: QWIDS OECD (2020).

pushed the government to announce the new strategy “Kazakhstan 2050” that aims to be among the top 50 developed countries in the world and to join the Organization of Economic Cooperation and Development (OECD) [Sharifzoda and Temirov, 2019]. One of the main requirements for that was the establishment and implementation of ODA activities.

Accordingly, in 2011, the government started consultations with the United Nations, national and international partners, and donors for the establishment of ODA mechanisms to become a donor country. As a result, in April 2013 was approved the Concept of the Republic of Kazakhstan in the field of official development assistance. The Concept incorporates four sections as the vision for the development of ODA; basic principles and general approaches; normative acts and legal framework; and financing

**SINCE 2010s
KAZAKHSTAN HAS
BEEN PERSISTENTLY
REDUCING THE
AMOUNT OF
RECEIVED AID**

**С 2010-Х ГОДОВ
КАЗАХСТАН
ПЛАНОМЕРНО
СОКРАЩАЕТ ОБЪЕМ
ПОЛУЧАЕМОЙ
ПОМОЩИ**

мой помощи.

Между тем, согласно классификации Всемирного банка, в 2006 году Казахстан вошел в число стран с уровнем дохода выше среднего и занял 51-ое место в отчете Всемирного банка о конкурентоспособности мировой экономики в 2012 году. Эти достижения подтолкнули правительство к объявлению новой «Стратегии Казахстана - 2050», которая ставит целью войти в число 50 ведущих развитых стран мира и вступить в Организацию экономического сотрудничества и развития (ОЭСР) [Шарифзода и Темиров, 2019]. Одним из основных требований для этого было создание и предоставление ОПР.

Для этого, в 2011 году, правительство начало консультации с Организацией Объединенных Наций, национальными и международными

joinfo.ua

of ODA [Zakon.kz, 2013]. Further, the government had passed the ODA Law in 2014 that defined the major objectives and tasks, principles, sectoral priorities, regulations, and organizational matters of Kazakhstan's ODA activities [Zakon.kz, 2014]. The law also provided the legal basis for the creation of the agency for international development assistance – KazAID – coordinated by the Ministry of Foreign Affairs. Overall, Kazakhstan obliged to provide 0,01% of its Gross National Income (GNI) for ODA primarily to the countries of the immediate neighborhood [Insebayeva, 2020].

Since Kazakhstan is not a member of the OECD Development Assistance Committee (DAC) and as a former recipient country, it promotes itself as part of the South-South Cooperation, which is based on mutual solidarity and equality of partners. Besides, the key difference of Kazakhstan's ODA is in its political neutrality, the country does not consider democracy, human rights, and other issues while providing aid for the recipient country.

Kazakhstan also prioritizes technical cooper-

ми партнерами и донорами для создания механизмов ОПР, чтобы стать страной-донором. В результате, в апреле 2013 года была утверждена Концепция Республики Казахстан в области официальной помощи развитию. Концепция включает четыре раздела: видение развития ОПР; основные принципы и общие подходы; нормативные акты и правовая база; и финансирование ОПР [Zakon.kz, 2013]. Кроме того, в 2014 году правительство приняло Закон об ОПР, в котором определены основные цели и задачи, принципы, отраслевые приоритеты, нормативные положения и организационные вопросы деятельности Казахстана по ОПР [Zakon.kz, 2014]. Закон также обеспечил правовую основу для создания агентства по международному развитию - KazAID, деятельность которого координируется Министерством иностранных дел. В целом, Казахстан обязался предоставлять 0,01% своего валового национального дохода (ВНД) на ОПР, в первую очередь, странам ближайшего соседства [Инсебаева, 2020].

Поскольку Казахстан не является членом Комитета содействия развитию ОЭСР

ation that involves the transfer of knowledge and experience [Insebayeva, 2020]. The major geographic focus of development assistance is the countries of Central Asia, Afghanistan, and the Caucasus. The priority areas of cooperation are defined as agriculture and food security; environmental protection; conflict resolution and security; education and healthcare; improvement of the public administration system; development of trade [Zakon.kz, 2013]. Kazakhstan prefers primarily bilateral cooperation, which for instance during 1999-2013 provided 85% of its assistance on a bilateral basis [De Cordier, 2014]. Similarly, according to OECD, in 2018, 73% of total ODA was allocated through bilateral negotiations in comparison to 27% of contribution through multilateral organizations [OECD, 2020]. Nevertheless, the country has developed projects in partnership with Israel's Agency for International Development Cooperation Mashav, Japan International Cooperation Agency (JICA), and the United Nations Development Programme (UNDP). Worth mentioning, unlike developed nations, Kazakhstan does not prefer to send its aid assistance through civil society organizations.

(КСР) и как бывшая страна-получатель, продвигает себя в рамках сотрудничества Юг-Юг, основанное на взаимной солидарности и равенстве партнеров. Кроме того, ключевое отличие ОПР Казахстана заключается в ее политическом нейтралитете: страна не учитывает демократию, права человека и другие вопросы при оказании помощи стране-получателю.

Казахстан также уделяет приоритетное внимание техническому сотрудничеству, которое включает передачу знаний и опыта [Инсебаева, 2020]. Основным географическим направлением помощи в целях развития являются страны Центральной Азии, Афганистана и Кавказа. Приоритетные области сотрудничества определены как сельское хозяйство и продовольственная безопасность; защита окружающей среды; разрешение конфликтов и безопасность; образование и здравоохранение; совершенствование системы государственного управления; развитие торговли [Zakon.kz, 2013]. Казахстан предпочитает двустороннее сотрудничество, к примеру, в 1999-2013 гг. 85% помощи были предо-

In practical terms, Kazakhstan from 2006 - July 2011, allocated \$53,7 million for humanitarian aid, the majority of which were directed to Central Asia [Zakon.kz, 2013]. To the point, Afghanistan, Mongolia, Kyrgyzstan, and Tajikistan are the top recipient countries of Kazakhstani aid [OECD, 2020]. Overall, over the past 20 years, according to the Deputy Foreign Minister Yerzhan Ashikbayev, Kazakhstan has distributed more than \$500 million for ODA activities [Sputnik.kz, 2020].

Hence, given the experience of providing the ODA and the amount of allocated assistance, the establishment of KazAID will formalize and systematize Kazakhstan's efforts in development cooperation. It is projected that KazAID will start functioning on a trilateral basis, and Kazakhstan at the initial stage will operate as an executor. The agency will cooperate with international organizations and Central Asian governments before launching its own projects. From the budget, 138 million tenge has been allocated for the creation of the agency that became the subject for discussions in social media [Sputnik.kz, 2020].

To sum up, the establishment of KazAID is undoubtedly a new stage of Kazakhstan's development in accordance with its national strategy. Considering that the country has been constantly providing humanitarian aid to regional partners, the systematization of the process is essential for the effective implementation of aid. With the establishment of the agency, there is also hope that it would be more open to the public, at least by publishing the statistics of aid activities of Kazakhstan. Although the public demonstrates skepticism in social media by negatively delivering the creation of KazAID due to unawareness of Kazakhstan's aid ac-

KAZAKHSTAN IS NOT A MEMBER OF THE OECD DEVELOPMENT ASSISTANCE COMMITTEE AND AS A FORMER RECIPIENT COUNTRY, IT PROMOTES ITSELF AS PART OF THE SOUTH-SOUTH COOPERATION, WHICH IS BASED ON MUTUAL SOLIDARITY AND EQUALITY OF PARTNERS

КАЗАХСТАН НЕ ЯВЛЯЕТСЯ ЧЛЕНОМ КОМИТЕТА СОДЕЙСТВИЯ РАЗВИТИЮ ОЭСР И КАК БЫВШАЯ СТРАНА-ПОЛУЧАТЕЛЬ, ПРОДВИГАЕТ СЕБЯ В РАМКАХ СОТРУДНИЧЕСТВА ЮГ-ЮГ, ОСНОВАННОЕ НА ВЗАИМНОЙ СОЛИДАРНОСТИ И РАВЕНСТВЕ ПАРТНЕРОВ

ставлены на двусторонней основе [Де Кордые, 2014]. Аналогичным образом, по данным ОЭСР, в 2018 г. 73% от общего объема ОПР было выделено в рамках двусторонних переговоров по сравнению с 27% помощи через многосторонние организации [ОЭСР, 2020]. Тем не менее, также реализованы проекты в партнерстве с Израильским агентством международного сотрудничества в целях развития Машав, Японским агентством международного сотрудничества (JICA) и Программой развития Организации Объединенных Наций (ПРООН). Стоит отметить, что, в отличие от развитых стран, Казахстан не предпочитает направлять помощь через организации гражданского общества.

В практическом плане, Казахстан с 2006 по июль 2011 года выделил 53,7 миллиона долларов на гуманитарную помощь, большая часть которой была направлена в страны Центральной Азии [Zakon.kz, 2013]. Афганистан, Монголия, Кыргызстан и Таджикистан являются основными странами-получателями казахстанской помощи [ОЭСР, 2020]. В целом, за последние 20 лет, по словам заместителя министра иностранных дел Ержана Ашикбаева, Казахстан выделил более 500 миллионов долларов на ОПР [Sputnik.kz, 2020].

Следовательно, с учетом опыта предоставления ОПР и объема выделенной помощи, создание KazAID формализует и систематизирует усилия Казахстана в области сотрудничества в целях развития. Планируется, что KazAID начнет функционировать на трехсторонней основе, а Казахстан на начальном этапе будет выступать в качестве исполнителя. Перед запуском собственных проектов, агентство будет сотрудничать с международ-

tivities, looking at the experiences of other agencies of DAC donors such as GIZ (German Agency for International Cooperation), JICA, USAID (The United States Agency for International Development), and others, it is clear that the establishment of aid agency would not only support country's positive international image but also will assist neighbors in difficult situations that impact to the stability of the region. Development aid does not only serve the geopolitical and economic interests of the donor country as one of the effective instruments of foreign policy but also supports the local communities of recipient countries by advancing their socio-economic, humanitarian, or educational capacity.

References:

1. Abdullaeva, Diana (2020). MFA: KazAID Agency for International Development should start work in September. Retrieved from <https://informburo.kz/novosti/mid-agentstvo-sodeystviya-mezhdunarodnomu-razvitiyu-kazaid-dolzno-zarabotat-v-sentyabre.html>. Accessed on 08.10.2020.
2. De Cordier, Bruno (2014). Kazakhstan and Azerbaijan as donors of humanitarian aid: Has the diversification of aid channels and donors reached southern Eurasia? Central Asia and the Caucasus, 15(4), pp. 117-130.
3. Insebayeva, Nafissa (2020). On becoming a development cooperation partner: Kazakhstan's foreign policy, identity, and international norms. Journal of Eurasian Studies, 11(2), pp. 158-173.
4. OECD (2020). "Kazakhstan", in Development Co-operation Profiles, OECD Publishing, Paris. Retrieved from <https://doi.org/10.1787/7da178e1-en>. Accessed on 08.10.2020.
5. QWIDS OECD (2020). Statistics. (2020). Retrieved from <https://stats.oecd.org>. Accessed on 08.10.2020.
6. Sharifzoda, Khamza and Temirov, Anuar (2019). How Costly is Kazakhstan's Foreign Policy? Retrieved from <https://the-diplomat.com/2019/02/how-costly-is-kazakhstan-foreign-policy/>. Accessed on 08.10.2020.
7. Sputnik.kz (2020). Kazakhstan wants to help developing countries - how much money is needed for this. Retrieved from <https://ru.sputnik.kz/econ>

WHILE KAZAKHSTAN HAS BEEN CONSTANTLY PROVIDING A HUMANITARIAN AID TO REGIONAL PARTNERS, THE SYSTEMATIZATION OF THE PROCESS IS ESSENTIAL FOR EFFECTIVE IMPLEMENTATION OF AID

УЧИТЫВАЯ, ЧТО КАЗАХСТАН ПОСТОЯННО ОКАЗЫВАЕТ ГУМАНИТАРНУЮ ПОМОЩЬ РЕГИОНАЛЬНЫМ ПАРТНЕРАМ, СИСТЕМАТИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА ЯВЛЯЕТСЯ ВАЖНЫМ ДЛЯ ЭФФЕКТИВНОГО ОКАЗАНИЯ ПОМОЩИ

ными организациями и правительствами стран Центральной Азии. Из бюджета выделено 138 миллионов тенге на создание агентства, которое стало предметом обсуждения в социальных сетях [Sputnik.kz, 2020].

Подводя итог, можно отметить, что создание KazAID, несомненно, является новым этапом развития Казахстана в соответствии с его национальной стратегией. Учитывая, что страна постоянно оказывает гуманитарную помощь региональным партнерам, систематизация процесса является важным для эффективного оказания помощи. С созданием агентства есть надежда, что оно станет более открытым для общественности, по крайней мере, начнет публиковать статистику гуманитарной деятельности Казахстана. Хотя общественность демонстрирует скептицизм в социальных сетях, отрицательно относясь к созданию KazAID из-за незнания деятельности Казахстана по оказанию помощи, глядя на опыт других агентств доноров КСР, таких как GIZ (Немецкое агентство международного сотрудничества), JICA, USAID (Государственное агентство по международному развитию Соединенных Штат) и др., очевидно, что создание агентства по оказанию помощи не только поддержит положительный международный имидж страны, но и поможет соседям в трудных ситуациях, которые влияют на стабильность в регионе. Помощь в целях развития не только служит геополитическим и экономическим интересам страны-донора как один из эффективных инструментов внешней политики, но также поддерживает местные сообщества стран-получателей, развивая их социально-экономический, гуманитарный или образовательный потенциал.

omy/20200819/14743689/kazakhstan-kazaid-mfa.html. Accessed on 08.10.2020.

8. Zakon.kz (2013). The Concept of Kazakhstan in the field of official development assistance was approved by the presidential decree. Retrieved from https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31375339#pos=26;-46. Accessed on 08.10.2020.
9. Zakon.kz (2014). Law of the Republic of Kazakhstan. About Official Development Assistance. Retrieved from https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31639794#pos=3;-116. Accessed on 08.10.2020.

Источники:

1. Абдуллаева, Диана (2020). МИД: Агентство содействия международному развитию KazAID должно начать работу в сентябре. Доступен по адресу: <https://informburo.kz/novosti/mid-agentstvo-sodeystviya-mezhdunarodnomu-razvitiyu-kazaid-dolzhno-zarabotat-v-sentyabre-.html>. Дата обращения: 08.10.2020.
2. Де Кордые, Бруно (2014). Казахстан и Азербайджан как доноры гуманитарной помощи: достигли ли диверсификации каналов помощи доноров южной части Евразии? Central Asia and the Caucasus, 15(4), с. 117-130.
3. Инсебаева, Нафисса (2020). О том, как стать партнером по сотрудничеству в целях развития: внешняя политика, идентичность и

международные нормы Казахстана. Journal of Eurasian Studies, Vol. 11(2), с. 158-173.

4. ОЭСР (2020). «Казахстан», в «Профили сотрудничества в целях развития», Издательство ОЭСР, Париж, <https://doi.org/10.1787/7da178e1-en>.
5. QWIDS OECD (2020) Статистика. Доступен по адресу: <https://stats.oecd.org>. Дата обращения: 08.10.2020.
6. Шарифзода, Хамза и Темиров, Ануар (2019). Насколько дорого обходится внешняя политика Казахстана? Доступен по адресу: <https://thediplomat.com/2019/02/how-costly-is-kazakhstan-for-foreign-policy/>. Дата обращения: 08.10.2020.
7. Sputnik.kz (2020). Казахстан хочет помочь развивающимся странам – сколько нужно для этого денег. Доступен по адресу: <https://ru.sputnik.kz/economy/20200819/14743689/kazakhstan-kazaid-mfa.html>. Дата обращения: 08.10.2020.
8. Zakon.kz (2013). Указом Президента утверждена Концепция Казахстана в сфере официальной помощи развитию. Доступен по адресу: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31375339#pos=26;-46. Дата обращения: 08.10.2020.
9. Zakon.kz (2014). Закон Республики Казахстан. Об официальной помощи развитию. Доступен по адресу: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31639794#pos=3;-116. Дата обращения: 08.10.2020.

“100 YENİ KİTAP” PROJESİNİN ÖNEMİ VE ETKİLERİ

BALCAN EŞMETOVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

100 ЖАҢА ОҚУЛЫҚТЫҢ ҚАРЫМЫ МЕН ПАЙЫМЫ

Son yıllarda Kazakistan'daki sosyal ve kültürel-manevi gelişmenin sağlanmasına yönelik önemli projelerden biri “Yeni Beşeri Eğitim: Kazakça 100 Yeni Ders Kitabı” (100 Yeni Kitap) projesidir. “100 Yeni Kitap” projesi 2017 yılında Kazakistan'ın ilk Cumhurbaşkanı – El-başı Sayın Nursultan Nazarbayev'in başlattığı “Geleceğe Yöneliş: Manevi Canlanma” devlet programı çerçevesinde yürütülmektedir. Söz konusu proje kapsamında dünyanın önde

Соңғы бірнеше жылда Қазақстанның әлеуметтік және мәдени-рухани дамуы тұрғысынан аса маңызды жобалардың бірі – «Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» (қысқаша 100 жаңа оқулық) жобасы. «100 жаңа оқулық» жобасы 2017 жылдан бастап ҚР Тұңғыш Президенті - Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың бастамасымен қолға алынған «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламасы

gelen университетlerinin özellikle tarih, etnoloji, antropoloji, filoloji, felsefe, siyaset bilimi, sosyoloji, psikoloji, kültürel antropoloji, ilahiyat, hukuk, iletişim, inovasyon, ekonomi, yönetim ve iş alanları gibi sosyal bilimlerin bütün dallarında kullanılan seçkin 100 ders kitabının Kazakça'ya çevrilerek üniversitelerde kullanılması hedeflenmektedir (100 Kitap, 2017a).

"100 Yeni Kitap" projesinin hayata geçirilmesi için 1 Haziran 2017 tarihinde "Milli Tercüme Bürosu" vakfı kurulmuştur. Vakfın temel görevi "100 Yeni Kitap" projesinin koordinatörü olarak tüm idari ve mali işleri yönetmek ve tahsis edilen fonları verimli kullanarak kitapların kaliteli çevrilmesi ve yayınlanmasını sağlamaktır. Bu arada, Milli Tercüme Bürosu'nun Haziran 2011'de kurulan "WikiBilim" Vakfı'nın temelinde yeniden yapılandırıldığı dikkate alındığında, Milli Tercüme Bürosu'nun yeterli mali ve teknik yeteneklere ve organizasyonel ve yönetsel deneyime sahip olduğu söylenebilir. Çünkü "WikiBilim" Vakfı döneminde "Kazak Vikipedi", "Kazakistan Açık Kütüphanesi", "Kazak Dili Evrensel Sözlüğü", "Kazak Edebiyatının Sesli Krestomatisi" ve "Google Translate'e Kazak Dilinin Eklenmesi" gibi geniş çaplı projelere öncülük etmiştir (Köşkenova, 2019).

"100 Yeni Kitap" projesi çerçevesinde Kazakça'ya çevrilecek olan ders kitaplarını seçmek için Kazakistan'daki tüm üniversitelerin önerileri dikkate alınmış ve sunulan 800'den fazla kitap Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın kurduğu özel komisyon tarafından incelenmiştir. Kitaplar seçilirken özellikle dünyanın en başarılı 100 üniversitesinin ders programına dâhil edilmiş, en az 3 kez ve son baskısı da son 3 yıl içerisinde yayımlanmış, çeşitli interaktif ekleri bulunan ve video-seminerleri mevcut kitaplar dik-

**"100 YENİ KİTAP"
PROJESİNİN HAYATA
GEÇİRİLMESİ
İÇİN 1 HAZİRAN 2017
TARİHİNDE
"MİLLİ TERCÜME
BÜROSU" VAKFI
KURULMUŞTUR**

**«100 JAҢА ОҚУЛЫҚ»
ЖОБАСЫН ЖҮЗЕГЕ
АСЫРУ МАҚСАТЫНДА
2017 ЖЫЛДЫҢ 1 МА-
УСЫМЫНДА ҰЛТТЫҚ
АУДАРМА БҮРОСЫ
ҚОҒАМДЫҚ ҚОРЫ
ҚҰРЫЛДЫ**

аясында іске асырылуда. Аталмыш жобаның басты мақсаты тарих, этнология, антропология, филология, философия, саясаттану, әлеуметтану, психология, мәдениеттану, дінтану, құқықтану, медиа, инновация, экономика, менеджмент және бизнес салалары сияқты гуманитарлық білімнің барлық бағыттары бойынша әлемдегі ең озық университеттер қолданатын ең таңдаулы 100 оқулықты әртүрлі тілдерден қазақ тіліне аударып, жоғары оқу орындарында қолданысқа енгізу болып табылады (100 Kitap, 2017a).

«100 жаңа оқулық» жобасын жүзеге асыру мақсатында 2017 жылдың 1 маусымында Ұлттық аударма бюросы қоғамдық қоры құрылды. Қордың басты міндеті «100 жаңа оқулық» жобасының үйлестірушісі ретінде барлық әкімшілік және қаржылық жұмыстарды басқарып, бөлінген қаржыны тиімді пайдалана отырып сапалы аударма еңбектердің шығуына жетекшілік ету болып табылады. Осы арада Ұлттық аударма бюросының 2011 жылы маусым айында құрылған «WikiBilim» қоғамдық қорының негізінде қайта жасақталғанын ескергенде, Ұлттық аударма бюросының тиісті қаржылық және техникалық мүмкіндіктер мен ұйымдастыру-басқару тәжірибесіне ие екенін көруге болады. Өйткені «WikiBilim» қоғамдық қоры өз кезінде «Қазақша Уикипедия», «Қазақстанның ашық кітапханасы», «Қазақ тілінің әмбебап сөздігі», «Қазақ әдебиетінің аудиохрестоматиясы» және «Google Translate қызметіне қазақ тілін қосу» қатарлы ауқымды жобаларға жетекшілік еткен болатын (Көшкенова, 2019).

«100 жаңа оқулық» жобасы аясында қазақ тіліне аударылатын кітаптарды таңдау үшін елдегі барлық

kate алынmıştır (100 Kitap, 2017b). Söz konusu şartlar ve koşullara göre seçilen ders kitaplarının, dünyanın önde gelen üniversitelerinin sosyal bilimler eğitiminde kullanılan kitapların en iyi örneklerinden olduğu söylenebilir.

Proje başladığından bu yana toplam 77 kitap orijinalinden Kazakça'ya çevrilmiştir. Yani, projenin 2017-2018 yıllarında ilk ve ikinci döneminde toplam 47 kitap çevrilmişken (Turkystan.kz, 2019), 2019-2020 yıllarına tekabül eden üçüncü dönemde ise 30 kitap çevrilerek yayımlanmıştır. Her biri 10.000 tirajla basılan kitaplar Kazakistan'ın bütün üniversitelerine ücretsiz dağıtılmış ve eğitimde kullanılmaya başlanmıştır (Egemen Qazaqstan, 2020). Bahsedilen proje kapsamındaki diğer bir çalışma ise çevrilmiş kitapların elektronik nüshalarının hazırlanarak Kazakistan Açık Üniversitesi (openU.kz) ve Kazakistan Açık Kütüphanesi'nin (kitap.kz) internet sayfalarına yüklenmesidir. Ayrıca, herkesin okuyabilmesi ve yararlanabilmesi için bu baskılardan bir kısmı da Almatı ve Nur-Sultan şehirlerin-

жоғары оқу орындарынан ұсыныстар қабылданып, ұсынылған 800-ден аса оқулықты ҚР Білім және ғылым министрлігі жанынан құрылған арнайы комиссия қарады. Таңдау барысында әлемнің ең үздік 100 университетінің оқу бағдарламасына кірген, кем дегенде үш рет басылған және соңғы басылымы кейінгі 3 жылда шыққан, мазмұны бейтарап және түрлі интерактивті қосымшалары мен видео-лекциялары бар оқулықтар талдап алынды (100 Kitap, 2017b). Аталған талаптар бойынша таңдалған оқулықтарды әлімнің озық университеттерінде қоғамдық және гуманитарлық салалар бойынша білім беруде қолданылатын ең таңдаулы үлгілері деуге болады.

Жоба басталғаннан бері жалпы 77 оқулық түпнұсқадан қазақ тіліне аударылды. Атап айтқанда, жобаның 2017-2018 жылдарды қамтыған бірінші және екінші кезеңінде жалпы 47 оқулық қазақ тіліне аударылды. (Turkystan.kz, 2019). Ал, жоба-

deki büyük kitap mağazalarının raflarında yerini almıştır (Mırzatay, 2020). Projenin dördüncü aşamasında, kalan 23 ders kitabının da yıl sonuna kadar çevrilmesi beklenmektedir (Egemen Qazaqstan, 2020).

Genel olarak, “100 Yeni Kitap” projesinin “Vatan”, “Kazakistan’ın Kutsal Yerlerinin Coğrafyası”, “Modern Dünyadaki Kazakistan Medeniyeti”, “Latin Alfabesine Geçiş” ve “100 Yeni İsim” adlı projelerle beraber Manevi Canlanma Programı çerçevesinde yürütülen önemli 6 projeden biri olduğunu belirtebiliriz. Bu açıdan bakıldığında, “100 Yeni Kitap” projesi, bağımsız Kazakistan’ın son yıllardaki sosyal, kültürel ve manevi gelişiminin bir aşaması olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle, söz konusu projenin sonuçlarının önümüzdeki dönemde Kazakistan bilim akademik alanının gelişmesine önemli katkı sağlayacağı ifade edilebilir.

Öncelikle, “100 Yeni Kitap” projesi kapsamında yürütülen tüm çalışmalar, Kazakistan’ın yükseköğretim alanında eğitim kalitesinin iyileştirilmesi üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir. Özellikle, çeşitli dillerden çevrilen en iyi ders kitapları ülke üniversitelerinin sosyal bilimler alanındaki potansiyelini güçlendirerek kaliteli eğitim temelini oluşturabilir. Aynı zamanda, proje kapsamında çevrilen tüm ders kitaplarının elektronik versiyonlarının ve bu temelde hazırlanan bir dizi video temelli ders materyalinin Kazakistan Açık Üniversitesi (openU.kz) platformu üzerinden ücretsiz olarak kullanıma sunulmasının, ülkedeki yükseköğretimi erişilebilirliğini ve dijitalleşme sürecini hızlandırdığını ifade edebiliriz. Buna ek olarak, proje esnasında dünyanın önde gelen üniversiteleriyle işbirliği yapılarak, onlardaki en iyi uygulamalarından faydalanma imkanı da doğmaktadır.

**KİTAPLAR
SEÇİLİRKEN
ÖZELLİKLE
DÜNYANIN EN
BAŞARILI 100
ÜNİVERSİTESİNİN
DERS PROGRAMINA
DÂHİL EDİLMİŞ, EN
AZ 3 KEZ VE SON
BASKISI DA SON
3 YIL İÇERİSİNDE
YAYIMLANMIŞ,
ÇEŞİTLİ İNTERAKTİF
EKLERİ BULUNAN VE
VIDEO-SEMİNERLERİ
MEVCUT KİTAPLAR
DİKKATE ALINMIŞTIR**

**ELİMİZDEĞİ
JASTARDIY,
ATAП AITQANDA
CTYДEHTTEPДIҚ
JALПЫ CАНЫНЫҚ
JЫЛ CАЙЫН APTЫП
KELE JATQAHЫN
ECKEPCEK, «100
JAҚA OҚYЛЫҚ»
JOBACЫНЫҚ
MAҢЫЗДЫЛЫҒЫ
TІPTI DE AЙҚЫНДАЛА
TҮCEДI. MЫCАЛЫ,
2018 JЫЛЫ
ҚАЗАҚCТАНДАҒЫ
CTYДEHTTEPДIҚ
JALПЫ CАНЫ 496,2
MЫҢ БОЛCА, 2019
JЫЛЫ %9,3-ҒА
APТЫП 542,5 MЫҢ
АДАМҒА ЖӘНЕ 2020
JЫЛЫ 11,4% APTЫП
604,3 MЫҢ АДАМҒА
JETTІ**

ның 2019-2020 жылдар аралығындағы үшінші кезеңінде 30 оқулық аударылып басылды. Әр қайсысы 10.000 тиражбен басылған бұл оқулықтар Қазақстанның барлық университеттеріне тегін таратылып, жоғары білім беруде қолданыла бастады (Egemen Qazaqstan, 2020). Аталмыш жобаның таңы бір бағыты ретінде, аударылып баспадан шыққан оқулықтардың электронды нұсқасы әзірленіп, «Қазақстанның ашық университеті» (openU.kz) платформасы мен «Қазақстанның ашық кітапханасы» (kitap.kz) сайттарына жүктелді. Сонымен қатар, қалың көпшілікке қолжетімді болу үшін Нұр-Сұлтан мен Алматы қалаларындағы ірі кітап дүкендерінде сатылымға қойылды (Мырзатай, 2020). Қазір жобаның төртінші кезеңі бойынша жыл соңына дейін бітіру жоспарланған тағы 23 оқулықты аудару жұмыстары жалғасуда (Egemen Qazaqstan, 2020).

Жалпы алғанда, «Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» жобасы «Туған жер», «Қазақстанның киелі жерлердің географиясы», «Жаһандағы заманауи қазақстандық мәдениет», «Мемлекеттік тілді латынға көшіру» және «100 жаңа есім» жобаларымен бірлікте «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында іске асырылып жатқан 6 маңызды жобаның бірі екенін атап өткен жөн. Бұл жағынан алып қарағанда, «100 жаңа оқулық» жобасын тәуелсіз Қазақстанның соңғы жылдардағы әлеуметтік және мәдени-рухани дамуының заңды жалғасы ретінде қарастыру керек. Сондықтан да аталмыш жобаның нәтижелері алдағы уақытта Қазақстанның дамуы үшін қызмет ететін болады.

Ең алдымен, «100 жаңа оқулық» жобасы аясында атқарылып жатқан жұмыстар Қазақстандағы

Örneğin, proje başladıktan bu yana Milli Tercüme Bürosu, Harvard Üniversitesi, Oxford Üniversitesi, Cambridge Üniversitesi ve Columbia Üniversitesi gibi dünyanın önde gelen birçok üniversitesiyle işbirliği yapmaktadır (100 Kitap, 2017a).

İkincisi, “100 Yeni Kitap” projesiyle ülke gençlerinin dünyanın en iyi üniversitelerinde kullanılan en seçkin ders kitaplarından yararlanmalarına imkan sağlanmaktadır. Kazakistan’daki üniversite öğrencilerinin sayısının yıllar itibarıyla artmakta olduğunu göz önünde bulundurursak, bu projenin önemi daha net anlaşılmaktadır. Örneğin, 2018 yılında Kazakistan’daki üniversite öğrencilerinin toplam sayısı 496,2 bin iken bu rakam 2019 yılında %9,3 artarak 542,5 bine, 2020 yılında ise %11,4 yükselerek 604,3 bine ulaşmıştır (kursiv.kz, 2020). Bu verileri temel aldığımızda, Kazakistan’daki üniversite öğrencilerinin sayısının toplam nüfusun %3,23’ünü oluşturduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında,

joғарғы білім беру жүйесінің білім беру сапасын арттыруға үлкен себептігін тигізетін болады. Әсіресе, түрлі тілдерден аударылған таңдаулы оқулықтар еліміздегі жоғары оқу орындарының гуманитарлық мамандықтар бойынша материалдық базасын күшейтіп, сапалы білім беруге негіз қалайды. Жоба бойынша аударылған барлық оқулықтардың электронды нұсқалары мен сол негізде дайындалған видео-лекциялар топтамасы «Қазақстанның ашық университеті» (openU.kz) платформасына жүктеліп, еркін пайдалануға берілуі де еліміздегі жоғары білім беру жүйесінің ашықтығы мен цифрлануын жеделдете түскенін айта аламыз. Сонымен қатар, жоба аясында әлемнің үздік университеттерімен ынтымақтастық орнатылу да олардың жоғары білім берудегі үздік тәжірибелерін пайдалануға мүмкіндік туғызып отыр. Мысалы, Жоба басталғаннан бері Ұлттық аударма бюросы Гарвард университеті, Оксфорд университеті, Кем-

“100 Yeni Kitap” projesinin gençlerin kaliteli eğitim almalarına önemli katkı sağlayacağı söylenebilir. Günümüzde insani gelişmeye önem vermek küreselleşme sürecinde her devletin öncelik verdiği konulardan biridir. Örneğin, sadece İngiltere’nin değil, aynı zamanda dünyanın önde gelen düşünce kuruluşlarından sayılan Legatum Enstitüsü’nün 2019 yılındaki araştırması, devletlerin kalkınma endekslerinin toplumların insani gelişme endeksi ve bilim endeksiyle büyük ölçüde bağlantılı olduğuna işaret etmektedir (Legatum Institute, 2019). Ancak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yayınlanan “2019 İnsani Gelişme Endeksi’ne” göre, Kazakistan’ın insani gelişme endeksinde 0,817 puan ve bilim endeksi 0,791 puanla dünyada 50. sırada yer almıştır (UNDP, 2019). Bu verilere göre, Kazakistan’ın eğitim sisteminin kalitesini artırmaya ve insani gelişmeye daha çok önem vermesi gerektiği hususu açıktır.

Üçüncüsü, “100 Yeni Kitap” projesi, Kazak dilindeki bilimsel çevirinin gelişmesine ve devlet dilinin kullanımının yaygınlaşmasına olumlu katkı sağlamaktadır. Söz konusu proje, Kazakistan tarihinde en büyük bilimsel çeviri projesi olduğu için, çeviri çalışmalarına Kazakistan’ın önde gelen üniversitelerinin öğretim üyeleri, uzman tercümanlar, editörler ve dilbilimciler de dahil olmak üzere yaklaşık 300’e yakın uzman katılmaktadır. Dolayısıyla tercüme edilen metinler, edebi ve bilimsel editörler tarafından defalarca kontrol edilmekte ve düzeltilmektedir. Bu büyük ölçekli bilimsel tercüme çalışmalarının, Kazak dilinin bilimsel terminolojisinin zenginleşmesi, bilimsel içerik ve kelimelerin çoğaltılması ve modern akademik yazı stili ile araştırma yöntemlerinin geliştirilmesine büyük bir zemin oluşturu-

**GENEL OLARAK,
“100 YENİ KİTAP”
PROJESİNİN “VATAN”,
“KAZAKİSTAN’IN
KUTSAL YERLERİNİN
COĞRAFYASI”,
“MODERN
DÜNYADAKİ
KAZAKİSTAN
MEDENİYETİ”, “LATİN
ALFABESİNE GEÇİŞ”
VE “100 YENİ İSİM”
ADLI PROJELERLE
BERABER MANEVİ
CANLANMA
PROGRAMI
ÇERÇEVESİNDE
YÜRÜTÜLEN ÖNEMLİ
6 PROJEDEN
BİRİ OLDUĞUNU
BELİRTEBİLİRİZ**

**ЖАЛПЫ АЛҒАНДА,
«ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ
100 ЖАҢА ОҚУЛЫҚ»
ЖОБАСЫ «ТУҒАН
ЖЕР», «ҚАЗАҚСТАН-
НЫҢ КИЕЛІ ЖЕР-
ЛЕРДІҢ ГЕОГРАФИЯ-
СЫ», «ЖАҒАНДАҒЫ
ЗАМАНАУИ ҚА-
ЗАҚСТАНДЫҚ
МӘДЕНИЕТ», «МЕМ-
ЛЕКЕТТІК ТІЛДІ
ЛАТЫНҒА КӨШІРУ»
ЖӘНЕ «100 ЖАҢА
ЕСІМ» ЖОБАЛА-
РЫМЕН БІРЛІКТЕ
«РУХАНИ ЖАҒЫ-
РУ» БАҒДАРЛА-
МАСЫ АЯСЫНДА
ІСКЕ АСЫРЫЛЫП
ЖАТҚАН 6 МАҢЫЗ-
ДЫ ЖОБАНЫҢ БІРІ
ЕКЕНІН АТАП ӨТКЕН
ЖӨН**

бридж университеті және Колумбия университеті сияқты әлемнің ең белді университеттерімен серіктестік орнатты (100 Kitap, 2017a).

Екіншіден, «100 жаңа оқулық» жобасы арқылы ел жастарының заман талабына сай, әлемнің ең үздік университеттерінде қолданылатын таңдаулы оқулықтар негізінде білім алуына мүмкіндік жасалып отыр. Еліміздегі жастардың, атап айтқанда студенттердің жалпы санының жыл сайын артып келе жатқанын ескерсек, «100 жаңа оқулық» жобасының маңыздылығы тіпті де айқындала түседі. Мысалы, 2018 жылы Қазақстандағы студенттердің жалпы саны 496,2 мың болса, 2019 жылы %9,3-ға артып 542,5 мың адамға және 2020 жылы 11,4% артып 604,3 мың адамға жетті (kursiv.kz, 2020). Осы дерек бойынша Қазақстандағы студенттер саны жалпы халық санының 3,23%-ын ұстайды. Сондықтан, «100 жаңа оқулық» жобасы өз кезегінде ел болашағы үшін қажетті гуманитарлық сала мамандарын тәрбиелеу мен қалыптастыруға қолайлы жағдай жасайтыны анық. Өйткені адами капиталды дамыту – жаһандану үдерісінде әр ел үшін өте маңызды стратегиялық бағыттардың бірі. Мысалы, Ұлыбританияның ғана емес, әлемнің маңдайалды ақыл-ой орталықтарының бірі саналатын Legatum институтының 2019 жылғы зерттеуіне қарағанда, әлем елдерінің өркендеу индексі сол елдердің адами даму индексі және білім индексімен тікелей байланысты болған (Legatum Institute, 2019). Ал, БҰҰ-ның даму жөніндегі бағдарламасы (UNDP) жариялаған «2019 адами даму есебінде» Қазақстанның адами даму индексі 0.817 және білім индексі 0.791 болып, әлем бойынша 50-шы орынға жайғасты (UNDP, 2019). Бұл мәліметтер Қа-

дуғу шүпһесіздір.

Өзет olarak, sosyal bilimlerdeki mevcut akademik ve bilimsel alanın geliştirilmesi için yürütülmekte olan "100 Yeni Kitap" projesinin, Kazakistan'ın manevi canlanması açısından yaptığı somut katkılarını yanı sıra küreselleşme sürecinde rekabetçi insani sermayenin geliştirilmesinde de büyük önem arz ettiği söylenebilir. Söz konusu projenin en önemli katkılarında biri de şüphesiz Kazak dilinin bilim dili olarak kullanım sahasının genişlemesine imkan sağlamasıdır. Projenin başlangıcından bu yana birçok önemli çalışmalara imza atılmıştır. Geniş çaplı bir proje olduğu için çeviri esnasında bazı eksikliklerin de bulunduğu söylenebilir. Son söz olarak, proje kapsamında çevirisi yapılan eserlerin, toplumun farklı kesimlerinin ilgi ve ihtiyacı da dikkate alınarak baskı ve dağıtımının oldukça önemli olduğunu söylemek gerekir.

Kaynaklar:

1. 100 Kitap (2017a). Proje hakkında. Alınan yer: <https://100kitap.kz/kz/about>. Erişim tarihi: 03.09.2020.
2. 100 Kitap (2017b). Çevrilecek kitaplar nasıl seçilmektedir? Alınan yer: <https://100kitap.kz/kz/faq>. Erişim tarihi: 04.09.2020.
3. Egemen Qazaqstan (2020). Kazakça'ya çevrilen 30 ders kitabı tanıtıldı. Alınan yer: <https://egemen.kz/article/245291-qazaq-tiline-audarylghan-kezek>

зақстанның білім беру жүйесінің сапасын арттырып, адами капиталды дамытуға тіпті де көбірек көңіл бөлуі керектігін көрсетеді.

Үшіншіден, «100 жаңа оқулық» жобасы қазақ тіліндегі ғылыми аударма ісінің дамуына, сондай-ақ, мемлекеттік тілдің өрісінің кеңеюіне өзіндік оң үлесін қосуда. Бұл Қазақстан тарихындағы ең ауқымды ғылыми аударма жобасы болғандықтан, аударма жұмыстарына Қазақстанның алдыңғы қатарлы жоғарғы оқу орындарының оқытушылары, білікті аудармашылар, редакторлар және тіл мамандарын қамтыған жалпы 300-ге жуық маман қатысуда. Аударма мәтіндері бірнеше рет әдеби және ғылыми редакция мен сараптамадан өткізілуде. Кең көлемді ғылыми аударма жұмыстары қазақ тілінің ғылыми терминологиясын байытуға, ғылыми мазмұн мен лексиканы дамытуға және қазіргі заманауи академиялық жазу стилі мен ғылыми зерттеу әдістерін жетілдіруге зор мүмкіндік берері даусыз.

Қорытып келгенде, қоғамдық және гуманитарлық ғылымдарды дамытуды көздейтін «100 жаңа оқулық» жобасын еліміздегі қоғамдық сананы жаңғыртуға бағытталған нақты қадамдардың бірі болумен қатар, қазіргі жаһандану кезеңінде бәсекеге тө-

ti-30-oqulyq-tanystyryldy. Erişim tarihi: 07.09.2020.

4. Köşkenova, Aijan (2019). Sosyal bilim-ler alanındaki ders kitaplarının devlet diline çevirisi esnasında verimliliği artırma hakkında. Alınan yer: <https://www.soros.kz/wp-content/uploads/2019/06/OBF%D0%9A%D3%A8%D0%A8%D0%9A%D0%95%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%90.pdf>. Erişim tarihi: 03.09.2020.
5. Kursiv.kz (2020). Kazakistan'da kaç öğrenci ücretsiz eğitim almaktadır? Alınan yer: <https://kursiv.kz/kz/news/obrazovanie/2020-01/kazakstanda-kansha-student-tegin-okidy>. Erişim tarihi: 08.09.2020.
6. Legatum Institute (2019). The Legatum Prosperity Index, 2019. Alınan yer: <https://li.com/wp-content/uploads/2019/11/Legatum-Prosperity-Index-2019-Web.pdf>. Erişim tarihi: 08.09.2020.
7. Mirzatay, Arujan (2020). 100 Yeni Kitap/3. dönemde 30 kitap çevrildi. Alınan yer: <https://ruh.kz/kz/news/100-zhana-oqulyq-3-kezennin-30-oqulygy-audaryldy>. Erişim tarihi: 07.09.2020.
8. Turkystan.kz (2019). Ravan Kenjehanoğlu: Eğitim, zamanla beraber hızlı değişimlidir. Alınan yer: <https://turkystan.kz/article/91981-rauan-kenzhehan-ly-audarma-a-zh-msal-an-r-tiynny-esebin-beruge-dajynbyz?fbclid=IwAR3BQJ3hPsB6PQXNgAvi8dSoXBOZRKjyTxSrkvukKrw7KnuoK9ufCaWy2s>. Erişim tarihi: 07.09.2020.
9. UNDP (2019). Human Development Report 2019. Alınan yer: <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf>. Erişim tarihi: 08.09.2020.

теп бере алатын адами капиталды қалыптастыруда маңызды мәнге ие деуге болады. Сонымен қатар, бұл жобаның қазақ тілін ғылым мен білім тіліне айналдырып, мемлекеттік тілдің мәртебесін көтеру тұрғысынан да маңыздылығы зор. Қазірге дейін «100 жаңа оқулық» жобасы аясында көптеген табысты жұмыстар атқарылды және атқарылуда. Алайда, ауқымды жоба болғандықтан, әсіресе, аударма мәтіндерінде ішінара олқылықтар мен кемшіліктердің болғанын да айта кеткен жөн. Сондай-ақ, қоғамның сұранысы мен

BU VERİLERİ TEMEL ALDIĞIMIZDA, KAZAKİSTAN'DAKİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SAYISININ TOPLAM NÜFUSUN %3,23'ÜNÜ OLUŞTURDUĞU GÖRÜLMEKTEDİR. BU AÇIDAN BAKILDIĞINDA, "100 YENİ KİTAP" PROJESİNİN GENÇLERİN KALİTELİ EĞİTİM ALMALARINA ÖNEMLİ KATKI SAĞLAYACAĞI SÖYLENEBİLİR

ОСЫ ДЕРЕК БОЙ-ЫНША ҚАЗАҚСТАН-ДАҒЫ СТУДЕНТТЕР САНЫ ЖАЛПЫ ХАЛЫҚ САНЫНЫҢ 3,23%-ЫН ҰСТАЙДЫ. СОНДЫҚТАН, «100 ЖАҢА ОҚУЛЫҚ» ЖОБАСЫ ӨЗ КЕЗЕГІНДЕ ЕЛ БОЛАШАҒЫ ҮШІН ҚАЖЕТ-ТІ ГУМАНИТАРЛЫҚ САЛА МАМАНДА-РЫН ТӘРБИЕЛЕУ МЕН ҚАЛЫПТАСТЫ-РУҒА ҚОЛАЙЛЫ ЖАҒДАЙ ЖАСАЙТЫ-НЫ АНЫҚ

қызығушылығын ескере отырып, аударылған оқулықтардың таралымын көбейту керек деген ойдамыз.

Әдебиеттер:

1. 100 Kitap (2017a). Жоба туралы. Сілтеме: <https://100kitap.kz/kz/about>. Қаралған уақыты: 03.09.2020.
2. 100 Kitap (2017b). Аударылатын оқулықтар қалай таңдалады? Сілтеме: <https://100kitap.kz/kz/faq>. Қаралған уақыты: 04.09.2020.
3. Egemen Qazaqstan (2020). Қазақ тіліне аударылған кезекті 30 оқулық таныстырылды. Сілтеме: <https://egemen.kz/article/245291-qazaq-tiline-audarylghan-kezekti-30-oqulyq-tanystyryldy>. Қаралған уақыты: 07.09.2020.
4. Көшкенова, Айжан (2019). Гуманитарлық саладағы оқулықтарды мемлекеттік тілге аудару ісінің тиімділігін арттыру. Сілтеме: <https://www.soros.kz/wp-content/uploads/2019/06/OBF%D0%9A%D3%A8%D0%A8%D0%9A%D0%95%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%90.pdf>. Қаралған уақыты: 03.09.2020.
5. Kursiv.kz (2020). Қазақстанда қанша студент тегін оқиды. Сілтеме: <https://kursiv.kz/kz/news/obrazovanie/2020-01/kazakstanda-kansha-student-tegin-okidy>. Қаралған уақыты: 08.09.2020.
6. Legatum Institute (2019). The Legatum Prosperity Index, 2019. Сілтеме: <https://li.com/wp-content/uploads/2019/11/Legatum-Prosperity-Index-2019-Web.pdf>. Қаралған уақыты: 08.09.2020.
7. Мырзатай, Аружан (2020). «100 жаңа оқулық»: 3-кезеңнің 30 оқулығы аударылды. Сілтеме: <https://ruh.kz/kz/news/100-zhana-oqulyq-3-kezennin-30-oqulygy-audaryldy>. Қаралған уақыты: 07.09.2020.
8. Turkystan.kz (2019). Рауан Кенжеханұлы: Білім беру саласы уақытпен бірге жылдам өзгеріп отыруы қажет. Сілтеме: <https://turkystan.kz/article/91981-rauan-kenzhehan-ly-audarma-a-zh-msal-an-r-tiynny-esebin-beruge-dajynbyz?fbclid=IwAR3BQJ3hPsB6PQXNgAvi8dSoXBOZRKjyTxSrkvukKrw7KnuoK9ufCaWy2s>. Қаралған уақыты: 07.09.2020.
9. UNDP (2019). Human Development Report 2019. Сілтеме: <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf>. Қаралған уақыты: 08.09.2020.

A BRIEF REVIEW OF MIGRATION FROM POLAND SINCE THE EU ACCESSION

ILANA DAUTOVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

КРАТКИЙ ОБЗОР МИГРАЦИИ ИЗ ПОЛЬШИ С ВСТУПЛЕНИЯ В ЕС

One of the most disputable issues in Europe is the migration to the European Union (EU). Most Western European countries became migrant magnet countries attracting large numbers of people by the virtue of the recruitment of workers and family reunification in the 1960-1970s. Countries that joined the EU have experienced a rise in migration in figures after the accession; this tendency was also present in the history of Poland. Emigration from Poland has been steadily increasing since the end of the 1990s, specifically, after the fall of Soviet Union in 1989 [Dudek, 2011]. A dramatic change in the dynamics of migration flow for Poland was also observed after Poland became a member of the European Union on May 1, 2004 [Government of Poland, 2020]. Since the accession of Poland to the EU in 2004 and the Schengen Area in 2007, in particular, Poles acquired the right to work; thus, a significant number of people have emigrated from Poland to other European countries in search for employment.

On this point, it is important to mention that companies that reside in EU member states could send their

**A DRAMATIC
CHANGE IN THE
DYNAMICS OF
MIGRATION OF
POLAND WAS ALSO
OBSERVED AFTER
POLAND BECAME
A MEMBER OF THE
EUROPEAN UNION
ON MAY 1, 2004**

**РЕЗКОЕ ИЗМЕНЕНИЕ
ДИНАМИКИ
МИГРАЦИИ ПОЛЬШИ
НАБЛЮДАЛОСЬ
ТАКЖЕ ПОСЛЕ
ТОГО, КАК СТРАНА
СТАЛА ЧЛЕНОМ
ЕВРОПЕЙСКОГО
СОЮЗА 1 МАЯ 2004
ГОДА**

Один из самых спорных вопросов в Европе – это эмиграция в Европейский Союз. Большинство западноевропейских стран стали странами эмиграции в результате найма

employers to other members on a temporary basis to deliver their services. Employees who are sent under this structure called posted workers where Polish labor migrants with their skills and experience are in demand to work abroad mainly in Germany, United Kingdom (UK), and other Western European countries. If a service provider in Poland wins a contract in another member state they could send their workers to the host country to provide their services, however, they are subject to the home country laws which is Poland. According to EU directive regulations, these posted workers are entitled to receive minimum pay at the host country level in order to avoid social dumping to prevent an advantageous situation for posted workers over the local workforce. However, comparing the salaries we see that even minimum salary lets say in Germany would be higher than the average salary in Poland, therefore, this situation allows skilled Polish posted workers an advantage in countries like Germany, UK and other member states

рабочих и воссоединения семей в 1960-1970-х годах. Страны, присоединившиеся к ЕС, наблюдали рост эмиграции в цифрах после вступления; эта тенденция присутствовала и в истории Польши. Эмиграция из Польши неуклонно растет с конца 1990-х годов, особенно после падения Советский союз в 1989 году [Дудек, 2011]. Резкое изменение динамики миграции Польши наблюдалось также после того, как страна стала членом Европейского Союза 1 мая 2004 года [Правительство Польши, 2020]. С момента вступления Польши в ЕС в 2004 году и в Шенгенскую зону в 2007 году, в частности, поляки получили право на работу; таким образом, значительное количество людей эмигрировало из Польши в другие европейские страны в поисках работы.

Поэтому важно отметить, что компании, осуществляющие свою деятельность в государствах-членах ЕС, могут направлять своих работодателей к другим членам на

Figure 1. Number of labor migrants from Poland, in thousands
Рисунок 1. Количество трудовых мигрант из Польши, в тысячах

Source: stat.gov.pl
Источник: stat.gov.pl

[Europa.eu, 2020].

The Labor Force Survey (LFS), which has documented the migration of Polish citizens from Poland to abroad since 1994, is the most reliable source that gathers information to analyze the labor market of Poland. The Labor Force Survey states that almost 300.000 adults were staying abroad between the years of 1994 and 2005 and this trend continued even further after the accession of Poland into the European Union [Fihel et al., 2007]. According to Statistics of Poland (2019), in 2004, 18.900 Poles migrated from Poland and this figure increased by 17% in 2005, the number of migrants was higher than in the first year of accession in 2004. In 2006, the number of international migrants from Poland more than doubled with 49.900 Poles reaching a peak and has since declined to 17.400 Poles in 2010. As of 2013, approximately 32.000 Polish emigrants settled down in the countries of the European Union. The data shown in Figure 1 reveal the high growth of Polish emigrants since the country's accession, the largest groups of whom can be found in Western European countries.

For instance, the Polish and German governments signed the 1990 Bilat-

временной основе для предоставления своих услуг. Сотрудники, которые направляются в рамках этой структуры, называются командированными работниками, где польские трудовые мигранты с их навыками и опытом пользуются спросом для работы за границей, в основном в Германии, Великобритании и других странах Западной Европы. Если поставщик услуг в Польше получает контракт в другом государстве-члене ЕС, он может отправить своих сотрудников в принимающую страну для оказания своих услуг, однако они подпадают под действие законов страны происхождения, которой является Польша. Согласно директивам ЕС, эти командированные работники имеют право на получение минимальной заработной платы на уровне принимающей страны, чтобы избежать социального демпинга и предотвращения более выгодной ситуации для командированных работников по сравнению с местной рабочей силой. Однако, сравнивая зарплаты, мы видим, что даже минимальная заработная плата позволяет предположить, что она в Германии будет выше, чем средняя зарплата в Польше, поэтому такая ситуация дает квалифицированным польским командированным работникам преимущество в таких странах, как Германия, Великобритания и других государствах-членах [Europe.eu, 2020].

Исследование рабочей силы (ИРС), которое документирует эмиграцию польских граждан из Польши за границу с 1994 года, является наиболее надежным источником информации для анализа рынка труда Польши. В Исследовании рабочей силы говорится, что в период с 1994 по 2005 годы за границей находилось почти 300.000 человек, и эта тенденция продолжилась еще больше после присоединения Польши к Европейскому Союзу [Фихель и др., 2007]. По дан-

THE LABOR FORCE SURVEY STATES THAT ALMOST 300.000 ADULTS WERE STAYING ABROAD BETWEEN THE YEARS OF 1994 AND 2005 AND THIS TREND CONTINUED EVEN FURTHER AFTER THE ACCESSION OF POLAND INTO THE EUROPEAN UNION

В ИССЛЕДОВАНИИ РАБОЧЕЙ СИЛЫ ГОВОРИТСЯ, ЧТО В ПЕРИОД С 1994 ПО 2005 ГОДЫ ЗА ГРАНИЦЕЙ НАХОДИЛОСЬ ПОЧТИ 300.000 ЧЕЛОВЕК, И ЭТА ТЕНДЕНЦИЯ ПРОДОЛЖИЛАСЬ ЕЩЕ БОЛЬШЕ ПОСЛЕ ПРИСОЕДИНЕНИЯ ПОЛЬШИ К ЕВРОПЕЙСКОМУ СОЮЗУ

eral Agreement on labor migration under which Poles are allowed to work legally in Germany only in the selected sectors of the German economy [Ulatowski, 2016]. When Poland joined the European Union and Polish citizens acquired more rights to work in EU's countries, Germany became more attractive to Polish migrants and the country has observed an overwhelming number of migrants from Poland. Poland's accession into the European Union opened new labor markets for their workers in other European countries. It can be seen that the UK has registered the largest increase in migration in the comparison between the years of 2004 and 2005 – 585%. The interesting feature of international emigration from Poland is the increase in the number of Poles to the United Kingdom, Ireland, and the Netherlands, which decided to give the right to work for migrants from Poland after its accession in 2004. In 2006, 17.996 Polish citizens entered the United Kingdom, 2.307 – Ireland, 303 – Netherlands.

Since 2004 European countries such as Germany and the United Kingdom have seemed

ным Статистического управления Польши (2019), в 2004 году 18.900 поляков эмигрировали из Польши, и эта цифра увеличилась на 17% в 2005 году, количество мигрантов было выше, чем в первый год присоединения в 2004 году. В 2006 году количество эмигрантов из Польши увеличилось более чем вдвое – 49.900 поляков – достигло пика и с тех пор сократилось до 17.400 человек в 2010 году. По состоянию на 2013 год около 32.000 польских эмигрантов обосновались в странах Европейского Союза. Данные, представленные на Рисунке 1, показывают высокий рост числа польских эмигрантов с момента присоединения страны, самые большие группы которых можно найти в странах Западной Европы.

Например, правительства Польши и Германии подписали Двустороннее соглашение 1990 года о трудовой миграции, в соответствии с которым полякам разрешено легально работать в Германии в отдельных секторах немецкой экономики [Улатовский, 2016]. После принятия

nationalgeographic.com

to notify an unusual upward trend of migrants from Poland and became the main receiving countries for migration streams of Poles. The positive effect of the posted worker situation might play a role here as indicated in Figure 2, the main directions of Polish migrants are Germany, the United Kingdom, Ireland, and the Netherlands. Germany remains the major receiving country of Polish migrants. In the years of 2004-2005 and 2007-2018 among all European countries Germany took the lead as a destination country for Polish migrants. The data collected by the LFS revealed that among other individual and economic reasons there is an upward trend after 2006 which followed by sharp fall between 2008-2012 which could be associated with the effects of global financial crisis. During 2012-2016 we saw a similar rising trend in the number of labor migrants, however a significant fall after 2016. This situation could be linked to the fact that there has been a change in the posted worker directive in 2016 making it more costly to hire posted workers which reduced the advantage of Polish companies and migrant workers which they enjoyed during 2006-2016.

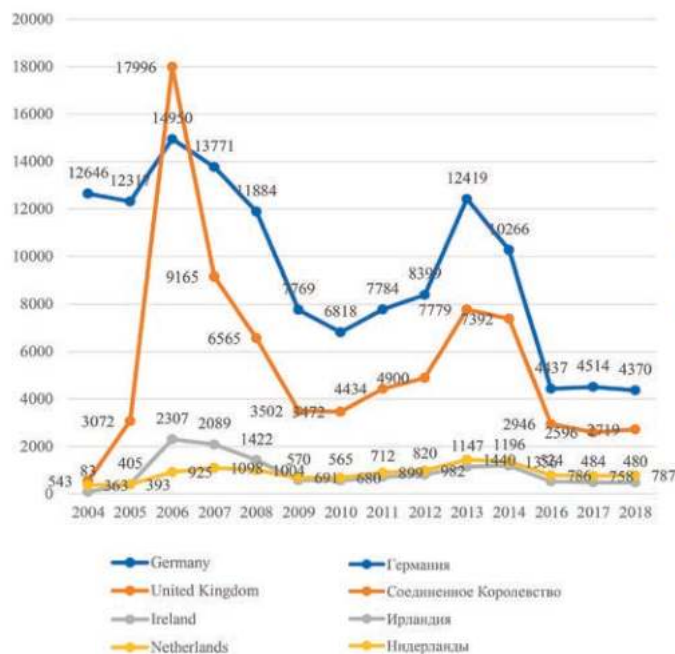
The analysis of international migration from

этого соглашения в Германии наблюдалось большее число польских эмигрантов. Вступление Польши в Европейский Союз открыло новые рынки труда для их работников, таких как Великобритания и другие европейские страны. Можно заметить, что в Великобритании был зарегистрирован самый большой рост миграции по сравнению с 2004 по 2005 годы - 585%. Интересной особенностью международной эмиграции из Польши является увеличение числа поляков в Великобритании, Ирландии и Нидерландах, которые решили предоставить право на работу эмигрантам из Польши после ее присоединения в 2004 году. В 2006 году 17 996 Польских граждан въехало в Великобританию, 2307 - в Ирландию, 303 - в Нидерланды.

С 2004 года европейские страны, такие как Германия и Соединенное Королевство сообщили о необычной тенденции увеличения количества эмигрантов из Польши и стали основными странами, принимающими миграционные потоки поляков. Как показано на Рисунке 2, основными направлениями польских мигрантов являются Германия, Великобритания, Ирландия и Нидерланды. Германия остается основной принимающей страной польских эми-

Figure 2. Main directions of emigration for permanent residence from Poland by countries in years 2004-2018

Рисунок 2. Основные направления эмиграции на ПМЖ из Польши по странам в 2004-2018 годах.

Source: stat.gov.pl

Источник: stat.gov.pl

Poland allows us to indicate two important features. The first one is the predominance of labor migration. According to Fihel et al. (2007), the Labor Force Survey proved that 80% of migrants work during their stay abroad. The main reasons of international mobility of Polish citizens is a search for work abroad or employment in another EU member state. The second crucial feature is the outflow of highly skilled specialists. Although the migration of highly skilled persons is a natural element of the economic and human resources process, the phenomenon of *brain drain* is not in favor of Poland. Poland faces the significant demographic trends of migration of medical professionals. The surveys conducted by the Polish Chamber of Physicians and the Polish Chamber of Nurses and Midwives revealed that almost 40% of physicians and nurses consider the emigration in the future [Krajewski-Siuda & Romaniuk, 2007]. Moreover, Polish doctors have been looking for job employment in Germany and the UK, in particular. Due to the migration of medical personnel, Poland has seen a short-

грантов. В 2004-2005 и 2007-2018 годах мигранты в Германию преобладали среди всех эмигрантов из Польши в другие европейские страны. Данные, собранные ИРС, показали, что помимо других личных и экономических причин наблюдается рост после 2006 года, после которого последовало резкое падение в период с 2008 по 2012 год, что может быть связано с последствиями глобального финансового кризиса. В течение 2012-2016 годов мы наблюдали аналогичную тенденцию к увеличению количества трудовых мигрантов, однако после 2016 года оно значительно упало. Эта ситуация может быть связана с тем, что в 2016 году были внесены изменения в директиву о командированных работниках, поскольку нанимать командированных работников стало более дорогостоящим, уменьшив преимущество польских компаний и рабочих-мигрантов, которым они пользовались в 2006-2016 годах.

Анализ международной миграции из Польши позволяет выделить две важные особенности. Первой особенностью является преобладание трудовой миграции. По данным Фихель и др. (2007), Исследование рабочей силы показало, что 80% мигрантов работают во время своего пребывания за границей. Основные причины международной мобильности польских граждан – это поиск работы за границей или трудоустройство в другой европейской стране. Второй важной особенностью является отток высококвалифицированных специалистов. Хотя эмиграция высококвалифицированных специалистов является естественным элементом экономического и кадрового процесса, явление *утечки специалистов* не в пользу Польши. Польша сталкивается со значительными демографическими тенденциями эмиграции медицинских работников. Опросы, проведенные Польской палатой врачей и Польской палатой медсестер и акушеров, показали, что почти 40% врачей и медсестер рассматривают возможность эмиграции в будущем [Краевский-Сиуда и Романюк, 2007]. Более того, польские врачи ищут работу, в частности, в Германии и Великобритании. Из-за эмиграции медицинского персонала в Польше наблюдается дефицит ра-

age in the demand of 4.113 unfilled positions for medical physicians and 3.229 unfilled positions for nurses [Sagan & Sobczak, 2014]. In 2017, Poland had the highest number of most educated and migrated workers in the European Union meaning that the level of migration of highly skilled emigrants grows [Remix, 2017].

In conclusion we can say that there has been a change in the scale of international emigration from Poland since the accession into the European Union. The most dramatic change has been observed in migration to Germany, the United Kingdom, Ireland, and the Netherlands where one of the main reasons for this trend could be associated with the advantage of Polish labor migrants working as posted workers. The migration of top specialists could be a critical issue for Poland, which has already experienced a shortage of highly-qualified workers. Even the figures for international emigration from Poland are not as high as they were right after the country's accession into the EU, Poland is still facing the mass flows of Poles from country to other EU member states.

References:

1. Dudek, Antoni (2011). The Year 1989 – The End of Communism in Poland. Retrieved from <https://enrs.eu/en/articles/216-the-end-of-communism-in-poland>. Accessed on 20.10.2020.
2. Europa.eu (2020). Posted workers in the EU. Retrieved from <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=471>. Accessed on 03.11.2020.
3. Fihel, Agnieszka, Kaczmarczyk, Pawel, Mackiewicz-Lyziak, Joanna, and Okolski, Marek (2007). Labor Mobility within the EU in the Context of Enlargement and the Functioning of the Transitional Arrangements. Country Report: Poland. Retrieved from <https://www.wiiw.ac.at/labour-mobility-country-report-poland-dlp-658.pdf>. Accessed on 20.10.2020.
4. Government of Poland (2020). Poland in the EU. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/eu/poland-in-the-eu>. Accessed on 20.10.2020.
5. Krajewski-Siuda, Krzysztof and Romaniuk, Piotr (2015). Health Worker Emigration

SINCE 2004 EUROPEAN COUNTRIES SUCH AS GERMANY AND THE UNITED KINGDOM HAS SEEMED TO NOTIFY AN UNUSUAL UPWARD TREND OF MIGRANTS FROM POLAND AND BECAME THE MAIN RECEIVING COUNTRIES FOR MIGRATION STREAMS OF POLES

С 2004 ГОДА ЕВРОПЕЙСКИЕ СТРАНЫ, ТАКИЕ КАК ГЕРМАНИЯ И СОЕДИНЕННОЕ КОРОЛЕВСТВО СООБЩИЛИ О НЕОБЫЧНОЙ ТЕНДЕНЦИИ УВЕЛИЧЕНИЯ КОЛИЧЕСТВА ЭМИГРАНТОВ ИЗ ПОЛЬШИ И СТАЛИ ОСНОВНЫМИ СТРАНАМИ, ПРИНИМАЮЩИМИ МИГРАЦИОННЫЕ ПОТОКИ ПОЛЯКОВ

ботников – 4.113 незаполненных вакансий для врачей и 3.229 незаполненных вакансий для медсестер [Саган и Собчак, 2014]. В 2017 году в Польше было самое большое количество наиболее образованных и мигрирующих рабочих в Европейском союзе, что означает, что уровень миграции высококвалифицированных эмигрантов растет [Ремикс, 2017].

В заключении можно сказать, что после вступления в Европейский Союз произошли изменения в масштабах международной эмиграции из Польши. Наиболее драматические изменения наблюдаются в миграции в Германию, Великобританию, Ирландию и Нидерланды, поскольку эти страны открыли свои рынки труда для граждан Польши. Миграция высококлассных специалистов может стать критической проблемой для Польши, которая уже испытывает нехватку высококвалифицированных рабочих. Хотя показатели международной эмиграции из Польши не так высоки сегодня, как они были сразу после вступления страны в ЕС, Польша по-прежнему сталкивается с массовым потоком эмигрирующих польских граждан из страны в другие европейские страны.

Источники:

1. Dudek, Antoni (2011). 1989 Год – Конец Коммунизма в Польше. Доступен по адресу: <https://enrs.eu/en/articles/216-the-end-of-communism-in-poland>. Дата обращения: 20.10.2020.
2. Europa.eu (2020). Отправленные Работники в ЕС Доступен по адресу: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=471>. Дата обращения: 03.11.2020.
3. Краевский-Сиуда, Кшиштоф и Романиук, Петр (2015). Эмиграция Медицинских Работников из Польши Доступен по адресу: https://www.researchgate.net/publication/6252687_Health_Worker_Emigration_from_Poland. Дата обращения: 20.10.2020.
4. Правительство Польши (2020). Польша в ЕС. Доступен по адресу: <https://www.gov.pl/web/eu/poland-in-the-eu>. Дата обращения: 20.10.2020.
5. Ремикс (2017). Переманивание специ-

from Poland. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/6252687_Health_Worker_Emigration_from_Poland. Accessed on 20.10.2020.

6. Remix (2017). Brain Drained Poland. Retrieved from <https://rmx.news/article/article/brain-drained-poland>. Accessed on 20.10.2020.
7. Sagan, Anna and Sobczak, Alicja (2014). Implementation of the 2011 Therapeutic Activity Act: Will Commercialization Improve the Financial Performance of Polish Hospitals? Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/266561768_Implementation_of_the_2011_Therapeutic_Act_Will_commercialization_improve_the_financial_performance_of_Polish_hospitals. Accessed on 20.10.2020.
8. Statistics Poland (2019). Main Directions of Emigration and Immigration in the years 1966-2018 (Migration for Permanent Residence). Retrieved from <https://stat.gov.pl/en/topics/population/international-migration/main-directions-of-emigration-and-immigration-in-the-years-1966-2018-migration-for-permanent-residence,2,2.html>. Accessed on 20.10.2020.
9. Ulatowski, Rafal (2016). German-Polish Relations. Political and Economic Aspects. Retrieved from <https://www.ucm.es/data/cont/media/www/pag-78913/UNISCIDP40-3RafalUlatowski.pdf>. Accessed on 20.10.2020.

THE MIGRATION OF TOP SPECIALISTS COULD BE A CRITICAL ISSUE FOR POLAND, WHICH HAS ALREADY EXPERIENCED A SHORTAGE OF HIGHLY-QUALIFIED WORKERS

МИГРАЦИЯ ВЫСОКОКЛАССНЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ МОЖЕТ СТАТЬ КРИТИЧЕСКОЙ ПРОБЛЕМОЙ ДЛЯ ПОЛЬШИ, КОТОРАЯ УЖЕ ИСПЫТЫВАЕТ НЕХВАТКУ ВЫСОКОКВАЛИФИЦИРОВАННЫХ РАБОЧИХ

алистов в Польше. Доступен по адресу: <https://rmx.news/article/article/brain-drained-poland>. Дата обращения: 20.10.2020.

6. Сagan, Анна и Собчак, Алисия (2014). Применение Закона о Терапевтической Деятельности 2011 Года: Улучшит ли Коммерциализация Финансовые Показатели Польских Больниц? Доступен по адресу: https://www.researchgate.net/publication/266561768_Implementation_of_the_2011_Therapeutic_Act_Will_commercialization_improve_the_financial_performance_of_Polish_hospitals. Дата обращения: 20.10.2020.
7. Статистическое управление Польши (2019). Основные Направления Эмиграции и Иммиграции в 1966-2018 Годах (Миграция на ПМЖ). Доступен по адресу: <https://stat.gov.pl/en/topics/population/international-migration/main-directions-of-emigration-and-immigration-in-the-years-1966-2018-migration-for-permanent-residence,2,2.html>. Дата обращения: 20.10.2020.
8. Улатовский, Рафаль (2016). Немецко-польские Отношения. Политические и Экономические Аспекты. Доступен по адресу: <https://www.ucm.es/data/cont/media/www/pag-78913/UNISCIDP40-3RafalUlatowski.pdf>. Дата обращения: 20.10.2020.
9. Фихель, Агнешка, Качмарчик, Павел, Мацкевич-Лизьяк, Иоанна, и Окольски, Марек (2007). Мобильность Рабочей Силы в ЕС в Контексте Расширения и Функционирования Переходных Механизмов. Отчет Страны: Польша. Доступен по адресу: <https://www.wiiw.ac.at/labour-mobility-country-report-poland-dlp-658.pdf>. Дата обращения: 20.10.2020.

HOW RUSSIA IS IMPORTANT FOR KYRGYZSTAN?

AZIMZHAN KHITAKHUNOV

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

КАК ВАЖНА РОССИЯ ДЛЯ КЫРГЫЗСТАНА?

Kyrgyzstan is currently experiencing deep political and economic crises. The list of negative factors, in particular the pandemic-induced lockdowns, sharp decline in migrant remittances, and reduction in external demand for its basic exports significantly contributed to the economic decline. The country's tourism sector, one of the main contributors to its economy and employment, dropped by 80-90%. In 2019, the tourism sector's exports reached \$610 million, its gross value added equaled \$430 million and it attracted \$400 million investments. The sector did not achieve even half of all these indicators in 2020 as the number of trips and tours to the republic decreased by more than 90% [24.kg, 2020].

Resignation of the president Sooronbay Jeenbekov due to mass protests and controversial procedures of the appointing a new government decreased international trust for the country. Business takeovers, including companies in the mining and tourism sector, self-appointments in several state-owned and other enterprises undermined the investment attractiveness and business climate of Kyrgyzstan. International community suspended their grants and

**BUSINESS TAKEOVERS,
INCLUDING COMPANIES
IN MINING AND
TOURISM SECTOR,
SELF-APPOINTMENTS
IN SEVERAL STATE-
OWNED AND OTHER
ENTERPRISES
UNDERMINED
THE INVESTMENT
ATTRACTIVENESS AND
BUSINESS CLIMATE OF
KYRGYZSTAN**

**ЗАХВАТ БИЗНЕСА,
В ТОМ ЧИСЛЕ
КОМПАНИЙ В
ГОРНОДОБЫВАЮЩЕМ
И ТУРИСТИЧЕСКОМ
СЕКТОРАХ,
САМОНАЗНАЧЕНИЯ
НА НЕСКОЛЬКИХ
ГОСУДАРСТВЕННЫХ
И ДРУГИХ
ПРЕДПРИЯТИЯХ
ПОДОРВАЛИ
ИНВЕСТИЦИОННУЮ
ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ
И ДЕЛОВОЙ КЛИМАТ
КЫРГЫЗСТАНА**

Kyrgyzstan in the present time is experiencing a deep political and economic crisis. The list of negative factors, in particular the pandemic-induced lockdowns, sharp decline in migrant remittances, and reduction in external demand for its basic exports significantly contributed to the economic decline. The country's tourism sector, one of the main contributors to its economy and employment, dropped by 80-90%. In 2019, the tourism sector's exports reached \$610 million, its gross value added equaled \$430 million and it attracted \$400 million investments. The sector did not achieve even half of all these indicators in 2020 as the number of trips and tours to the republic decreased by more than 90% [24.kg, 2020].

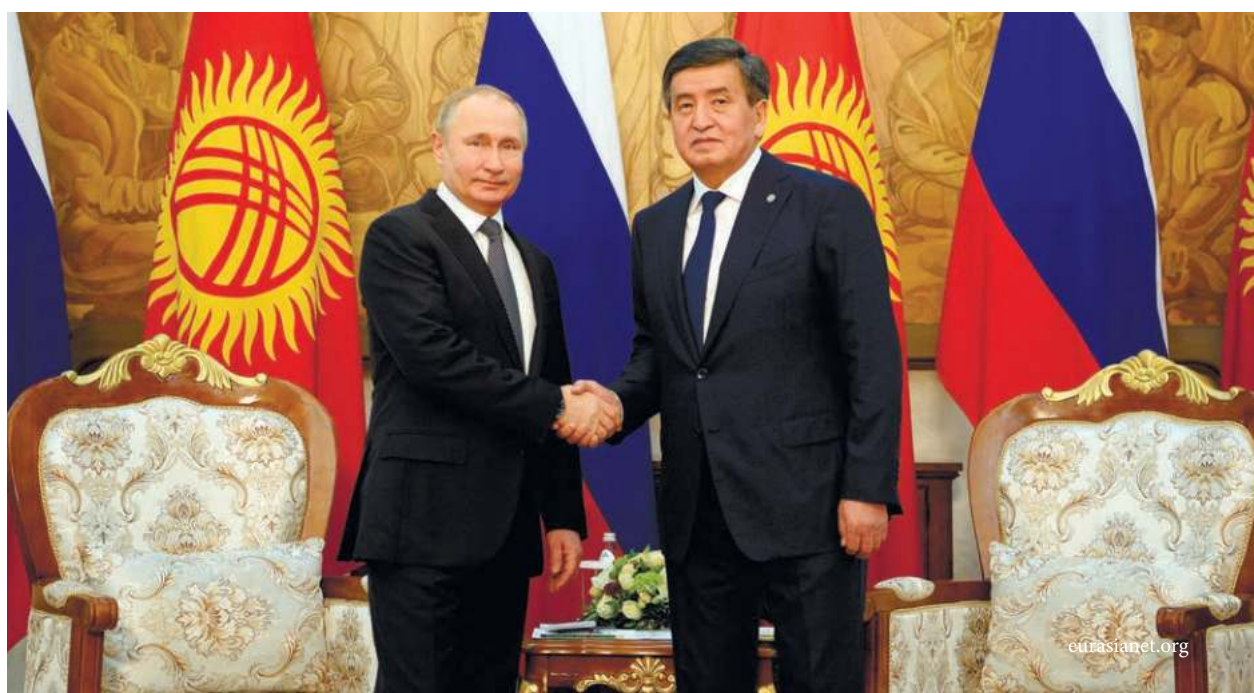
Resignation of the president Sooronbay Jeenbekov in connection with mass protests and contradictory procedures of appointing a new government decreased international trust for the country. Business takeovers, including companies in the mining and tourism sector, self-appointments in several state-owned and other enterprises undermined the investment attractiveness and business climate of Kyrgyzstan. International community suspended their grants and

loans, which are vital for the country with high dependence on foreign aid. For instance, the European Union refused to provide the approved €6 million for digitalization projects [Kabar, 2020]. Even Russia suspended a \$100 million loan transfer through the Eurasian Fund for Stabilization and Development, which are in high importance given the expected 40-45 billion som (\$400-450 million) budget deficit [Sputnik, 2020]. As a result, the newly appointed minister of foreign affairs of Kyrgyzstan Ruslan Kazakbaev made his first visit to Russia. The media of Kyrgyzstan also report that the acting president and the prime minister of the country Sadyr Japarov plans to visit Russia. Therefore, it is important to analyze how Russia is economically important for Kyrgyzstan, not taking into consideration political and military cooperation including the Kant Air Base.

Russia is one of the top trade partners of Kyrgyzstan. In 2019, Kyrgyzstan imported goods from Russia worth \$1.4 billion, while its exports equaled \$0.28 billion. As a result, trade balance amounted to minus \$1.12 billion. Kyrgyzstan's exports mainly consist of agricultural products, apparel and clothing, while

на нескольких государственных и других предприятиях подорвали инвестиционную привлекательность и деловой климат Кыргызстана. Международное сообщество приостановило выдачу грантов и займов, которые жизненно важны для страны с высокой зависимостью от иностранной помощи. Например, Евросоюз отказался предоставить утвержденные €6 миллионов на проекты по цифровизации [Кабар, 2020].

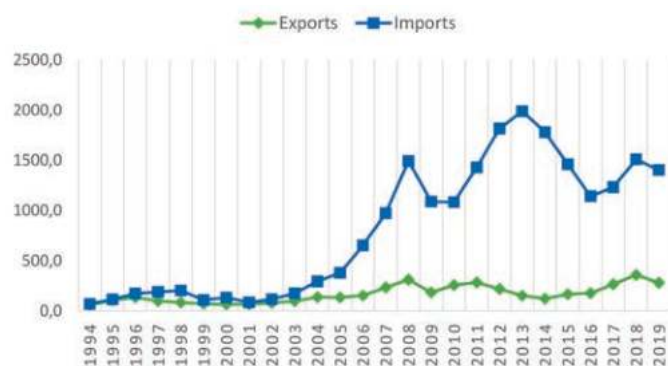
Даже Россия приостановила предоставление кредита в размере \$100 миллионов через Евразийский фонд стабилизации и развития, который является важным с учетом ожидаемого дефицита бюджета в 40-45 миллиардов сом (\$400-450 миллионов) [Спутник, 2020]. В результате, новоназначенный министр иностранных дел Кыргызстана Руслан Казакбаев совершил свой первый визит в Россию. СМИ Кыргызстана также сообщают, что исполняющий обязанности президента и премьер-министр страны Садыр Жапаров планирует посетить Россию. Поэтому важно проанализировать, насколько Россия экономически важна для Кыргызстана, не принимая

its imports is more diversified and includes a wide range of products such as mineral fuels, metals, agricultural goods and products of the industrial sector. As the Figure 1 shows, Kyrgyzstan's imports far exceeds its exports, and differences started to occur in the early 2000s. Increasing prices for mineral fuels contributed to these changes and made the country more dependent on suppliers of energy products. In 2019, the shares of Rus-

Figure 1. Kyrgyzstan's bilateral trade with Russia, million \$

Рисунок 1. Взаимная торговля Кыргызстана с Россией, миллионов \$

Source: The Author's compilation based on data from the National Statistical Committee of Kyrgyzstan (2020a)
 Источник: Составлено автором на основе данных Национального статистического комитета Кыргызстана (2020a).

sia in Kyrgyzstan's total exports and imports equaled 14.2% and 28.1%, respectively.

The Figure 2 shows top investment partners of Kyrgyzstan. Canada is a leading country, which in 2019 invested \$3.6 billion. Its interests are connected with the Kumtor Gold Mine, which significantly contributes to the country's exports and GDP. Russia's investment increased from \$158 million in 2004 to \$1.4 billion in 2019. Its investment in Kyrgyzstan peaked in 2015 and reached almost \$2 billion. China, in turn, invested \$0.87 billion in 2019. The share of Canada in total investments in Kyrgyzstan increased from 28.4% in 2004 to 49.2% in 2019. For the same period, the indicator of Russia grew from 10.4% to 19.1%, while China's share changed from low

во внимание политическое и военное сотрудничество, включая авиабазу Кант.

Россия является одним из главных торговых партнеров Кыргызстана. В 2019 году Кыргызстан импортировал товаров из России на \$1.4 миллиардов, а его экспорт составил \$0.28 миллиардов. В результате сальдо торгового баланса составило минус \$1.12 миллиардов. Экспорт Кыргызстана в основном состоит из сельскохозяйственной продукции и одежды, тогда как его импорт более диверсифицирован и включает широкий спектр продуктов, таких как минеральное топливо, металлы, сельскохозяйственные товары и продукция промышленного сектора. Как показано на Рисунке 1, импорт Кыргызстана намного превышает экспорт, и различия начали проявляться в начале 2000-х годов. Повышение цен на минеральное топливо способствовало этим изменениям и сделало страну более зависимой от поставщиков энергоносителей. В 2019 году доля России в общем объеме экспорта и импорта Кыргызстана составила 14.2% и 28.1%, соответственно.

На Рисунке 2 показаны основные инвестиционные партнеры Кыргызстана. Канада является лидирующей страной, которая в 2019 году инвестировала \$3.6 миллиардов. Ее интересы связаны с золоторудным месторождением Кумтор, который вносит значительный вклад в экспорт и ВВП страны. Инвестиции России увеличились со \$158 миллионов в 2004 году до \$1.4 миллиардов в 2019 году. Ее инвестиции в Кыргызстан достигли пика в 2015 году и составили почти \$2 миллиарда. Китай, в свою очередь, в 2019 году инвестировал \$0.87 миллиардов. Доля Канады в общем объеме инвестиций в Кыргызстан увеличилась с 28.4% в 2004 году до 49.2% в 2019 году. За тот же период показатель России вырос с 10.4% до 19.1%, при этом доля Китая изменилась с 0.6% до 11.9%.

В плане миграции и денежных переводов, роль России для Кыргызстана жизненно

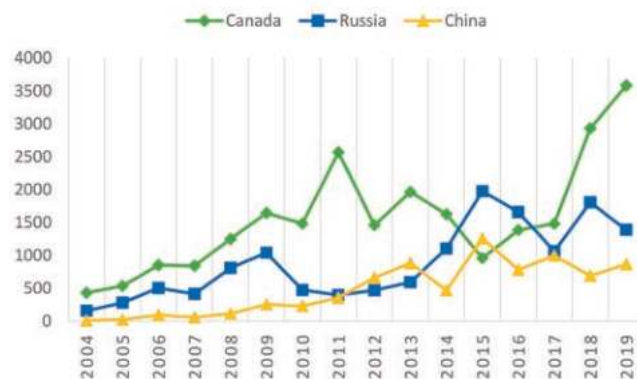
0.6% to 11.9%.

In terms of migration and remittances, Russia's role for Kyrgyzstan is vital. According to different sources and estimates, the number of migrants from Kyrgyzstan working in Russia varies from 700 thousand to one million people [Sagynbekova, 2017]. Their remittances allow the country to support internal demand and pay for its imports. According to data from the National Bank of Kyrgyzstan (2020), in 2018 and 2019, migrant remittances were equal to \$2.7 billion and \$2.4 billion, respectively, of which 98% came from Russia. The World Bank (2020) data shows that those volumes of remittances accounted for 32.5% and 28.5% of the country's GDP for the same period.

Another area of cooperation is in the field of aid, where Russia uses different tools. One of the most important schemes through which Russia provides aid to Kyrgyzstan is via creation of joint development funds. In 2014, before Kyrgyzstan accessed the Eurasian Economic Union, Russia formed Russian-Kyrgyz Development Fund (RKDF) and allocated \$500 million for its investment purposes. Moreover, it planned to lend additional \$500 million [The Moscow Times, 2015]. The 2019

Figure 2. Foreign direct investment in Kyrgyzstan by selected countries, million \$

Рисунок 2. Прямые иностранные инвестиции в Кыргызстан по отдельным странам, миллионов \$

Source: The Author's compilation based on data from the National Statistical Committee of Kyrgyzstan (2020b)

Источник: Составлено автором на основе данных Национального статистического комитета Кыргызстана (2020b).

важна. По разным источникам и оценкам, количество мигрантов из Кыргызстана, работающих в России, колеблется от 700 тысяч до одного миллиона человек [Сагынбекова, 2017]. Их денежные переводы позволяют стране поддерживать внутренний спрос и оплачивать импорт. По данным Национального банка Кыргызстана (2020), в 2018 и 2019 годах денежные переводы мигрантов составили \$2.7 и \$2.4 миллиардов,

annual report of the RKDF (2020) shows that it became an important contributor to the industrialization of Kyrgyzstan. By the end of 2019, the fund approved 491 projects in the industrial and manufacturing sectors worth \$114.7 million. The number of projects in the agricultural sector equaled 1343, for which the fund approved \$87.1 million. The RKDF also supported 140 projects in the tourism sector and provided them with \$46.4 million. The shares of these three sectors in total volume of the fund's financing correspondingly equaled 30.2%, 23% and 12.2%. Other areas of the RKDF activity include transport, infrastructure, finance, communication and information technologies. By January 1, 2020, the fund's assets exceeded \$574 million, while its capital equaled \$532 million.

Russia's role is important for Kyrgyzstan in terms of low rate loans and grants. In 2018, Russia wrote off the entire debt of the country, which was equal to \$240 million [TASS, 2019]. Since 2005, it has written off \$700 million of Kyrgyzstan's debt. In 2019, Russia financially assisted Kyrgyzstan's economy by donating \$30 million. Since 2012, Moscow has provided grants to Bishkek totaling \$250 million. As it was noted above, in August 2020 Russia agreed to transfer the \$100 million loan, but political crisis changed its plans [Tkachev et al., 2020].

It should be noted that corporations from Russia such as Gazprom are active in Kyrgyzstan. In 2014, the company bought Kyrgyzstan's natural gas distribution system for a symbolic \$1 and planned to invest \$1.5 billion in its pipelines by 2030 [Putz, 2016]. The company implements important social and educational projects in Kyrgyzstan. It built a modern school in

RUSSIA SUSPENDED A \$100 MILLION LOAN TRANSFER THROUGH THE EURASIAN FUND FOR STABILIZATION AND DEVELOPMENT, WHICH ARE IN HIGH IMPORTANCE FOR KYRGYZSTAN GIVEN THE EXPECTED \$400-450 MILLION BUDGET DEFICIT

РОССИЯ ПРИОСТАНОВИЛА ПРЕДОСТАВЛЕНИЕ КРЕДИТА В РАЗМЕРЕ \$100 МИЛЛИОНОВ ЧЕРЕЗ ЕВРАЗИЙСКИЙ ФОНД СТАБИЛИЗАЦИИ И РАЗВИТИЯ, КОТОРЫЙ ЯВЛЯЕТСЯ ВАЖНЫМ С УЧЕТОМ ОЖИДАЕМОГО ДЕФИЦИТА БЮДЖЕТА В \$400-450 МИЛЛИОНОВ

соответственно, из которых 98% пришли из России. Данные Всемирного банка (2020) показывают, что эти объемы денежных переводов составили 32.5% и 28.5% ВВП страны за тот же период.

Еще одним направлением сотрудничества является предоставление помощи, где Россия использует разные инструменты. Одна из важнейших схем, по которой Россия оказывает помощь Кыргызстану, - это создание совместных фондов развития. В 2014 году, до вступления Кыргызстана в Евразийский экономический союз, Россия создала Российско-Кыргызский фонд развития (РКФР) и выделила \$500 миллионов на его инвестиционные цели. Более того, она планировала предоставить дополнительно \$500 миллионов [The Moscow Times, 2015]. Годовой отчет РКФР (2020) за 2019 год показывает, что он внес важный вклад в индустриализацию Кыргызстана. К концу 2019 года фонд одобрил 491 проект в промышленности на сумму \$114.7 миллионов. Количество проектов в аграрном секторе составило 1343, на которые фонд выделил \$87.1 миллионов. РКФР также поддержал 140 проектов в сфере туризма и предоставил им \$46.4 миллионов. Доли этих трех секторов в общем объеме финансирования фонда составили соответственно 30.2%, 23% и 12.2%. Другие направления деятельности РКФР включают транспорт, инфраструктуру, финансы, связь и информационные технологии. К 1 января 2020 года активы фонда превысили \$574 миллионов, а капитал составил \$532 миллионов.

Роль России важна для Кыргызстана с точки зрения предоставления грантов и займов под низкие став-

Bishkek, which started to work in September 2019.

In conclusion, Russia is one of the most strategically important allies of Kyrgyzstan. It is one of the leading trade partners and significant source of investments. Its role for Kyrgyzstan's stability is vital in terms of migration and remittances, which equaled for a substantial share of the country's GDP. Migrant remittances support internal demand and international trade flows. Therefore, they contribute to the social stability of the country. Russia finances industrial, agricultural and services projects through the Russian-Kyrgyz Development Fund. It wrote off the entire debt of Kyrgyzstan and provided grants and financial assistance for different purposes. Russia was ready to transfer additional loans, which due to political events in Kyrgyzstan were suspended. In the current circumstances of deep political crisis, Russia may become the single source of loans and financial assistance. Therefore, given the substantial aid, which Russia provides the country, Kyrgyzstan should use all obtained resources and direct its policy towards acceler-

ки. В 2018 году Россия списала весь долг страны, который составил \$240 миллионов [ТАСС, 2019]. С 2005 года она списала \$700 миллионов долга Кыргызстана. В 2019 году Россия оказала финансовую помощь экономике Кыргызстана, предоставив \$30 миллионов. С 2012 года Москва предоставила Бишкеку грантов на сумму \$250 миллионов. Как отмечалось выше, в августе 2020 года Россия согласилась перевести заем в размере \$100 миллионов, но политический кризис изменил ее планы [Ткачев и соавторы, 2020].

Следует отметить, что в Кыргызстане действуют такие корпорации из России, как «Газпром». В 2014 году компания купила систему распределения природного газа Кыргызстана за символический 1 доллар и планировала инвестировать \$1.5 миллиардов в ее трубопроводы к 2030 году [Путц, 2016]. Компания реализует важные социальные и образовательные проекты в Кыргызстане. Она построила в Бишкеке современную школу, которая начала работать в сентябре 2019 года.

ated industrialization, higher support of agricultural and services sectors, which is achievable through the real fight with corruption, better business climate and guarantees of property rights. Otherwise, both economic and political costs for the country will be extremely high.

References:

1. Abate, Carolina, Elgouacem, Assia, Kozluk, Tomasz, Stráský, Jan and Cristiana Vitale (2020). State ownership will gain importance as a result of COVID-19. Retrieved from <https://voxeu.org/article/state-ownership-will-gain-importance-rsult-covid-19>. Accessed on 01.09.2020.
2. Bennedsen, Morten, Larsen, Birthe, Schmutte, Ian, and Daniela Scur (2020). Understanding the impact of government aid to firms in the COVID-19 pandemic. Retrieved from <https://voxeu.org/article/impact-government-aid-firms-covid-19-pandemic>. Accessed on 01.09.2020.
3. Blanchard, Olivier, Philippon, Thomas and Jean Pisani-Ferry (2020). A new policy toolkit is needed as countries exit COVID-19 lockdowns. Retrieved from <https://www.bruegel.org/wp-content/uploads/2020/06/PC-12-2020-230620.pdf>. Accessed on 03.09.2020.
4. Gorbunova, Arina (2020). The funds of the National Fund of the Republic of Kazakhstan are melting, but the government wants to take more from it. Retrieved from https://forbes.kz/process/economy/sredstva_natsfonda_rk_tayut_no_pravitelstvo_hochet_brat_iz_nego_esche/?. Accessed 08.09.2020.
5. Hashimova, Umida (2020). Pandemic Slows Central Asia's Gas Exports to China. Retrieved from <https://thedi diplomat.com/2020/09/pandemic-slows-central-asias-gas-exports-to-china/>. Accessed on 08.09.2020.
6. Macrotrends (2020). Crude Oil Prices – 70 Year Historical Chart. Retrieved from <https://www.macrotrends.net/1369/crude-oil-price-history-chart>. Accessed on 03.10.2020.
7. National Bank of Kyrgyzstan (2020). Individual money transfers made through money transfer systems. Retrieved from <https://www.nbkr.kg/index1.jsp?item=1785&lang=RUS#>. Accessed on 03.10.2020.
8. O'Neill, Jim (2020). South Korea on Top Again. Retrieved from <https://www.project-syndicate.org/commentary/south-korea-technology-brought-covid19-success-by-jim-o-neill-2020->

**SINCE 2005, RUSSIA
HAS WRITTEN OFF
\$700 MILLION OF
KYRGYZSTAN'S DEBT**

**С 2005 ГОДА РОССИЯ
СПИСАЛА \$700
МИЛЛИОНОВ ДОЛГА
КЫРГЫЗСТАНА**

В заключение, Россия является одной из стратегически важных союзников Кыргызстана. Это один из ведущих торговых партнеров и значительный источник инвестиций. Ее роль для стабильности Кыргызстана жизненно важна с точки зрения миграции и денежных переводов, которые составляют значительную долю ВВП страны. Денежные переводы мигрантов поддерживают внутренний спрос и международные торговые потоки. Таким образом, они способствуют

08?barrier=accesspaylog. Accessed 03.09.2020.

9. Rogoff, Kenneth (2020). The Uncertainty Pandemic. Retrieved from <https://www.project-syndicate.org/commentary/covid19-uncertainty-growth-employment-politics-by-kenneth-rogoft-2020-09>. Accessed on 10.09.2020.
10. Skolimowski, Piotr (2020). Economists See Bigger State Role in Unequal Post-Pandemic World. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-08-28/economists-see-bigger-state-role-in-unequal-post-pandemic-world>. Accessed on 14.09.2020.
11. Stronski, Paul (2020). COVID-19 Exposes the Fragility of Central Asia. Retrieved from <https://carnegieendowment.org/2020/09/03/covid-19-exposes-fragility-of-central-asia-pub-82660>. Accessed on 06.09.2020.

социальной стабильности страны. Россия финансирует проекты в сфере промышленности, сельского хозяйства и сферы услуг через Российско-Кыргызский фонд развития. Она списала весь долг Кыргызстана и выделила гранты и финансовую помощь на разные цели. Россия была готова предоставить дополнительные займы, которые из-за политических событий в Кыргызстане были приостановлены. В нынешних условиях глубокого политического кризиса, Россия может стать единственным источником кредитов и финансовой помощи. Поэтому, учитывая значительную

12. Toregeldi uulu, Bakyt (2020). Kyrgyzstan asks China to delay payment of debts. Retrieved from <https://rus.azattyk.org/a/30838154.html>. Accessed on 14.09.2020.
13. Ulukbek uulu, Yrysbek (2020). Time to pay. Kyrgyzstan pays for debt repayment already every fourth som from the budget. Retrieved from <https://rus.azattyk.org/a/30831427.html>. Accessed on 11.09.2020.
14. Velasco, Andrés (2020). Are We All Keynesians Again? Retrieved from <https://www.project-syndicate.org/commentary/states-must-be-insurer-of-last-resort-against-aggregate-risks-by-andres-velasco-2020-08>. Accessed on 03.09.2020.

помощь, которую Россия предоставляет стране, Кыргызстан должен использовать все полученные ресурсы и направить свою политику на ускоренную индустриализацию, усиление поддержки сельского хозяйства и сферы услуг, что достижимо через реальную борьбу с коррупцией, улучшение делового климата и гарантий прав собственности. В противном случае как экономические, так и политические издержки для страны будут чрезвычайно высокими.

Источники:

1. Всемирный банк (2020). Полученные личные переводы (% ВВП) - Кыргызская Республика. Доступно по адресу: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?locations=KG>. Дата обращения: 25.10.2020.
2. Кабар (2020). ЕС отменил решение выделить КР 6 млн евро на цифровизацию. В правительстве дали комментарий. Доступно по адресу: <http://kabar.kg/news/es-otmenil-reshenie-vydelit-kr-6-mln-evro-na-tcifrovizatciu-v-pravitelstve-dali-kommentarii/>. Дата обращения: 28.10.2020.
3. Национальный банк Кыргызстана (2020). Денежные переводы физических лиц, осуществленные через системы денежных переводов. Доступно по адресу: <https://www.nbkr.kg/index1.jsp?item=1785&lang=ENG>. Дата обращения: 25.10.2020.
4. Национальный статистический комитет Кыргызстана (2020a). Внешнеэкономическая деятельность. Экспорт и импорт товаров по странам. Доступно по адресу: <http://www.stat.kg/ru/statistics/vneshneekonomicheskaya-deyatelnost/>. Дата обращения: 25.10.2020.

KYRGYZSTAN SHOULD DIRECT ITS POLICY TOWARDS ACCELERATED INDUSTRIALIZATION, HIGHER SUPPORT OF AGRICULTURAL AND SERVICES SECTORS, WHICH IS ACHIEVABLE THROUGH THE REAL FIGHT WITH CORRUPTION, BETTER BUSINESS CLIMATE AND GUARANTEES OF PROPERTY RIGHTS

КЫРГЫЗСТАН ДОЛЖЕН НАПРАВИТЬ СВОЮ ПОЛИТИКУ НА УСКОРЕННУЮ ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЮ, УСИЛЕНИЕ ПОДДЕРЖКИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА И СФЕРЫ УСЛУГ, ЧТО ДОСТИЖИМО ЧЕРЕЗ РЕАЛЬНУЮ БОРЬБУ С КОРРУПЦИЕЙ, УЛУЧШЕНИЕ ДЕЛОВОГО КЛИМАТА И ГАРАНТИЙ ПРАВ СОБСТВЕННОСТИ

5. Национальный статистический комитет Кыргызстана (2020b). Инвестиции. Приток иностранных инвестиций по странам. Доступно по адресу: <http://www.stat.kg/ru/statistics/investicii/>. Дата обращения: 25.10.2020.
6. Путц, Кэтрин (2016). «Газпром» планирует инвестировать в газопроводы Кыргызстана 1,5 миллиарда долларов. Доступно по адресу: <https://thediplomat.com/2016/06/gazprom-plans-1-5-billion-investment-in-kygas-gas-pipelines/>. Дата обращения: 25.10.2020.
7. Российско-Кыргызский фонд развития (2020). Годовой отчет 2019. Доступно по адресу: https://www.rkdf.org/ru/o_nas/otchety/godovoy_otchet. Дата обращения: 22.10.2020.
8. Сагынбекова, Лира (2017). Международная трудовая миграция в контексте Евразийского экономического союза: проблемы и вызовы кыргызских мигрантов в России. Университет Центральной Азии, ИГУП, рабочий доклад № 39, стр. 1-29.
9. Спутник (2020). Дефицит бюджета КР к концу года достигнет \$450 млн – глава МИД. Доступно по адресу: <https://ru.sputnik.kg/economy/20201024/1050184700/kygasstan-mid-ruslak-kazakbaev-deficit-byudzhet.html>. Дата обращения: 24.10.2020.
10. ТАСС (2019). Россия предоставит Киргизии безвозмездную помощь на сумму \$30 млн. Доступно по адресу: <https://tass.ru/politika/6264928>. Дата обращения: 26.10.2020.
11. Ткачев, Иван, Старостина, Юлия и Наталья Анисимова (2020). Россия приостановила финансовую помощь Киргизии. Доступно по адресу: https://www.rbc.ru/economics/14/10/2020/5f8740519a794747a9369708?from=from_main_1. Дата обращения: 24.10.2020.
12. 24.kg (2020). Объем туристического бизнеса в Кыргызстане падает на 80-90 процентов. Доступно по адресу: https://24.kg/english/167156_Volume_of_tourism_business_in_Kyrgyzstan_drops_by_80-90_percent/. Дата обращения: 02.10.2020.
13. The Moscow Times (2015). Правительство России одобряет выделение 1 миллиарда долларов в Фонд развития Кыргызстана. Доступно по адресу: <https://www.themoscowtimes.com/2015/03/27/russian-government-approves-giving-1-billion-to-kyrgyz-development-fund-a45230>. Дата обращения: 25.10.2020.

CIVIL ACTIVISM IN THE ERA OF CORONAVIRUS

PROF. GULNAR NADIROVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ГРАЖДАНСКИЙ АКТИВИЗМ В ЭПОХУ КОРОНАВИРУСА

The past few months have given new insight into the phenomenon of civic activism. This is primarily due to the spread of the pandemic throughout the world and the natural desire of people to rally to confront this threat. One of the most complete and classic definitions of civic activism can be found in a study by scholars from Finland, a country where civic activism is extremely prevalent. They formulated it as "collective events of an initiative and constructive nature, organized by the citizens themselves on their terms." This type of activism, they believe, is usually directed towards action rather than political influence or expression of political opinion and operates outside of governmental and non-governmental organizations, using the Internet and social media (Mäenpää and Faehnle, 2017). Note that this definition was formulated before the emergence of a global threat when it was difficult even to imagine the situation of COVID-19, and it was considered in the conditions of a prosperous European society, with its specific concerns. It seems that in the current situation, this movement is transforming, and in some places it immediately arises and takes shape with slightly different goals that go beyond such activities as the desire to improve the

**THE PANDEMIC
HAS INCREASED
"SOCIAL CAPITAL",
STRENGTHENED
SOCIAL AND HUMAN
COMMUNICATION
AND SOLIDARITY,
AND HELPED
DEVELOP SKILLS AND
TECHNOLOGIES FOR
SELF-ORGANIZATION**

**ПАНДЕМИЯ
УВЕЛИЧИЛА
«СОЦИАЛЬНЫЙ
КАПИТАЛ»,
УКРЕПИЛА
СОЦИАЛЬНОЕ И
ЧЕЛОВЕЧЕСКОЕ
ОБЩЕНИЕ И
СОЛИДАРНОСТЬ, А
ТАКЖЕ ПОМОГЛА
РАЗВИТЬ НАВЫКИ И
ТЕХНОЛОГИИ ДЛЯ
САМООРГАНИЗАЦИИ**

Последние несколько месяцев позволили по-новому взглянуть на феномен гражданской активности. В первую очередь, это связано с распространением пандемии в мире и естественным желанием людей сплотиться, чтобы противостоять этой угрозе. Одно из наиболее полных и классических определений гражданского активизма можно найти в исследовании ученых из Финляндии, страны, где гражданская активность чрезвычайно распространена. Они сформулировали ее как «коллективные мероприятия инициативного и конструктивного характера, организованные самими гражданами на их условиях». По их мнению, этот тип активности обычно направлен на действие, а не на политическое влияние или выражение политического мнения, и действует вне государственных и неправительственных организаций, используя Интернет и социальные сети (Мяэнпяя и Фаенле, 2017). Отметим, что это определение было сформулировано до возникновения глобальной угрозы, когда было сложно даже представить ситуацию с COVID-19, и рассматривалось в условиях процветающего европейского общества со своими специфическими заботами. По-

urban environment, its spaces, diversify services and cultural offerings, as well as participate in production and circulation of goods and services.

There is no doubt about the benefits of charitable and environmental activities, as well as conducting surveys by volunteers among various groups of the population for research purposes or even for government agencies. However, during a crisis, these types of civic activism lose their relevance.

The data of the Public Opinion Survey, which was conducted by the Foundation for Democratic Initiatives from April 15 to May 1, 2020, within the framework of the USAID / ENGAGE project, in Ukraine, indicate that 50% of respondents agreed that the pandemic has increased "social capital", strengthened social and human communication and solidarity, and helped develop skills and technologies for self-organization. [The Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation, 2020]. In other words, the main incentive for participation in the activities of public organizations and associations is not so much the design of the urban space as the protection of the rights and interests of vulnerable groups of the population. For this, public initiatives are

хоже, что в нынешней ситуации это движение трансформируется, а в некоторых местах сразу возникает и обретает форму с несколько иными целями, выходящими за рамки таких действий, как желание улучшить городскую среду, ее пространства, разнообразить услуги и культурные предложения, а также участвовать в производстве и обращении товаров и услуг.

Нет сомнений в пользе благотворительного и экологического активизма, а также в проведении добровольцами опросов среди различных групп населения для исследовательских целей или даже для государственных структур. Однако в кризисные периоды эти виды гражданской активности теряют свою актуальность.

Данные опроса общественного мнения, проведенного Фондом демократических инициатив с 15 апреля по 1 мая 2020 года в рамках проекта USAID / ENGAGE в Украине, показывают, что 50% респондентов согласны с тем, что пандемия увеличила «социальный капитал», укрепила социальное и человеческое общение и солидарность, а также помогла развить навыки и технологии для самоорганизации. [Фонд демократических инициатив Илько Куче-

being created. Civil society is gradually maturing. Sometimes civil society activists go even further and try to establish public control over the activities of the authorities.

Pandemic activism naturally manifests itself in different ways in various countries, depending on the context. Dynamic, rapidly evolving networks are emerging, operating either through social projects or informal partnerships, creating tools that provide ample opportunities for the activation and participation of highly diverse people with a high level of responsibility who have and realize their cultural and social capital [Citroni and Coppola, 2020].

In Tunisia, for example, more than 100,000 volunteers have joined Facebook to fight the virus, collecting money, medicines, disinfecting public places, and identifying those in need of financial assistance from 24 focal points in the country. In Poland, on special online platforms, contacts of people in need with community groups that can support them are organized. In Iran, a group of enterprises and volunteers delivered special protective equipment and food to health workers [Brechenmacher et al., 2020]. In Kazakhstan, groups of civic activists checked the availability of necessary medicines in phar-

рива, 2020]. Иными словами, основным стимулом для участия в деятельности общественных организаций и объединений является не столько дизайн городского пространства, сколько защита прав и интересов уязвимых групп населения. Для этого создаются общественные инициативы. Гражданское общество постепенно взрослеет. И иногда активисты гражданского общества идут еще дальше и пытаются установить общественный мониторинг деятельности властей.

Активизм, связанный с пандемией, естественно, проявляется в разных странах по-разному, в зависимости от контекста. Возникают динамичные, быстро развивающиеся сети, работающие либо в рамках социальных проектов, либо неформальных партнерств, создавая такие инструменты, которые обеспечивают широкие возможности для активизации и участия самых разных людей с высоким уровнем ответственности, которые обладают своим культурным и социальным капиталом и реализуют его [Цитрони и Коппола, 2020].

В Тунисе, например, более 100 000 добровольцев объединились для борьбы с вирусом в Facebook, в 24 координационных центрах страны они собирали деньги, ме-

macies and hospitals and informed the population to save tens and hundreds of desperate people from useless searches and at the same time inform the responsible persons in the power structures about the existing shortage of medicines. In Russia, there was also a sharp increase in the number of social volunteers who were in demand by the state on a massive scale, which, according to Russian analysts, brings social volunteering to a completely new level - both in terms of recognition and quantitatively [Berkhin, 2020].

In Singapore, activists have demanded from the government that it improve living conditions in a dormitory for migrant workers, where foreign workers have been restricted to contain the pandemic, and officials have heard and responded to these calls [Yong Han Poh, 2020]. Volunteers from small American towns have distributed supplies, including hand sanitizer, on the streets in school districts, and have worked to create secure food outlets that people can visit when the need arises [Burley, 2020]. Also, initiatives have sprung up everywhere to bring neighbors together to help the most vulnerable members of the community.

At the same time, many civil society activists note the unwillingness of their governments to take adequate measures to address the pandemic, help the population, and provide basic services. This largely explains the criticism of the population against state bodies. We are talking about both developed, technically, and economically strong countries, and those whose resources are limited.

However, disappointment in the ineffective or unprofessional actions of responsible officials, a disorder in the fundamental systems of society, weak medical infrastructure, a sharp drop in the incomes of a large part of the population, unexpectedly large

**PANDEMIC
ACTIVISM
NATURALLY
MANIFESTS ITSELF
IN VARIOUS WAYS
IN DIFFERENT
COUNTRIES,
DEPENDING ON THE
CONTEXT**

**АКТИВИЗМ,
СВЯЗАННЫЙ С
ПАНДЕМИЕЙ,
ПРОЯВЛЯЕТСЯ В
РАЗНЫХ СТРАНАХ
ПО РАЗНОМУ, В
ЗАВИСИМОСТИ ОТ
КОНТЕКСТА**

дикаменты, продезинфицировали общественные места, и выявляли тех, кто нуждается в финансовой помощи. В Польше на специальных онлайн-платформах организованы контакты нуждающихся в помощи людей с общественными группами, которые могут их поддержать. В Иране группа предприятий и волонтеров доставила медицинским работникам специальные средства защиты и продукты питания [Брекенмахер и др., 2020]. В Казахстане группы гражданских активистов проверяли наличие необходимых лекарств в аптеках и больницах и информировали население, чтобы спасти десятки и сотни отчаявшихся людей от бесполезных поисков и одновременно сообщить ответственным лицам в структурах власти об имеющемся дефиците лекарственных средств. В России также резко увеличилось количество социальных волонтеров, которые были востребованы государством в массовом масштабе, что, по мнению российских аналитиков, выводит социальное волонтерство на совершенно новый уровень - как в плане признания, так и в количественном отношении. [Берхин, 2020].

В Сингапуре активисты потребовали от правительства улучшить условия жизни в общежитии для рабочих-мигрантов, которое иностранным рабочим было запрещено покидать для сдерживания пандемии, и чиновники услышали и отреагировали на эти призывы [Ён Хан По, 2020]. Волонтеры из небольших американских городов раздавали расходные материалы, в том числе дезинфицирующее средство для рук, прямо на улицах в районах школ и работали над созданием надежных пунктов приема пищи, которые люди могут посетить, когда в этом возникнет необходимость [Берли, 2020]. Кроме того, повсюду возникали инициативы по объеди-

numbers of morbidity and mortality from coronavirus infection, mistrust of the general public in official statistics - all these phenomena are characteristic of most countries in the world. They lead to the rise of activism from the grassroots localized and informal level to a higher country level, and, as a result, to the politicization of problems that were initially outside the political context, if we understand by politicization the unification of individuals into groups aimed at changing the problematic order, leaving the private spheres into public space, the emergence of like-minded people besides family and friends. Such phenomena often occur during humanitarian crises and disasters, and one of the ways to mitigate possible exacerbation and tensions in society can be cooperation between government agencies and civil activists and their organizations.

Thus, organizational networks and social ties within the framework of civic activism, as a rule, were created at the local level and could continue to be a resource of the city administration for identifying and solving various problems at the municipal level. However,

нению соседей, чтобы помочь наиболее уязвимым членам сообщества. Вместе с тем многие гражданские активисты отмечают неготовность своих правительств предпринимать адекватные меры для решения проблем пандемии, помощи населению и предоставления основных услуг. Этим в значительной степени объясняются критические высказывания в адрес государственных органов. Речь идет как о развитых, технически и экономически сильных странах, так и о тех, чьи ресурсы ограничены.

Однако разочарования в неэффективных или непрофессиональных действиях ответственных официальных лиц, беспорядок в основополагающих системах общества, слабость медицинской инфраструктуры, резкое падение доходов значительной части населения, неожиданно большие цифры заболеваемости и смертности от коронавирусной инфекции, недоверие широких масс к официальной статистике – все эти явления характерны для большинства стран мира. Они приводят к поднятию активизма с низового локали-

in the context of a pandemic, and crises in general, mutual assistance projects, as the main element of civic initiatives, are expanding, especially when the government's response to the pandemic has turned out to be inadequate, as has happened in some states this year. The changed scales and formats of civic participation contributed to the reconfiguration of the structures and roles of social groups, which largely led to the increasing political significance of activism in modern society in the global dimension. Changing the nature and experience of activists in extreme conditions will help, we believe, in strengthening the resilience of the community to future possible shocks and laying the foundation for the restoration of what many of us consider normal human existence.

References:

1. Berkhin, Vladimir (2020). Echoes of the pandemic. How the coronavirus affected charity. Retrieved from <https://philanthropy.ru/analysis/2020/06/26/90475/>. Accessed on 15.10.2020.
2. Brechenmacher, Saskia, Carothers, Thomas, and Youngs, Richard (2020). Civil Society and the Coronavirus: Dynamism Despite Disruption. Retrieved from <https://carnegieendowment.org/2020/04/21/civil-society-and-coronavirus-dynamism-despite-disruption-pub-81592>. Accessed on 09.10.2020.
3. Burley, Shane (2020). Amid the coronavirus crisis, mutual aid networks erupt across the country. Retrieved from <https://wagingnonviolence.org/2020/03/coronavirus-mutual-aid-networks-erupt-across-country/>. Accessed on 15.10.2020.
4. Citroni, Sebastiano & Coppola, Alessandro (2020). The emerging civil society. Governing through leisure activism in Milan. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02614367.2020.1795228>. Accessed on 09.10.2020.
5. Mäenpää, Pasi, and Faehnle, Maija (2017). Civic activism as a resource for cities. Retrieved from <https://www.kvartti.fi/en/articles/civic-activism-resource-cities>. Accessed on 09.10.2020.
6. The Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation (2020). Civil society in times of pandemic: how COVID-19 affects civic engagement 2020. Retrieved from <https://>

**INITIATIVES
HAVE SPRUNG UP
EVERYWHERE TO
BRING NEIGHBORS
TOGETHER TO
HELP THE MOST
VULNERABLE
MEMBERS OF THE
COMMUNITY**

**ПОВСЮДУ
ВОЗНИКАЛИ
ИНИЦИАТИВЫ ПО
ОБЪЕДИНЕНИЮ
СОСЕДЕЙ, ЧТОБЫ
ПОМОЧЬ НАИБОЛЕЕ
УЯЗВИМЫМ ЧЛЕНАМ
СООБЩЕСТВА**

зованного и неформального уровня до более высокого странового уровня, и, как следствие, к политизации проблем, изначально находившихся внеполитического контекста, если понимать под политизацией объединение индивидов в группы, нацеленные на изменение проблематичного порядка, выход из приватной сферы в публичное пространство, появление единомышленников помимо семьи и друзей. Подобные явления часто имеют место во время гуманитарных кризисов и бедствий, и одним из способов смягчения возможных обострений и напряженности в обществе может быть сотрудничество между государственными органами и гражданскими активистами и их организациями.

Таким образом, организационные сети и социальные связи в рамках гражданского активизма, как правило, создавались на местном уровне и могли быть и продолжают оставаться ресурсом городской администрации для выявления и решения ряда проблем на муниципальном уровне. Однако в условиях пандемии, и в кризисных ситуациях в целом, проекты взаимопомощи, как основной элемент гражданских инициатив, расширяются, особенно, когда реакция правительств на пандемию оказалась неадекватной, как это произошло в ряде государств в текущем году. Изменившиеся масштабы и форматы гражданского участия способствовали реконфигурации структур и ролей общественных групп, что в значительной степени привело ко все большей политической значимости активизма в современном социуме в глобальном измерении. Изменение характера и опыта работы активистов в экстремальных условиях поможет, как нам кажется, в укреплении устойчивости сообщества к будущим возможным потрясениям и создании основы для

dif.org.ua/en/article/civil-society-in-times-of-pandemic-how-covid-19-affects-civic-engagement. Accessed on 16.10.2020.

7. Yong Han Poh (2020). Singapore's Migrant Worker Debate: Advocacy Amid a Pandemic What a migrant worker's dormitory debate revealed about the relationship between Singapore's government, citizens, and NGOs. Retrieved from <https://thedi diplomat.com/2020/04/singapores-migrant-worker-debate-advocacy-amid-a-pandemic>. Accessed on 15.10.2020.

восстановления того, что многие из нас считают нормальным человеческим существованием.

Источники:

1. Берхин, Владимир (2020). Отголоски пандемии. Как коронавирус повлиял на благотворительность. Доступен по адресу: <https://philanthropy.ru/analysis/2020/06/26/90475/> Дата обращения 15.10.2020.
2. Брехенмахер, Саския, Каротерс, Томас и Янгс, Ричард (2020). Гражданское общество и коронавирус: динамика, несмотря на сбой. Доступен по адресу: <https://carnegieendowment.org/2020/04/21/civil-society-and-coronavirus-dynamism-despite-disruption-pub-81592>. Дата обращения 09.10.2020.
3. Берли, Шейн (2020). В условиях кризиса

CHANGING THE NATURE AND EXPERIENCE OF ACTIVISTS IN EXTREME CONDITIONS WILL HELP IN STRENGTHENING THE RESILIENCE OF THE COMMUNITY TO FUTURE POSSIBLE SHOCKS

ИЗМЕНЕНИЕ ХАРАКТЕРА И ОПЫТА РАБОТЫ АКТИВИСТОВ В ЭКСТРЕМАЛЬНЫХ УСЛОВИЯХ ПОМОЖЕТ В УКРЕПЛЕНИИ УСТОЙЧИВОСТИ СООБЩЕСТВА К БУДУЩИМ ВОЗМОЖНЫМ ПОТРЯСАНИЯМ

с коронавирусом по всей стране возникают сети взаимопомощи. Доступен по адресу: <https://wagingnonviolence.org/2020/03/coronavirus-mutual-aid-networks-erupt-across-country/>. Дата обращения 15.10.2020.

4. Цитрони, Себастьяно и Коппола, Алессандро (2020). Формирующееся гражданское общество. Управление через активный отдых в Милане. Доступен по адресу: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02614367.2020.1795228>. Дата обращения 09.10.2020.
5. Мязнпя, Паси и Фаенле, Майя (2017). Гражданский активизм как ресурс для городов. Доступен по адресу: <https://www.kvartti.fi/en/articles/civic-activism-resource-cities>. Дата обращения 09.10.2020.
6. Фонд демократических инициатив Илько Кучерива (2020). Гражданское общество во время пандемии: как COVID-19 влияет на гражданскую активность в 2020 году. Доступен по адресу: <https://dif.org.ua/en/article/civil-society-in-times-of-pandemic-how-covid-19-affects-civic-engagement>. Дата обращения 16.10.2020.
7. Ён Хан По (2020). Дебаты о рабочих-мигрантах в Сингапуре: пропаганда в условиях пандемии. Что показали дебаты по поводу общежития рабочих-мигрантов об отношениях между правительством Сингапура, гражданами и НПО. Доступен по адресу: <https://thedi diplomat.com/2020/04/singapores-migrant-worker-debate-advocacy-amid-a-pandemic>. Дата обращения: 15.10.2020.

THE RISKS OF THE HIGH GOVERNMENT DEBT FOR CENTRAL ASIA

AZIMZHAN KHITAKHUNOV

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

РИСКИ ВЫСОКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ДОЛГА ДЛЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Increasing levels of debt became a common concern for many advanced and developing countries. Debt-to-GDP ratios are historically high in the United States, Germany, France and other advanced economies. Rapid growth of government expenditure as the result of many social programs, lower tax revenues, increasing share of elders among population and political problems caused budget deficits and higher amount of debt [Yared, 2019]. This year, despite significant reduction of economic activity due to the pandemic-induced lockdowns, more than 100 developing countries will still have to pay a combined \$130 billion in debt service. Expenditures for debt service will worsen their economic performance. As a result, many of them can default, while others will postpone much needed social expenditure [Stiglitz and Rashid, 2020].

Government debt also remains one of the frequently discussed issues in Central Asia. In many debates, politicians and the public refer to the debt as one of the main economic and political challenges. According to data from the World Bank's (2020) International Debt Statistics report, foreign debt in Central Asia (except Turkmen-

INCREASING LEVELS OF DEBT BECAME A COMMON CONCERN FOR MANY ADVANCED AND DEVELOPING COUNTRIES

РАСТУЩИЙ УРОВЕНЬ ДОЛГА СТАЛ ОБЩЕЙ ПРОБЛЕМОЙ ДЛЯ МНОГИХ РАЗВИТЫХ И РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН

Растущий уровень долга стал общей проблемой для многих развитых и развивающихся стран. Коэффициент отношения долга к ВВП достиг исторически высокого уровня в США, Германии, Франции и других странах с развитой экономикой. Быстрый рост государственных расходов в результате реализации многих социальных программ, снижение налоговых поступлений, увеличение доли пожилых людей среди населения и политические проблемы привели к бюджетному дефициту и увеличению величины долга [Яред, 2019]. В этом году, несмотря на значительное сокращение экономической активности из-за ограничений, связанных с пандемией, более 100 развивающихся стран должны будут выплатить в общей сложности \$130 миллиардов в счет обслуживания долга. Расходы на обслуживание долга ухудшат их экономические показатели. В результате, многие из них могут объявить дефолт, в то время как другие отложат необходимые социальные расходы [Стиглиц и Рашид, 2020].

Государственный долг также остается одной из наиболее обсуждаемых проблем в Центральной Азии.

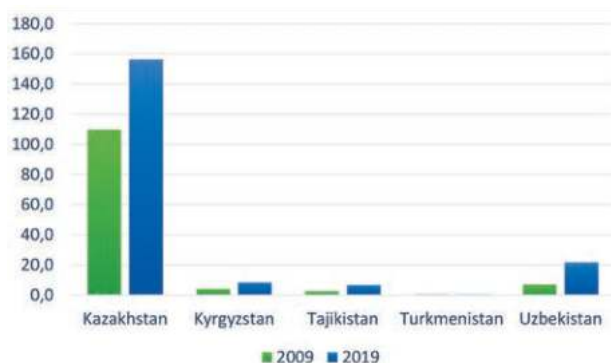
istan) increased during the last decade (Figure 1). Uzbekistan shows the highest growth rate of total external debt. If in 2009 this indicator equaled \$7 billion, in 2019 it reached \$21.7 billion, increasing by more than 3 times. Total external debt stock of Kazakhstan is significantly higher than the combined indicators of all other regional countries. In 2019, Kazakhstan's external debt amounted to \$156.3 billion, while it equaled \$109.7 billion in 2009, increasing by more than 1.4 times. In 2019, indicators of Kyrgyzstan and Tajikistan were equal to \$8.3 billion and \$6.6 billion, respectively. In these countries, debt volume increased by almost 2.4 times compared to the indicator of 2009. For the same period, Turkmenistan reduced its debt stock from \$0.7 billion to \$0.6 billion.

In order to understand the debt-related economic challenges for the region, the analysis should primarily focus on dynamics of the publicly guaranteed debt (Figure 2).

The volume of the public debt in Central Asia increased in all countries, except Turkmenistan. During the last decade, Kazakhstan demonstrated substantial growth in this indicator, which increased to \$24.7 billion in 2019 from \$2.5 billion in 2009. Therefore, the debt volume grew by almost 10 times, which was the highest ratio in Central Asia. For the same

Figure 1. Total external debt stocks of Central Asian countries, billion \$

Рисунок 1. Общий объем внешнего долга стран Центральной Азии, миллиардов \$.

Source: The Author's compilation based on the World Bank (2020)

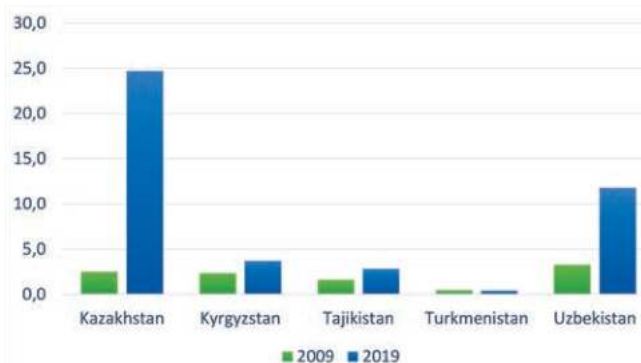
Источник: Составлено автором по данным Всемирного банка (2020).

Во многих дебатах политики и общественность называют долг одним из основных экономических и политических вызовов. Согласно данным отчета Всемирного банка (2020) по статистике международного долга, внешний долг в Центральной Азии (за исключением Туркменистана) увеличился за последнее десятилетие (Рисунок 1). Узбекистан показывает самые высокие темпы роста совокупного внешнего долга. Если в 2009 году этот показатель составлял \$7 миллиардов, то в 2019 году он достиг \$21.7 миллиардов, увеличившись более чем в 3 раза. Общий объем внешнего долга Казахстана значительно превышает совокупные показатели всех других стран региона. В 2019 году внешний долг Казахстана составил \$156.3 миллиардов, тогда как в 2009 году он был равен \$109.7 миллиардов, увеличившись более чем в 1.4 раза. В 2019 году показатели Кыргызстана и Таджикистана составили \$8.3 и \$6.6 миллиардов, соответственно. В этих странах объем долга увеличился почти в 2.4 раза по сравнению с показателем 2009 года. За тот же период Туркменистан смог сократить свой долг с \$0.7 миллиардов до \$0.6 миллиардов.

Чтобы понять экономические вызовы для региона, связанные с долгом, анализ должен в первую очередь сфокусироваться на

Figure 2. Publicly guaranteed debt of Central Asian countries, billion \$

Рисунок 2. Гарантированный государством долг стран Центральной Азии, миллиардов \$

Source: The Author's compilation based on the World Bank (2020)

Источник: Составлено автором по данным Всемирного банка (2020).

period, public debt in Uzbekistan increased by 3.6 times and in 2019 amounted to \$11.8 billion. Growth rates of the indicator in Kyrgyzstan and Tajikistan were lower than in other countries of the region. In Kyrgyzstan and Tajikistan it increased by 1.6 and 1.75 times, respectively. In 2019, the public debt in Kyrgyzstan equaled \$3.7 billion, while in Tajikistan it achieved \$2.8 billion. Only in Turkmenistan the volume of public debt decreased from \$0.5 billion in 2009 to \$0.4 billion in 2019.

Forecasts show that as the result of the current economic crisis, caused by low commodity prices, sharp decline in remittances, higher costs of fiscal support packages and the implemented lockdowns, debt-to-GDP ratio in the region will grow in 2020. The indicators of Kazakhstan and Uzbekistan, which have higher levels of international reserves, will increase by 3 and 8 percentage points and reach 23.1% and 36.9% of GDP, respectively. The indicators of Tajikistan and Kyrgyzstan will also rise by 7 and 15 percentage points, respectively. As a result, the debt-to-GDP ratio will be equal to 51.8% in Tajikistan, while this number for Kyrgyzstan's will reach 69.2%. Moreover, higher levels of indebtedness can put some countries

THIS YEAR, DESPITE SIGNIFICANT REDUCTION OF ECONOMIC ACTIVITY DUE TO THE PANDEMIC-INDUCED LOCKDOWNS, MORE THAN 100 DEVELOPING COUNTRIES WILL STILL HAVE TO PAY A COMBINED \$130 BILLION IN DEBT SERVICE

В ЭТОМ ГОДУ, НЕСМОТЯ НА ЗНАЧИТЕЛЬНОЕ СОКРАЩЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ ИЗ-ЗА ОГРАНИЧЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ПАНДЕМИЕЙ, БОЛЕЕ 100 РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН ДОЛЖНЫ БУДУТ ВЫПЛАТИТЬ В ОБЩЕЙ СЛОЖНОСТИ \$130 МИЛЛИАРДОВ В СЧЕТ ОБСЛУЖИВАНИЯ ДОЛГА

динамике гарантированного государством долга (Рисунок 2).

Объем государственного долга в Центральной Азии увеличился во всех странах, кроме Туркменистана. За последнее десятилетие Казахстан продемонстрировал значительный рост этого показателя, который увеличился до \$24.7 миллиардов в 2019 году с \$2.5 миллиардов в 2009 году. Таким образом, объем долга вырос почти в 10 раз, что является самым высоким показателем в Центральной Азии. За тот же период государственный долг Узбекистана вырос в 3.6 раза и в 2019 году составил \$11.8 миллиардов. Темпы роста показателя в Кыргызстане и Таджикистане были ниже, чем в других странах региона. В Кыргызстане и Таджикистане он увеличился в 1.6 и 1.75 раза, соответственно. В 2019 году государственный долг Кыргызстана составил \$3.7 миллиардов, в то время как в Таджикистане он достиг \$2.8 миллиардов. Только в Туркменистане объем государственного долга снизился с \$0.5 миллиардов в 2009 году до \$0.4 миллиардов в 2019 году.

Прогнозы показывают, что в результате текущего экономического

at additional risks. For instance, dollarization of Tajikistan's and Uzbekistan's debt is 100% and 97%, respectively. This means that exchange-rate depreciation can trigger debt-related economic crises, handling of which for Tajikistan can be extremely difficult given insufficient level of international reserves [OECD, 2020].

In fact, countries of the region demonstrate higher than predicted levels of debt. According to data from the Central Bank of Uzbekistan, the country's total external debt reached \$27.6 billion as of 1 July. Compared to the beginning of 2020, the level of foreign debt increased by 12.7%, or by \$3.1 billion. Debt of the public sector grew by \$1.7 billion and reached \$17.4 billion, while debt of the private sector increased by \$1.4 billion and equaled \$10.1 billion [UzDaily, 2020]. Recently, members of Kazakhstan's parliament addressed their concerns to the government. According to their data, debt-to-GDP ratio of Kazakhstan will increase to 29.2% this year. In 2021 and 2022, this ratio will reach 30.3% and 30.5%, respectively. Moreover, in 2025, the government debt will double compared to the indicator of 2019. At the same time, debt service expenditures are rising in Kazakhstan's budget. Forecasts show that they will increase from 12.9% in 2019 to 23% in 2022-2023 [Karimova, 2020]. Debt service expenditures have already account for the bulk share of Kyrgyzstan's budget. During 7 month of 2020, its

кризиса, вызванного низкими ценами на сырьевые товары, резким сокращением денежных переводов, высокими расходами для фискальных мер поддержки и карантинными ограничениями, отношение долга к ВВП в регионе вырастет в 2020 году. Показатели Казахстана и Узбекистана, имеющих более высокий уровень международных резервов, увеличатся на 3 и 8 процентных пунктов и достигнут 23.1% и 36.9% от ВВП, соответственно. Показатели Таджикистана и Кыргызстана также вырастут на 7 и 15 процентных пунктов, соответственно. В результате, соотношение долга к ВВП в Таджикистане составит 51.8%, а в Кыргызстане – 69.2%. Кроме того, более высокий уровень задолженности может подвергнуть некоторые страны дополнительным рискам. Например, долларизация долга Таджикистана и Узбекистана составляет 100% и 97%, соответственно. Это означает, что снижение обменного курса может спровоцировать экономический кризис, связанный с задолженностью, преодоление которого для Таджикистана может стать чрезвычайно трудным, учитывая недостаточный уровень международных резервов [ОЭСР, 2020].

Фактически, страны региона демонстрируют более высокий, чем прогнозировалось, уровень долга. По данным Центрального банка Узбекистана, общий внешний долг страны на 1 июля составил \$27.6 миллиардов. По сравнению с началом 2020 года уро-

government spent 24.2% of its budget for debt service, which was the second item in the country's budget after education expenditure and more than 12 times higher than expenditure on healthcare. At the same time, the government of Kyrgyzstan borrows from internal market with extremely high interest rates up to 20% [Ulukbek uulu, 2020], ignoring findings of some studies, which show that low interest rate loans will have small fiscal and welfare costs [Blanchard, 2019]. However, other studies show that the long-run welfare costs of expansionary debt policies might be significant [Evans, 2020]. Moreover, higher volume of debt poses many major risks, including much higher taxes and lower future incomes, inflation and intergenerational inequity [Boskin, 2020].

Increasing volume of debt in Central Asia is an important political problem as indebtedness increases political dependence on creditors. China remains the main source of loans in the region. Its share in external debt of Kyrgyzstan and Tajikistan equals 45% and 52%, respectively, or more than 20% of their GDP. The situation is better in resource rich countries. Loans from China account for 16%-17% of GDP of Turkmenistan and Uzbekistan, while the indicator of Kazakhstan is the lowest and equals 6.5% [Umarov, 2020]. These loans, which generally lack transparency, increase dependence of the region on China and might limit political maneuverability of the Central Asian countries. Consequently, China could also demand various economic preferences to create an advantageous position for its companies and investors compared with the local or other international investors.

Instead of focusing on raising domestic revenue, increasing spending efficiency through better prioritization and selection of projects, and strengthening debt management

HIGHER VOLUMES OF REGIONAL DEBT WILL RESTRICT DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL AND OTHER IMPORTANT PROJECTS DUE TO HIGH EXPENDITURES FOR DEBT SERVICES, AFFECT ECONOMIC WELLBEING OF THE CURRENT AND FUTURE GENERATIONS AND INCREASE POLITICAL DEPENDENCE ON KEY REGIONAL PLAYERS

УВЕЛИЧЕНИЕ ОБЪЕМОВ РЕГИОНАЛЬНОГО ДОЛГА ОГРАНИЧИТ РАЗВИТИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА И ДРУГИХ ВАЖНЫХ ПРОЕКТОВ ИЗ-ЗА ВЫСОКИХ РАСХОДОВ НА ЕГО ОБСЛУЖИВАНИЕ, ПОВЛИЯЕТ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ БЛАГОПОЛУЧИЕ НЫНЕШНЕГО И БУДУЩИХ ПОКОЛЕНИЙ И УВЕЛИЧИТ ПОЛИТИЧЕСКУЮ ЗАВИСИМОСТЬ ОТ КЛЮЧЕВЫХ РЕГИОНАЛЬНЫХ ИГРОКОВ

вень внешнего долга увеличился на 12.7%, или на \$3.1 миллиардов. Долг государственного сектора вырос на \$1.7 миллиардов и достиг \$17.4 миллиардов, в то время как долг частного сектора увеличился на \$1.4 миллиардов и составил \$10.1 миллиардов [UzDaily, 2020]. Недавно депутаты казахстанского парламента обратились к правительству и выразили беспокойство. По их данным, отношение долга к ВВП Казахстана в этом году увеличится до 29.2%. В 2021 и 2022 годах это соотношение достигнет 30.3% и 30.5%, соответственно. Более того, в 2025 году госдолг вырастет вдвое по сравнению с показателем 2019 года. При этом в бюджете Казахстана растут расходы на обслуживание долга. По прогнозам, они вырастут с 12.9% в 2019 году до 23% в 2022–2023 годах [Каримова, 2020].

Расходы на обслуживание долга уже составляют основную долю бюджета Кыргызстана. В течение 7 месяцев 2020 года правительство потратило 24.2% своего бюджета на обслуживание долга, что было второй статьёй в бюджете страны после расходов на образование и более чем в 12 раз превышало расходы на здравоохранение. В то же время правительство Кыргызстана заимствует на внутреннем рынке с чрезвычайно высокими процентными ставками, доходящими до 20% [Улукбек уулу, 2020], игнорируя результаты некоторых исследований, которые показывают, что займы с низкими процентными ставками имеют незначительные фискальные издержки и оказывают несущественное влияние на благосостояние [Бланшар, 2019]. Однако другие исследования показывают, что в долгосрочном периоде политика по увеличению долга может оказать значительное нега-

and transparency [IMF-World Bank, 2020], politicians of the region propose populist measures. Recently, a member of the parliament of Kyrgyzstan called for the public to repay external debt of Kyrgyzstan. The deputy plans to open a special bank account for this purpose. It should be noted that this is not the first attempt of the authorities of Kyrgyzstan. Earlier, the government opened special accounts for people, who want to help the country's economy. However, these measures were not successful [24.kg, 2020].

Thus, the government debt became one of the most important challenges for the Central Asian region. Higher volumes of regional debt will restrict development of human capital and other important projects due to high expenditures for debt services, affect economic well being of the current and future generations and increase political dependence on key regional players. Therefore, in order to mitigate debt-related risks in the region, policymakers should implement structural economic reforms, develop institutions, call for transparency in debt accumulation and management and select profitable projects for financing. Decision makers should attract loans to develop and strengthen industrial and infrastructural capacity of the Central Asian countries.

References:

1. Blanchard, Olivier (2019). Public Debt and Low Interest Rates. *American Economic Review*, 109 (4): pp. 1197-1229.
2. Boskin, Michael (2020). Are Large Deficits and Debt Dangerous? *AEA Papers and Proceedings* 110: pp. 145-148.
3. Evans, Richard (2020). Public Debt, Interest Rates, and Negative Shocks. *AEA Papers and Proceedings* 110: pp. 137-140.
4. IMF-World Bank (2020). The evolution of public debt vulnerabilities in lower income economies. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Pa->

DECISION MAKERS SHOULD ATTRACT LOANS TO DEVELOP AND STRENGTHEN INDUSTRIAL AND INFRASTRUCTURAL CAPACITY OF THE CENTRAL ASIAN COUNTRIES

ПОЛИТИКИ ДОЛЖНЫ ПРИВЛЕКАТЬ КРЕДИТЫ ДЛЯ РАЗВИТИЯ И УКРЕПЛЕНИЯ ПРОМЫШЛЕННОГО И ИНФРАСТРУКТУРНОГО ПОТЕНЦИАЛА СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

тивное влияние на уровень благосостояния [Эванс, 2020]. Кроме того, более высокий объем долга создает множество серьезных рисков, включая высокие налоги и низкие будущие доходы, инфляцию и межпоколенческое неравенство [Боскин, 2020].

Увеличение объема долга в Центральной Азии является важной политической проблемой, так как задолженность увеличивает политическую зависимость от кредиторов. Китай остается основным источником кредитов в регионе. Его доля во внешнем долге Кыргызстана и Таджикистана составляет 45% и 52%, соответственно, или более 20% их ВВП. В странах, богатых ресурсами, ситуация лучше. Займы из Китая составляют 16-17% ВВП Туркменистана и Узбекистана, тогда как показатель Казахстана является самым низким и составляет 6.5% [Умаров, 2020]. Эти кредиты, которые характеризуются низкой прозрачностью, увеличивают зависимость региона от Китая и могут ограничить политическую маневренность стран Центральной Азии. Следовательно, Китай может также потребовать различные экономические преференции, чтобы создать более выгодное положение для своих компаний и инвесторов по сравнению с местными или другими международными инвесторами.

Вместо того, чтобы сосредоточиться на увеличении внутренних доходов, повышении эффективности расходов за счет более четкого определения приоритетов и отбора проектов, лучше управлении долгом и повышении прозрачности [МВФ-Всемирный Банк, 2020], политики региона предлагают populist measures. Недавно член парламента Кыргызстана призвал население выплатить внешний

pers/Issues/2020/02/05/The-Evolution-of-Public-Debt-Vulnerabilities-In-Lower-Income-Economies-49018. Accessed on 22.10.2020.

5. Karimova, Jamilya (2020). The worries of the deputies grow along with the national debt of Kazakhstan. Retrieved from <https://ism.kz/gosdolg-k-koncu-goda-priblizitsya-k-limitu>. Accessed on 21.10.2020.
6. OECD (2020). COVID-19 crisis response in Central Asia. Retrieved from <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-crisis-response-in-central-asia-5305f172/>. Accessed on 18.10.2020.
7. Stiglitz, Joseph and Hamid Rashid (2020). How to prevent the looming sovereign debt crisis. Retrieved from <https://voxeu.org/article/how-prevent-looming-sovereign-debt-crisis>. Accessed on 20.10.2020.
8. Ulukbek uulu, Yrysbek (2020). Time to pay. Kyrgyzstan pays for debt repayment already every fourth som from the budget. Retrieved from <https://rus.azattyk.org/a/30831427.html>. Accessed on 11.09.2020.
9. Umarov, Temur (2020). China Looms Large in Central Asia. Retrieved from <https://carnegie.ru/commentary/81402>. Accessed on 21.10.2020.
10. UzDaily (2020). The total external debt of Uzbekistan makes up US\$27.6 billion. Retrieved from <https://uzdaily.uz/en/post/60195>. Accessed on 23.09.2020.
11. World Bank (2020). International Debt Statistics. Retrieved from <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34588/9781464816109.pdf>. Accessed on 14.10.2020.
12. Yared, Pierre (2019). Rising Government Debt: Caus-

долг Кыргызстана. Депутат планирует открыть для этого специальный счет в банке. Следует отметить, что это не первая попытка властей Кыргызстана. Ранее правительство открывало специальные счета для людей, которые хотели помочь экономике страны. Однако эти меры не увенчались успехом [24.kg, 2020].

Таким образом, государственный долг стал одной из важнейших проблем для региона Центральной Азии. Увеличение объемов регионального долга ограничит развитие человеческого капитала и других важных проектов из-за высоких расходов на его обслуживание, повлияет на экономическое благополучие нынешнего и будущих поколений и увеличит политическую зависимость от ключевых региональных игроков. Таким образом, для снижения рисков, связанных с задолженностью в регионе, политикам следует проводить структурные экономические реформы, развивать институты, требовать прозрачности в накоплении и управлении долгом и выбирать прибыльные проекты

es and Solutions for a Decades-Old Trend. Journal of Economic Perspectives, 33 (2): pp. 115–140.

13. 24.kg (2020). The deputy proposes to repay the external debt at the expense of ordinary citizens. Retrieved from https://24.kg/obschestvo/169829_pogasit_vneshniy_dolg_zaschet_sredstv_prostyih_grajdan_predlagaet_deputat/. Accessed on 19.10.2020.

для финансирования. Политики должны привлекать кредиты для развития и укрепления промышленного и инфраструктурного потенциала стран Центральной Азии.

Источники:

1. Бланшар, Оливье (2019). Государственный долг и низкие процентные ставки. American Economic Review, 109 (4): стр. 1197–1229.
2. Боскин, Майкл (2020). Опасны ли большой дефицит и долг? AEA Papers and Proceedings 110: стр. 145–148.
3. Всемирный банк (2020). Статистика международного долга. Доступно по адресу <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34588/9781464816109.pdf>. Дата обращения 14.10.2020.
4. Каримова, Джамиля (2020). Переживания депутатов растут вместе с госдолгом Казахстана. Доступно по адресу <https://lsm.kz/gosdolg-k-koncu-goda-priblizitsya-k-limitu>. Дата обращения 21.10.2020.
5. МВФ-Всемирный банк (2020). Эволюция уязвимости государственного долга в странах с низкими доходами. Доступно по адресу www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2020/02/05/The-Evolution-of-Public-Debt-Vulnerabilities-In-Lower-Income-Economies-49018. Дата обращения 22.10.2020.
6. ОЭСР (2020). Реакция на кризис COVID-19 в Центральной Азии. Доступно по адресу <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-crisis-response-in-central-asia-5305f172/>. Дата обращения 18.10.2020.
7. Стиглиц, Джозеф и Хамид Рашид (2020). Как предотвратить надвигающийся кризис суверенного долга. Доступно по адресу <https://voxeu.org/article/how-prevent-looming-sovereign-debt-crisis>. Дата обращения 20.10.2020.
8. Улукбек уулу, Ырысбек (2020). Время платить. Кыргызстан отдаёт на возврат долгов уже каждый четвертый сом из бюджета. Доступно по адресу <https://rus.azattyk.org/a/30831427.html>. Дата обращения 11.09.2020.
9. Умаров, Темур (2020). Китай играет важную роль в Центральной Азии. Доступно по адресу <https://carnegie.ru/commentary/81402>. Дата обращения 21.10.2020.
10. Эванс, Ричард (2020). Государственный долг, процентные ставки и негативные шоки. AEA Papers and Proceedings 110: стр. 137–140.
11. Яред, Пьер (2019). Рост государственного долга: причины и решения для десятилетней тенденции. Journal of Economic Perspectives, 33 (2): стр. 115–140.
12. 24.kg (2020). Погасить внешний долг за счет средств простых граждан предлагает депутат. Доступно по адресу https://24.kg/obschestvo/169829_pogasit_vneshniy_dolg_zaschet_sredstv_prostyih_grajdan_predlagaet_deputat/. Дата обращения 19.10.2020.
13. UzDaily (2020). Общий внешний долг Узбекистана составил \$27.6 миллиардов. Доступно по адресу <https://uzdaily.uz/post/60195>. Дата обращения 23.09.2020.

**1 EKİM 2020 TARİHİNDE
NAZARBAYEV ÜNİVERSİTESİ
ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR
ULİ SCHAMİLOGLU “RUSYA
FEDERASYONU’NDAKİ TÜRK
HALKLARININ ETNİK, KÜLTÜREL VE
SİYASAL GELECEĞİ” KONULU BİR
SEMİNER VERDİ.**

2020 ЖЫЛДЫҢ 1 ҚАЗАНЫНДА
НАЗАРБАЕВ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ОҚЫТУШЫСЫ, ПРОФЕССОР,
ДОКТОР ЮЛАЙ ШАМИЛЬОГЛУ
«РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫНДАҒЫ ТҮРКІ
ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ ЭТНИКАЛЫҚ,
МӘДЕНИ ЖӘНЕ САЯСИ
БОЛАШАҒЫ» ТАҚЫРЫБЫНДА
СЕМИНАР ӨТКІЗДІ.

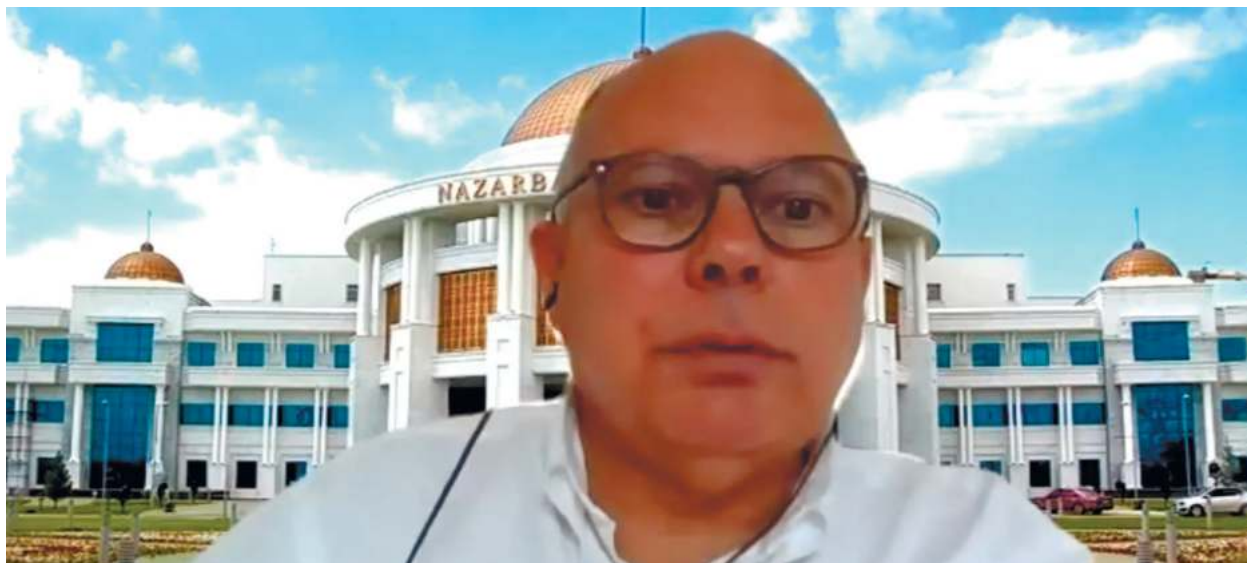
Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer’in takdim konuşması ile başlayan seminerde Prof. Dr. Schamiloglu, ana hatlarıyla, Rusya İmparatorluğu’nda yaşayan Türk halklarının tarih-

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент, доктор Вакур Сүмердің кіріспе сөзімен басталған семинарда профессор, доктор Шамильоглу жалпы алғанда Ресей империясында өмір сүрген түркі халықтарының тарихта бастан өткерген оқиғалары туралы зерттеу жүргізу қажеттілігі туралы сөз қозғады.

Семинардың жалғасында профессор, доктор Юлай Шамильоглу 1552 жылы Қазан хандығы басып алынғаннан кейін Ресейде тұрған түркі халықтары біртіндеп Ресейдің ықпалына түсе бастағанын айтты. Алайда, Александр Беннигсеннің айтуынша, мұсылман татарлар исламның арқасында орыс этносына сіңіп кетпей, өздерін сақтап қала алды. Сонымен бірге, түркілерде бірегейліктің қалыптасуы барысында бұл барлық түркі халықтары үшін бірдей болмағанын тілге тиек етті.

XIX ғасырдың екінші жартысында татарлардың тарихын зерттеген Шиһабетдин Маржани Еділ өзені бойындағы бұлғарлардан бастап Алтын Орда мемлекеті, Қазан хандығы және бүгінгі Ресей мұсылмандарының жері бір екенін мәлімдеп, олардың барлығын «татар» деп атау керектігін айтты. Кеңес одағы орнағаннан кейін қазіргі заманғы бірегейлігі болмаған түркі халықтарының өткенмен байланысы әлсірегеніндіктен бұл үдеріс жаңа бірегейліктердің қалыптасуына түрткі болды.

te yaşadığı coğrafyalardaki serencamı hakkında araştırmalara ihtiyaç olduğu konusuna değindi.

Seminerin devamında Prof. Dr. Uli Schamiloglu 1552 yılında Kazan Hanlığı'nın feth edilmesinden başlayarak Rusya'da yaşayan Türk halklarının giderek Rus etkisine girdiklerini olduğunu söyledi. Ne var ki, Alexandre Bennigsen'e göre Müslüman Tatarlar'ın İslam sayesinde Rus etnosuna asimile olmayarak kendilerini koruyabildiğini belirtti. Ay-

Бұл жаңа бірегейліктер Кеңес одағы кезінде уақыт өте күшейе түскенін баса айтты. Профессор, доктор Шамильоглу Кеңес одағы ыдырағаннан кейін Қазан татарларында ұлттық қозғалыс қайта жанданғанын тілге тиек етті. Қазіргі жағдайда якуттар (сахалар) мен Қазан татарлары арасындағы күшті ұлтшылдық сезімдер Қазан татарлары мен башқұрттар сияқты бір-біріне жақын туыс халықтар арасында да үлкен ұлтшылдық жарысына айналып бара жатқанын атап өтті.

nı zamanda Türkler'de kimliğin oluşması sürecinde bunun her Türk halkı için aynı şekilde yaşanmadığını ifade etti.

19. yüzyılın ikinci yarısında Şihabeddin Mercani, Tatarlar'ın tarihini ele alarak İdil boyundaki Bulgarlar'dan başlayarak Altın Orda devleti, Kazan Hanlığı ve günümüz Rusya Müslümanları'nın aynı toprağa ait olduklarını belirterek hepsinin "Tatar" isminin kullanımı içerisine dahil edilmesi gerektiğini savundu. Sovyetler Birliği'nin kurulmasının ardından modern kimliklere sahip olmayan Türk halklarının geçmiş ile bağlarının zayıflaması nedeniyle bu sürecin yeni kimlik oluşumlarına yol açtığını ifade etti.

Bu yeni kimliklerin Sovyet Birliği döneminde zamanla pekiştiğini de vurguladı. Prof. Dr. Schamioglu, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Kazan Tatarları arasında milli hareketlenmenin yeniden canlandığını belirtti. Şu anki durumda Yakutlar (Sahalar) ve Kazan Tatarları arasındaki kuvvetli milliyetçi duyguların, birbirine yakın akraba olan halklar arasında da -örneğin Kazan Tatarları ve Başkırtlar gibi- büyük bir milliyetçilik yarışına dönüşmekte olduğunu altını çizdi.

Ол сонымен қатар, XIX ғасырда татарлардың орыс тілінде сөйлеуі жеткілікті болып саналғанымен, Ресей мемлекетінің саясатындағы өзгерістерден кейін тілі орыс және діні христиан болып табылатын үлкен орыс халқын қалыптастырудың маңыздылығы артқанын баса айтты. Осы жағдайдың нәтижесінде ұлттық бірегейліктің жоғалу қаупі Ресей Федерациясында тұратын Сібірдегі аз түркі халықтарымен қатар, Қазан татарлары үшін де алаңдатарлық жағдайға айналуы мүмкін екенін мәлімдеді. Семинар соңында қатысушылар баяндамашыға сұрақтар қойып, тақырып бойынша ой-пікірлерін білдірді.

Аyrıca, 19. Үзйылда Татарлар'ın Русча конушмасы yeterli görölürken Rusya devletinin politikasında ki değışimler sonrasında, dili Rus ve dini Hristiyan olan büyük bir Rus halkı oluşturmaının öneminin arttığını vurguladı. Bu durumun neticesinde Rusya Federasyonu'nda yaşayan Sibiryа'daki Türk azınlıklara ek olarak kimliklerinin kaybolma tehlikesinin Kazan Tatarları için de halihazırda endişe veren bir duruma dönüşme ihtimalinin bulunduğunu dile getirdi. Seminer, katılımcıların konu ile ilgili çeşitli düşüncelerini aktarmaları ve soru-cevap bölümü ile sona erdi.

ADMINISTRATIVE DIVISIONS IN RUSSIA

8 EKİM 2020 TARİHİNDE AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN ARAŞTIRMACISI ERKİNBЕК TURGINOV "KAZAK TÜRKÇESİ'NDEKİ İLK DERS KİTAPLARI VE BEİMBET MAYLİN'İN YERİ" KONUSU SEMİNER VERDİ.

2020 ЖЫЛДЫҢ 8 ҚАЗАНЫНДА
ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТИТУТЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ
ҚЫЗМЕТКЕРІ ЕРКІНБЕК ТҰРҒЫНОВ
«ҚАЗАҚ ДАЛАСЫНДАҒЫ
АЛҒАШҚЫ ОҚУЛЫҚТАР ЖӘНЕ
БЕЙІМБЕТ МАЙЛИННИҢ ОРНЫ»
ТАҚЫРЫБЫНДА СЕМИНАР ӨТКІЗДІ.

Erkinbek Turginov seminerinde ana hatlarıyla 20. yüzyılın başlarındaki Kazakça kitap yayın işinin tarihine değinerek, dönemin Kazak aydınları ve eği-

Erkinbek Turginov семинарында XX ғасырдың басындағы қазақ тілінде кітап шығару ісінің тарихына тоқталып өтіп, сол кезеңдегі қазақ зиялылары мен ағартушыларының, сондай-ақ Уфа, Қазан және Орынбор медреселерінде оқыған қазақ жастарының қазақ тілінде оқулық шығару ісіне қатысуы туралы мағлұмат берді. Еркінбек Тұрғынов қазақ тіліндегі алғашқы оқулықтардың жарық көруі ұлтың білім беру саласында дамуына үлкен үлес қосқанын атап өтіп, алғашқы оқулықтар қазақ жастары арасында оқуды құрылымдау, дамыту, бағыттау және өзін-өзі оқытудың маңызды құралы болғанын тілге тиек етті.

Семинардың жалғасында Еркінбек Тұрғынов 1920-1930 жылдары Кеңес өкіметі жүргізген қатал саясаттың салдарынан Қазақстанда үлкен ашаршылық пен түрлі сипатта орын алған нәубеттерге қарамастан, қазақ зиялылары маңызды ағартушылық қызметін жүргізгенін егжей-тегжейлі түсіндірді. Еркінбек Тұрғынов әсіресе Алаш Орда қозғалысының қазақ халқын белгілі бір саяси, мәдени және рухани даму сатысына көтергенін, қазақ зиялыларының, соның ішінде Алаш Орда өкілдерінің ғылымды терең түсіне отырып жа-

ERI
AHMET YESEVI ÜNİVERSİTESİ

Қазақ даласындағы алғашқы оқулықтар
және Бейімбет Майлиннің орны
Kazak Türkçesindeki İlk Ders Kitapları
ve Beimbet Maylin'in Yeri

Erkinbek Turginov
Ғылыми қызметкер

zoom
ID: 922 7431 3557
Password: 190239

08 Қазан 2020 ж. Бейсенбі 15.00 (Қазақстан) | 08 Ekim 2020 Perşembe saat 12:00 (Türkiye)

ERI
Ahmet Yesevi Üniversitesi

Ы.Алтынсариннің осы тұңғыш оқу құралының педагогикалық-психологиялық бағдарлы оқу құралының құрылымдық жүйесі – бұдан кейінгі осы тектес кітаптардың негізі. Ы.Алтынсариннің осы Қазақ хрестоматиясы (Киргизская хрестоматия) оқу құралының 4 тарауының әрқайсында Алаш аратушыларының кітаптарына да қазіргі заманғы кітаптарға да үлгі көрсеткіш бола алады. Атап айтқанда:

- 1.«...Балалар өмірінен алынған әңгімелер»; «...Мысалдар мен халықәдебиеті»; «...Балалардың туғандарына жазған хаттары»;
2. Әр түрлі жастардағы адамдардың өмірінен алынған әңгімелер;
3. Ең жақсы қазақ ақындарының өлең-жарларынан үзінділер;
4. Қазақтың мақал-мәтелдері;

timcilerinin yanı sıra, Ufa, Kazan, Orenburg medreselerinde okuyan Kazak gençlerin de Kazakça ders kitapları yayın işine katılması hakkında bilgi verdi. Kazakça ilk ders kitaplarının yayınlamasının milletin eğitimdeki gelişmesine önemli katkıda bulunduğunu söyleyen Erkinbek Tuginov, ilk ders kitaplarının Kazak gençleri arasında öğrenmeyi yapılandırma, geliştirme, öğrenmeye rehberlik etme ve kendi kendine öğrenme meselesinde önemli kural olduğunu dile getirdi.

Erkinbek Turginov seminerin devamında, 1920'li ve 1930'lu yıllarda Sovyet rejiminin uyguladığı sert siyaset yüzünden Kazakistan'da büyük açlık ve felaketler yaşanmış olmasına rağmen, Kazak aydınlarının önemli eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürdüğünü detaylı olarak anlattı. Özellikle Alaş Orda hareketinin Kazak halkını belli bir siyasi, kültürel ve manevi gelişme aşamasına taşıdığını ifade eden Erkinbek Turginov, Alaş Orda temsilcileri başta olmak üzere Kazak aydınlarının derin bir bilim anla-

саған оқулықтарының маңызды рөлі туралы қызықты мәліметтер ұсынды. Осы тұрғыда баяндамашы Ахмет Байтұрсынов, Халел Досмұхамедов, Мағжан Жұмабаев, Жүсіпбек Аймауытов, Елдес Омаров және Бейімбет Майлин сияқты қазақ зиялылары қазақ тіліндегі алғашқы оқулықтарды дайындау мен басып шығару ісіне көп күш жұмсағандарын, сондай-ақ сөз болып отырған алғашқы оқулықтар түрлі ғылым салаларында жаңа терминдердің қалыптасуында және қазақ тілінің ғылым тіліне айналуында үлкен рөл атқарғанын баса айтты. Ол өз тілін ғылым тіліне айналдыруда үлкен рөл атқарғанын баса айтты. Еркінбек Тұрғынов ұлы жазушы Бейімбет Майлиннің қазақ тіліндегі алғашқы оқулықтардың авторлары арасында маңызды орынға ие болғанын, оның «Сауаттылығы төмендерге арналған оқу кітабын» (1929), «Күш» атты сауаттылығы төмендерге арналған оқулықты (1930), «Жаңаша оқы және жаз» құралын (1931), сондай-ақ Ғабит Мүсірепов және А. Ситдықовпен бірге «Сауат-

ERI
Ahmet Yesevi Üniversitesi

Ахмет Байтұрсынұлының оқулықтары (Оқу құралы 1912ж., «Тіл құралы» 1914ж., «Әліпби» 1914ж., «Жаңа әліппе» 1926-1928; «Әдебиет танытқыш» 1926., «Баяншы» 1926ж. «Оқу құралы» (Т.Шонанұлымен бірге) 1926-27жж.) – Қазақ ұлттық оқу-ағарту жүйесін қалыптасуындағы тұңғыш кітаптар болуымен құнды.

Ы.Алтынсариннің А.Байтұрсынұлының ұлттық оқу-ағарту жүйесін дамытуға арналған оқулықтар, оқу құралдарын жазу дәстүрін жалғастырғандардың бастама кітаптары да отандық педагогикалық, психологиялық ғылымдар аясында

ERI
Ahmet Yesevi Üniversitesi

Бейімбет Майлин тек әдеби шығармашылықпен айналысып қана қоймай, педагогикалық оқытудың үздік үлгілерін жинақтап, арнайы оқулық шығарып, халықты сауаттардырумен айналысқан ұстаз. Публицистикалық мақалалары мен оқшаулары арқылы қоғамдағы озбырлық пен келеңсіздіктерді түйреп, халықты надандықтан арашалау жолында қайраткерлік көрсетеді. Халқының сауатын ашу үшін әдеби шығармалар терең ой салып, білімді болуға үндейді. Б.Майлин оқыған-тоқығаны мен бойына жиған білімін өзінің жеке басының жақсылығына, тұрмысын жақсартуға жұмсамай, бүкіл елдің игілігіне қызмет еткен нағыз ағартушы тұлға!

ысыла yapılan ders kitaplarının önemli rolü hakkında ilgi çekici bilgiler sundu. Bu bağlamda, Ahmet Baytursinov, Hanel Dosmuhamedov, Mağcan Cumabay, Jüsipbek Aymautov, Eldes Omarov ve Beimbet Mailin gibi Kazak aydınlarının ilk Kazakça ders kitaplarının hazırlanması ve yayınlanmasında büyük çaba harcadığını belirten Erkinbek Turginov, söz konusu ilk ders kitaplarının bilimin çeşitli alanlarında yeni terimlerin oluşturulması ve Kazak dilinin bilim diline dönüştürülmesinde çok büyük rol oynadığını vurguladı. Kazakça ilk ders kitaplarının yazarları arasında büyük yazar Beimbet Mailin'in de önemli yeri olduğunu altını çizen Erkinbek Turginov, Beimbet Mailin'in "Ders Kitabı: Okuma Yazma Bilmeyenler İçin" (1929), "Güç" Okuma Yazma Bilmeyenler İçin Ders Kitabı (1930), "Latince Oku ve Yaz" (1931) ve Gabit Müsirepov ve A. Sydykov ile birlikte "Okuma Yazma Bilmeyenler İçin Alfabe" (1935-36) gibi dört ders kitabından bahsetti. Erkinbek Turginov, Beimbet Mailin'in sadece büyük bir yazar değil, aynı zamanda pedagojik öğretimin en güzel örneklerini toplayan, özel

сыздарға арналған әліппені» (1935-36) жазып шығарғанын атап өтті. Еркінбек Тұрғынов Бейімбет Майлин тек ұлы жазушы ғана емес, сонымен қатар педагогикалық оқытудың озық үлгілерін жинап, арнайы оқулықтар шығарған және халыққа білім берген мұғалім болғанын айтып, өз сөзін аяқтады.

Семинар соңында қатысушылар тақырып бойынша пікір алмасты. Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент, доктор Вакур Сүмер Еркінбек Тұрғыновқа өткізген семинары үшін алғыс білдіріп, болашақта өте нәтижелі жұмыстар күтетінін айтты.

ders kitapları yayınlayan ve nüfusu eğiten bir öğretmen olduğunu belirterek sözlerini tamamladı.

Seminerin sonunda katılımcılar konuyla ilgili görüş alışverişinde bulundular. Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, semineri için Erkinbek Turgunov'a teşekkür ederek gelecekte çok verimli çalışmalar beklediklerini söyledi.

ERI

AVRASYA
ARAŞTIRMA
ENSTİTÜSÜ

Ahmet Yesevi Üniversitesi

ҚҰРАСТЫРУШЫДАН

Ыбырай Алтынсариннің "Қазақ хрестоматиясы" ("Киргизская хрестоматия") 1879 жылы Орынбор қаласында жарыққа шықты. Совет доуірінде орта мектептің әдебиеттік оқу құралдарында және жеке жинақтарда бірнеше рет басылды. Алайда, социализм кезіндегі идеологиялық саясатқа байланысты, автордың кейбір сөздері (Құдай, пайғамбар т.б.) алынып тасталды немесе қысқартылды.

Мысалы,

Бір Құдайға сыйынып,
Кел, балалар, оқылық!
Оқығанды көңілге —
Ықыласпен тоқлық! —

деген төрт тармақтан тұратын бір шумақ өлеңнің бірінші жолы ("Бір Құдайға сыйынып") баспаға жіберілмеді. Себебі, бұл сөз Ы.Алтынсариннің тарихи беделіне нұқсан келтіреді-міс. Бұл бір.

Екінші, аталған кітап орыс транскрипциясымен (өршімен) басылғандықтан, бүгінгі алфавитке көшірілгенде, құрастырушыларға көптеген қиындықтар келескен. Мәтінді өркім әр түрлі оқыды.

Мәселен,

Сиса көйлек үстіңде,
Тоқуменен табылған,
Сауысқанның тамағы,
Шоқуменен табылған.
Өнер-білім бәрі де —
Оқуменен табылған.

Қазақ тілінде жазылған алғашқы оқулықтың авторы — Ы.Алтынсарин. Оның «Қазақ хрестоматиясы» оқулығы күні бүгінге дейін өзінің құндылығын жоғалтқан жоқ. Ы.Алтынсарин: «Мектептерге арналып жазылатын оқу кітаптары өзінің идеялық мазмұны және нақты материалдары жағынан ана тілінің және халық даналығының бай қазынасына негізделуі тиіс. Балаға түсінікті әрі қызықты болуы керек» — деген еді.

14-15 EKİM 2020 TARİHLERİ ARASINDA “ENERJİ DEVRİMİNİN EKONOMİ POLİTİĞİ” KONULU 4. ULUSLARARASI EKONOMİ, FİNANS VE ENERJİ KONGRESİ (EFE’2020) DÜZENLENDİ.

2020 ЖЫЛЫ 14-15 ҚАЗАН АРАЛАҒЫНДА «ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ РЕВОЛЮЦИЯНЫҢ САЯСИ ЭКОНОМИКАСЫ» ТАҚЫРЫБЫНДА IV ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЭКОНОМИКА, ҚАРЖЫ ЖӘНЕ ЭНЕРГИЯ КОНГРЕСІ (EFE 2020) ӨТКІЗІЛДІ.

2020 жылы 14-15 қазан аралағында Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті және Нийде Өмер Халисдемир университеті және Докуз Эйлюль университетімен бірлесіп «Энергетикалық революцияның саяси экономикасы» тақырыбында IV Халықаралық экономика, қаржы және энергетика конгресін (EFE2020) өткізді. Ғалымдар мен сарапшылардың әлемдік энергетикалық революцияға қатысты өз тәжірибелері мен білімдерін бөлісулеріне арнайы алаң қалыптастыруға бағытталған EFE’2020 конгресіне Түркия, Қазақстан, Әзірбайжан, Үндістан, Солтүстік Кипр Түрік Республикасы, Грузия және Нигерия сияқты 7 елден 130-ға жуық ғалым мен сарапшы қатысып, 43-і синхронды және 29-ы асинхронды жалпы 72 баяндама жасады.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Dokuz Eylül işbirliğinde 14-15 Ekim 2020 tarihlerinde “Enerji Devriminin Ekonomi Politikası” ana temalı 4. Uluslararası Ekonomi, Finans ve Enerji Kongresi (EFE’2020) düzenlendi. Akademisyenlerin ve uzmanların küresel enerji devrimi konusundaki deneyimlerini ve bilgilerini paylaşmaları için bir platformun oluşturmayı amaçlayan EFE’2020 Kongresi’ne Türkiye, Kazakistan, Azerbaycan, Hindistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Gürcistan ve Nijerya olmak üzere 7 farklı ülkeden 43’ü senkron 29’u asenkron olmak üzere toplam 72 tebliğ ile 130’a yakın akademisyen ve uzman katıldı.

EFE’2020 Kongresi’nin açılışında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi ve EFE’2020 Kongresi Koordinatörü Prof. Dr. Nevzat Şimşek, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Bolatbek Abdrasilov, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Rektör Vekili Prof. Dr. Cengiz Tomar, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Kongrestin salтанатты ашылу рәсiмiнде Докуз Әйлiль университетi Экономика және басқару факультетiнiң оқытушысы және EFE2020 конгресiнiң үйлестiрушiсi профессор, доктор Невзат Шимшек, Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ ректоры профессор, доктор Болатбек Абдралилов, Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ ректор өкiлi профессор, доктор Женгиз Томар, Нийде Өмер Халисдемир университетiнiң ректоры профессор, доктор Мухсин Кар, Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ Өкiлеттi кеңес төрағасы профессор, доктор Мухиттин Шимшек сөз сөйледi.

Алғашқы болып ашылу сөзiн сөйлеген Докуз Әйлiль университетi Экономика және әкiмшiлiк ғылымдар факультетiнiң оқытушысы және EFE 2020 конгресiнiң үйлестiрушiсi профессор, доктор Невзат Шимшек, конгрестiң негiзгi тақырыбы «Энергетикалық революцияның саяси экономикасы» екенiн атап өтiп, қазiргi таңда әлемдiк энергетика жүйесiнде өте маңызды өзгерiстер болып жатқанын және бұл үдерiсте әлемдiк күш тепе-теңдiгiнiң Батыстан Азияға ойыса бастағанын тiлге тиек

tesi Rektörü Prof. Dr. Muhsin Kar, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek açılış konuşmalarında bulundular.

İlk olarak açılış konuşmasını gerçekleştiren Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi ve EFE 2020 Kongresi Koordinatörü Prof. Dr. Nevzat Şimşek, Kongre'nin ana konusunun "Enerji Devriminin Ekonomi Politikası" olduğunu belirterek, günümüz küresel enerji sisteminde çok önemli değişimleri yaşanmakta olduğunu ve bu süreçte küresel güç dengesinin Batı'dan Asya'ya doğru kaymakta olduğunu ifade etti. Kongre kapsamında enerji konularının ekonomi ve finans çerçevesinden ele alınmasının önemli olduğuna değinen Prof. Dr. Nevzat Şimşek, küresel enerji devrimini çeşitli yönlerden incelemeyi amaçlayan kongre sürecinde birçok önemli enerji politikası önerilerinin tartışılacağını ümit ettiğini vurguladı.

İkinci açılış konuşmasını Ahmet Yesevi Üniversitesi Rektör Vekili Prof. Dr. Cengiz Tomar yaptı. Prof. Dr. Cengiz Tomar konuşmasına kongreyi düzenleyen EFE'2020 Kongresi Koordinatörü Prof. Dr. Nevzat Şimşek'e, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Muhsin Kar'a ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü'ne teşekkür ederek başladı. Enerji konusunun son dönemde bütün dünya üzerinde tartışılan en önemli konulardan biri olduğunu açıklayan Prof. Dr. Cengiz Tomar, enerji dâhil tüm doğal kaynakların verimli kullanılmasının insani kalkınma açısından büyük önem taşıdığını dile getirdi.

Üçüncü açılış konuşmasını yapan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Bolatbek Abdasilov, bu yılki kongrenin ana teması olan enerji konusunun çok önemli olduğunu altını çizerek, Kazakistan Kurucu Cumhurbaşkanı – Elbaşı Sayın Nursultan Nazarbayev'in "Ulusal Plan: 100 Somut Adım" programında da enerji konusunun siyasi ve ekonomik gelişme açısından değerlendirildiğini vurguladı. Özellikle enerji konusuna ağırlık veren bu tür bilimsel platformların düzenlenmesinin birçok sorunun çözümünde önemli yer tuttuğunu söyleyen Prof. Dr. Bolatbek Abdasilov, kongrede tartışılacak konuların tüm katılımcılar için faydalı olacağından emin olduğunu belirterek konuşmasını tamamladı.

etti. Kongress аясында энергетикалық мәселелерді экономика және қаржы шеңберінде қарастырудың маңыздылығын атап көрсеткен профессор, доктор Невзат Шимшек, жаһандық энергетикалық революцияға түрлі жақтан талдау жасауға бағытталған конгресс барысында көптеген маңызды энергетикалық саяси ұсыныстардың талқыға түсетінін жеткізді.

Екінші болып Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ ректор өкілі профессор, доктор Женгиз Томар сөз алды. Профессор, доктор Женгиз Томар өз сөзін конгресті ұйымдастырған EFE2020 конгресінің үйлестірушісі профессор, доктор Невзат Шимшек мырзаға, Нийде Өмер Халисдемир университетінің ректоры профессор, доктор Мухсин Кар мырзаға, Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ Еуразия ғылыми-зерттеу институтына алғыс айтудан бастады. Энергия тақырыбының соңғы кезеңде бүкіл дүниеде кеңінен талқыландырылған маңызды мәселелердің бірі екенін айтқан профессор, доктор Женгиз Томар, энергияны өамтыған барлық табиғи ресурстарды тиімді пайдаланудың адамзат дамуы үшін маңызы зор екеніндігін ерекше атап өтті.

Одан кейін сөз алған Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ ректоры, профессор, доктор Болатбек Абдралилов, биылғы конгресстің басты тақырыбы болған энергетика мәселесі өте өзекті екенін білдіре отырып, Қазақстанның Тұңғыш Президенті – Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Ұлт жоспары: 100 нақты қадам» бағдарламасында энергетикалық мәселе саяси және экономикалық даму тұрғысынан өарастырылғанын баса атап өтті. Әсіресе, энергетика тақырыбына ерекше назар аударатын осындай ғылыми платформаларды ұйымдастырудың көптеген мәселелерді шешуде маңызды рол ойнайтынын тілге тиек еткен профессор, доктор Болатбек Абдралилов конгресте талқыланатын тақырыптардың барлық қатысушылар үшін пайдалы болатынына сенімді екендігін білдірді.

Ашылу сөзінің жалғасында Нийде Өмер Халисдемир университетінің ректоры профессор, доктор Мухсин Кар, EFE2020 конгресстің тақырыбын белгілеуге қатысқанын және аталған тақырып өзекті деп қарайтынын жеткізді. Профессор, доктор Мухсин Кар қазіргі жаһандық

Аçılıш конушмаларынын devamında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Muhsin Kar, EFE'2020 Kongresi'nin konusunu belirleme sürecinde, bu konunun isabetli olacağı yönünde görüş ifade ettiğini bildirdi. Şu anda küresel siyasi gelişmelerde ciddi sıkıntılar yaşandığının altını çizen Prof. Dr. Muhsin Kar, bunların temelinde ekonomideki gelişmeler olduğunu vurguladı. Prof. Dr. Kar, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nin Kazakistan'a çok önem veren bir üniversite olduğunu belirterek, Kazakistan'ın birçok üniversiteleri ile işbirliği anlaşmalarının olduğunu dile getirdi. Ayrıca, kongreyi organize eden ve kongreye iştirak eden tüm kişi ve kuruluşlara teşekkür etti.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek, konuşmalarında, öncelikle EFE'2020 koordinatörü olarak Prof. Dr. Nevzat Şimşek'e, ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Bolatbek Abdrasilov'a ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Rektör Vekili Prof. Dr. Cengiz Tomar'a ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer'e teşekkürlerini sundu. Prof. Dr. Muhittin Şimşek, enerji konusunda çeşitli bilimsel fikirler üreten akademisyenleri ve uzmanları bir araya getiren EFE'2020 Kongresi'ne katılan tüm tebliğ sahiplerine de teşekkür ederek, bu çerçevede ortaya çıkacak çözüm önerilerinin Avrasya'nın istikrar ve kalkınmasına katkı sağlamasını diledi.

Açılış konuşmalarını takiben kongrenin davetli konuşmacıları olarak Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Şaban Nazlıoğlu "Oil and Agricultural Commodity Markets: Essentials, Modelling Strategies and Future Directions" başlıklı ve Dünya Sanat Bilim Akademisi Üyelerle İletişim Komisyonu Başkanı, Karabük Üniversitesi İşletme Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Elif Çepni "Macro-Uncertainties and Complexity of Energy Transition: Challenges Ahead" başlıklı konuşmasını yaparak EFE'2020 Kongresi'ne önemli katkılar sundular.

Açılış oturumundan sonra EFE'2020 Kongresi, Avrasya Araştırma Enstitüsü ile TESPAM'ın ortaklaşa olarak organize ettiği "Türk Dünyasında Enerji Birliği Oluşturmanın Küresel Yansımaları" başlıklı E-panel oturumuyla devam etti. E-panelde, TES-

sayasi arenaда көптеген мәселелердің туындап отырғанын айта келе, оның астарында экономикалық мәселелердің жатқанын баяндады. Профессор, доктор Мухсин Кар сонымен қатар Нийде Өмер Халисдемир университеті Қазақстанға аса мән беретін және Қазақстанның көптеген жоғары оқу орындарымен ынтымақтастық туралы келісімдерге қол қойғанын тілге тиек етті.

Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ Өкілетті кеңес төрағасы профессор, доктор Мухиттин Шимшек өз сөзінде, EFE 2020 үйлестірушісі профессор, доктор Невзат Шимшекке, Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ ректоры профессор, доктор Болатбек Абдрасилов, Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ ректор өкілі профессор, доктор Женгиз Томарға, Нийде Өмер Халисдемир университетінің ректоры профессор, доктор Мухсин Карға және Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент, доктор Ваккур Сүмерге алғысын білдірді. Профессор, доктор Мухиттин Шимшек, сондай-ақ, энергетика саласында әр түрлі ғылыми пікірлер ұсынатын ғалымдар мен сарапшылардың басын қосқан EFE2020 конгрессіне қатысқан барлық баяндамашыларға алғысын білдіре отырып, пікірталаста ортаға шыққан құнды ұсыныстардың Еуразияның тұрақтылығы пен дамуына үлес қосатынына сенім білдірді.

Ашылу сөзінен кейін Памуккале университетінің профессоры, доктор Шабан Назлыоğlu «Мұнай және ауылшаруашылық тауарларының нарығы: негіздері, модельдеу стратегиялары және болашақ бағыттары» тақырыбында және Дүниежүзілік өнер және ғылым академиясы Байланыс комиссиясының төрағасы әрі Карабук университеті Іскерлік факультетінің деканы профессор, доктор Элиф Чепни «Макро-сенімсіздіктер және энергия ауысуының күрделілігі: ықтимал қиындықтар» атты баяндама жасап, EFE2020 конгрессінің маңыздылығын арттыра түсті.

Ашылу салтанатынан кейін EFE'2020 конгресі Еуразия ғылыми-зерттеу институты пен TESPAM бірлесіп ұйымдастырған «Түрік әлемінде энергетикалық одақ құрудың жаһандық көріністері» атты E-panel сессиясымен жалға-

PAM Başkanı Oğuzhan Akyener “Türk Enerji Birliği’ni Oluşturma İmkânı ve Potansiyel Gücü” başlıklı, Türk Enerji Birliği Araştırmaları Merkezi (TEBAM) Başkanı Prof. Dr. Mustafa İlbaş “Türk Enerji Birliği’ni Oluşturma İmkânı ve Potansiyel Gücü” başlıklı, Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer “Türk Enerji Birliği’nin Önündeki Zorluklar” başlıklı ve Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdür Yardımcısı Dr. Suat Beylur “AEB ve Türk Keneşi Bağlamında Türk Dünyasındaki Enerji Birliği Oluşturma Çabalarının Avrasya’daki Bölgesel Entegrasyonlara Muhtemel Etkileri” başlıklı sunumlar gerçekleştirdi.

İki gün süren EFE’2020’de dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen akademisyenler ve uzmanlar genel olarak düşük karbonlu enerji üretimi, yenile-

сты. E-panel-де TESPAM төрағасы Оғузхан Ақыенер «Түрік энергетикалық одағын құру мүмкіндігі және әлеуетті күші», Түрік энергетикалық одағының зерттеу орталығының (TEBAM) басшысы профессор, доктор Мұстафа Илбаш «Түрік энергетикалық одағын құру мүмкіндігі және әлеуеті», Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент, доктор Вакур Сүмер «Түрік энергетикалық одағының алдындағы қиындықтар» және Еуразия ғылыми-зерттеу институты директорының орынбасары, доктор Суат Бейлур «Еуразиялық экономикалық одақ және Түркі кеңесі тұрғысынан түркі әлемінде энергетикалық одақ құрудың Еуразиядағы аймақтық интеграция ықтимал әсерлері» атты баяндамалар жасады.

nenabilir enerji ve yenilenebilir enerjinin geleceği, yenilenebilir enerji kaynaklarına verilen teşvikler, yenilenebilir enerjinin finansmanı ve yenilenebilir enerji yatırımları, iklim değişikliği, enerji bağımlılığı, enerji etkinliği ve elektrikli araçlar başta olmak üzere enerji, ekonomi ve finans alanındaki güncel konuları tartıştılar.

Kongre kapsamında gerçekleştirilen 17 oturum çerçevesinde, küresel enerji dinamikleri ve enerji politikaları ele alınarak ülke bazlı analizler sunuldu. Ayrıca, küresel enerji fiyatındaki değişimlerin gelişmekte olan ülkelere siyasi ve sosyo-ekonomik etkileri, gelişmekte olan ülkelerdeki enerji üretimi ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi konuları incelendi. Özelde Türk dünyası, genelde tüm dünyadaki enerji gelişimi için gerekli temel araçlar ve reformlar hakkında geniş bilgiler verilen kongrede, enerji konusunda dünyada meydana gelen değişiklikleri ve onu geliştirmenin etkili yolları değerlendirildi. Orta Asya ve Türk dünyasındaki enerjinin gelişmesindeki önemli adımlar ve kilit faktörler not edilerek, dünyadaki enerji üretimi ve giderek artan enerji tüketimi ile ilgili en güncel istatistik veriler sunuldu. Buna ek olarak enerji çerçevesindeki bölgesel etkileşimler ile jeopolitik kaymaların gelişmekte olan piyasalara etkilerinin yanı sıra, Orta Asya ile Avrasya'da ekonomik bölgeselleşme konularında analizler ve geleceğe dair değerlendirmeler yapıldı. Orta Asya'daki ekonomik kalkınma analizinde bölge ekonomisinde enerjinin ana konu olduğu kaydedilerek, bölge ülkelerindeki enerji tüketiminin finansal, ekonomik ve politik risklerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesiyle birçok sorunun önlenebileceğini belirtildi. Bilimsel tebliğlerde ekonomik kalkınma açısından insan potansiyelinin yanı sıra doğal enerji kaynaklarının çok önemli olduğunu belirtilerek, yenilenebilir doğal enerji kaynaklarının geliştirilmesi ve verimli kullanılmasının gelişmenin ön koşulu olduğu gösterildi.

İlki 2014'te başlayan ve her iki yılda bir düzenlenen Uluslararası Ekonomi, Finans ve Enerji Kongresi, 2018'deki üçüncüsünde Nobel ödüllü Türk bilim insanı Prof. Dr. Aziz Sancar'ın davetli konuşmacı olarak katılmasıyla önemli bir aşamaya yükselmişti. 2020'da dördüncü kez gerçekleşmesiyle kurumsallaşmayı pekiştiren bir uluslararası kongre olarak öne çıkan EFE Kongresi'nin, gelecekte de önemli bilim adamlarını bir araya getiren uluslara-

Екі күнге созылған EFE2020 конгрессінде әр елден келген ғалымдар мен сарапшылар жалпы алғанда төмен көміртегі энергия өндірісі, жаңартылатын энергия және жаңартылатын энергияның болашағы, жаңартылатын энергия көздерін ынталандыру, жаңартылатын энергия көздерін қаржыландыру және жаңартылатын энергия көздерінің инвестициялары, климаттың өзгеруі, энергетикалық тәуелділік, энергия тиімділігі және электр көліктері сияқты энергетика, экономика және қаржы саласындағы өзекті мәселелер талқыланды.

Конгресс аясындағы 17 отырыс шеңберінде жаһандық энергетикалық динамика мен энергетикалық саясат талқыланып, елдерге негізделген талдаулар ұсынылды. Сонымен қатар, әлемдік энергия бағаларының өзгеруінің дамушы елдерге саяси және әлеуметтік-экономикалық әсерлері, дамушы елдердегі энергия өндірісі және жаңартылатын энергия көздерін игеру мәселелері қарастырылды. Конгрессте атап айтқанда түркі әлеміндегі, жалпы алғанда әлемдегі энергиялық дамуға қажетті негізгі құралдар мен реформалар жөнінде ауқымды ақпараттар ұсынылып, әлемдегі энергетикалық өзгерістер мен энергияны дамытудың тиімді жолдары қарастырылды. Орталық Азия мен Түркі әлеміндегі энергия мәселесіндегі маңызды қадамдар мен басты факторлар атап өтіліп, әлемдік энергия өндірісі мен барған сайын артқан энергия сұранысына қатысты ең жаңа статистикалық мәліметтер көрсетілді. Сондай-ақ, энергетика аясындағы аймақтық ықпалдастықтар мен геосаяси өзгерістердің дамушы нарықтарға әсерлермен қатар, Орталық Азия мен Еуразиядағы аймақтық экономикалық ықпалдастық бойынша талдаулар мен болашаққа бағытталған болжамдар жасалды. Орталық Азиядағы экономикалық дамуды талдағанда энергетика саласының аймақ экономикасының басты бағыты екендігіне баса назар аударылып, аймақ елдеріндегі энергия сұранысының қаржылық, экономикалық және саяси тәуекелдерін егжей-тегжейлі қарастыру арқылы көптеген мәселелердің алдын алуға болатындығы айтылды. Экономикалық даму үшін адами капиталмен қатар табиғи ресурстарының да өте маңызды екені тілге тиек

rası bir platform olarak başarıyla devam edeceğine inanıyoruz.

етіліп, жаңартыыылатын табиғи энергия көздерін дамыту мен тиімді пайдалану дамудың басты алғышарттары екендігі атап көрсетілді.

Ең алғашқысы 2014 жылы өткізілген және екі жылда бір болатын Халықаралық экономика, қаржы және энергетика конгресі, 2018 жылғы

үшіншісінде Нобель сыйлығының иегері, түрік ғалымы, профессор, доктор Азиз Санжар мырзаның арнайы баяндамашы ретінде қатысуымен жаңа белеске көтерілген болатын. Ал, 2020 жылы төртінші рет табысты ұйымдастырылып, жүйелі халықаралық конгресс ретінде таныла түскен EFE конгресінің болашақта да айтулы ғалымдардың басын қосатын халықаралық алаң ретінде сәтті жалғасатынына кәміл сенеміз.

**21 EKİM 2020 TARİHİNDE
MİCHIGAN EYALET ÜNİVERSİTESİ
TARİH VE DİL BÖLÜMÜ ÖĞRETİM
ÜYESİ PROF. DR. TİMUR KOCAOĞLU
“TÜRKİSTAN’DA CEDİT DEVRİ
EDEBİYATI: MAĞJAN CUMABAY İLE
ABDÜLHAMİD SÜLEYMAN ÇOLPAN”
KONULU SEMİNER VERDİ.**

2020 ЖЫЛДЫҢ 21 ҚАЗАНЫНДА
МИЧИГАН МЕМЛЕКЕТТІК
УНИВЕРСИТЕТІ ТАРИХ ЖӘНЕ
ТІЛ БӨЛІМІНІҢ ПРОФЕССОРЫ,
ДОКТОР ТИМУР КОЖАОГЛУ
«ТҮРКІСТАНДАҒЫ ЖӘДИД ДӘУІРІ
ӘДЕБИЕТІ: МАҒЖАН ЖҰМАБАЕВ
ПЕН АБДУЛХАМИД СҮЛӘЙМАНИ
ЧУЛПАН» ТАҚЫРЫБЫНДА СЕМИНАР
ӨТКІЗДІ.

Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer’in takdim konuşması ile başlayan seminerde Prof. Dr. Timur Kocaoğlu, ana hatlarıyla Türk halklarını zaman ve coğrafya olarak gözden geçirerek, Türk halklarının manevi ve kültürel tarihinde çelişkiler ve çatışmalara dolu zorlu bir dönem

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент, доктор Вакур Сүмердің кіріспе сөзімен басталған семинарда доктор, профессор Тимур Кожаяғлу, Түркі халықтарына уақыт пен география тұрғысынан шолу жасай отырып, Түркі халықтарының рухани және мәдени тарихындағы қайшылықтар мен қақтығыстарға толы күрделі кезеңі болып табылатын XIX ғасырдың аяғы мен XX ғасырдың басындағы Жәдид дәуіріндегі әдебиет және оның маңызды өкілдері жайында жалпы ақпарат берді.

Доктор, профессор Тимур Кожаяғлу, Түркістандағы Жәдид дәуірі әдебиетінің тұтас Түркі әлемі үшін маңызы өте зор екенін білдіре отырып, Жәдидші зиялылардың сол кезеңде тоқырауға ұшыраған Түркі халықтарының жаңаруы, рухани оянуы, ағартушылық, ұлттық сана мен халықты ояту қозғалыстарына назар аударғанын баса айтты. Түркістан халықтарының оянуы мен Түркі бірлігін дәріптеген Жәдидшілер ретінде атақты ақындар Мағжан Жұмабаев пен Абдулхамид Сүлеймани Чулпанның Анадолы түріктерінің Азаттық күресін үлкен сүйіспеншілікпен және шын жүректен қолдағанын айтқан доктор, профессор Тимур Кожаяғлу, олардың шығармаларындағы әрбір сөйлемнің өзі сол мезетте адамдарға үлкен рухани күш бергенін тілге тиек етті.

Доктор, профессор Тимур Кожаяғлу, Жәдидшілік үдерісі туралы толық ақпарат бере отырып, 1860-1930 жылдары Жәдитшіл зиялылардың негізінен тұтас Түркістандағы Мұсылман-түркілері арасындағы білім, баспасөз, құқық бостандығы және ер-әйел теңдігі қатар-

olan 19. Yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başındaki Cedit Devri Edebiyatı ve önemli temsilcileri hakkında geniş bilgiler sundu.

Türkistan'daki Cedit Devri Edebiyatı'nın tüm Türk dünyası için büyük önem taşıdığını belirten Prof. Dr. Timur Kocaoğlu, o dönemde Ceditçi aydınların özellikle durgunluk içinde kalan Türk halklarının yenileşme, manevi uyanış, aydınlanma, millî şuur ve bilinçlenme hareketlerine odaklandığını vurguladı. Türkistan halklarının uyanışını ve Türk birliğini savunan Ceditçiler olarak bilinen ünlü şair Mağcan Cumabay ile Abdülhamid Süleyman Çolpan'ın Anadolu Türkleri'nin Kurtuluş mücadelesini büyük sevgiyle ve gönülden desteklediğini dile getiren Prof. Dr. Timur Kocaoğlu, onların eserlerindeki her cümlelerin bile o zamanlarda insanlara büyük manevi güç verdiğini önemle belirtti.

Ceditçilik süreci hakkında ayrıntılı bilgiler veren Prof. Dr. Timur Kocaoğlu, Ceditçi aydınların 1860-1930'larda tartıştığı sorunların genelde büyük Türkistan'daki Müslüman-Türkler arasındaki eğitim, basın, hak-özgürlük ve kadın-erkek eşitliği gibi çözüm bekleyen önemli siyasi ve sosyo-kültürel konular olduğunu bahsetti. Prof. Dr. Timur Kocaoğlu, Ceditizm düşüncesi ve hareketinin 1860-1930 arasında Avrasya Türk halklarında çok önemli bir demokratik deneyim kazandırmış olduğunu vurgulayarak, dolayısıyla Ceditizm mirasının Türk dünyası için bugün de millî kimlik ve manevi geleceğin sağlıklı olarak gelişebilmesinde önemli olduğunu dile getirdi. Bu bağlamda, Sovyetler sonrası dönemde Türk halklarının kendi Ce-

ly sheşilüi qajet maңызdy sаяsi және әлеуметтік-мәдени тақырыптарды көбірек талқылағанын баяндады. Доктор, профессор Тимур Кочаоглу, Жәдитшілік идеясы мен қозғалысының 1860-1930 жылдар аралығындағы Еуразия Түркі халықтары үшін өте маңызды демократиялық тәжірибе болғандығын баса айта отырып, қазіргі таңда да, Жәдидшілдік мұрасының Түркі әлемі үшін ұлттық бірегейлік пен рухани болашақтың дұрыс бағытта дамуы тұрғысынан маңызды екенін жеткізді. Осы тұрғыда, Кеңес одағынан кейін Түркі халықтары өздерінің Жәдидшілдік мұраларын қайта қалпына келтіруге баса назар аудара бастағандығын тілге тиек етті.

Семинардың жалғасында доктор, профессор Тимур Кочаоглу, әсіресе, Кеңес одағы кезеңінде Жәдидшілік әдебиеті үлкен қысымға ұшырағанын, тек 1985-1991 жылдар аралығында, яғни Горбачевтің ашықтық кезеңінде ғана Жәдидизмге қатысты алғашқы оң зерттеулер пайда бола бастағанын мәлімдеді. Алайды, Түркия, Еуропа, АҚШ және Жапониядағы Жәдидшілікке байланысты зерттеулердің маңызды болғандығын атап көрсеткен доктор, профессор Тимур Кочаоглу, өзінің зерттеулеріне қарағанда, әсіресе, 1972-1990 жылдар аралығында Жәдидшілдікке қатысты көптеген түрікше және ағылшынша материалдар жарық көргендігін баса айтты. Кеңес одағы дәуірінен кейін, 1992 жылдан бермен қарай Қырым, Татарстан, Башқұртстан және Орталық Азиядағы тәуелсіз Түркі республикаларында Жәдидизмге қа-

didizm mirasını yeniden öğrenmeye ciddi önem gösterdiğini belirtti.

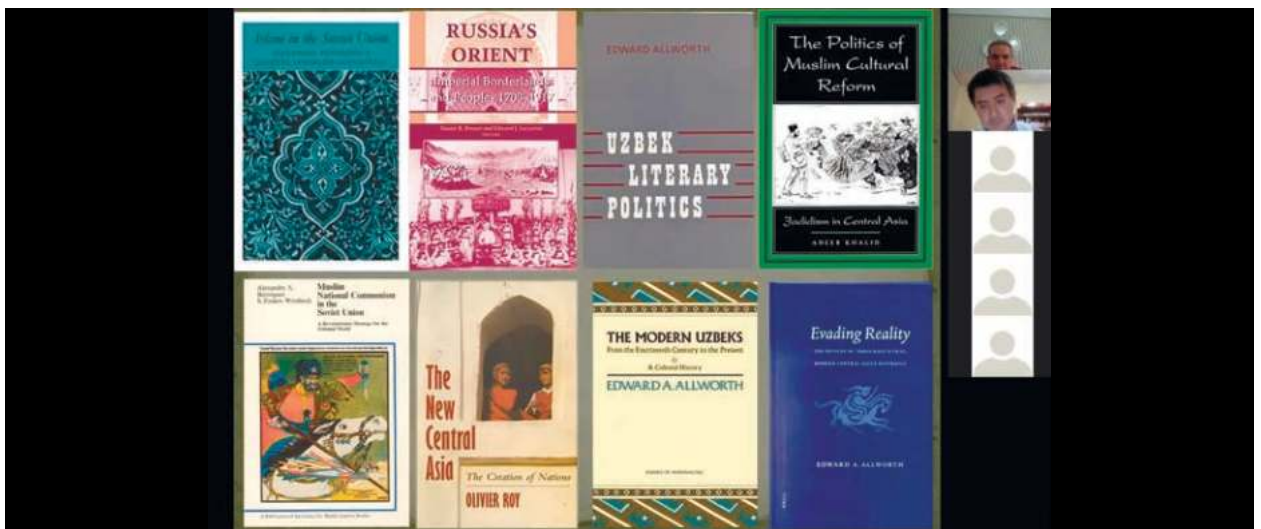
Seminerin devamında Cedit devri edebiyatına yönelik araştırmalar hakkında bilgiler sunan Prof. Dr. Timur Kocaoğlu, özellikle Sovyetler Birliği döneminde Ceditizm edebiyatının büyük baskı gördüğünü, ancak 1985-1991 yılları arasında, yani Gorbaçov'un açıklık (Glasnost) döneminde Ceditizm ile ilgili ilk olumlu araştırmaların ortaya çıkmaya başladığını ifade etti. Aksine, Türkiye, Avrupa, ABD ve Japonya'daki Ceditizm araştırmalarının önemli olduğunun altını çizen Prof. Dr. Timur Kocaoğlu, kendi araştırmalarına göre, özellikle 1972-1990 yılları arasında Ceditizm konusunda çok sa-

тысты өте маңызды зерттеулер жүргізілгендігін атап өтті.

Семинар соңында қатысушылар тақырып бойынша әр түрлі ойларымен бөлісіп, пікір алмасты.

yıda Türkçe ve İngilizce araştırmaların yayınlandığını belirtti. Sovyetler sonrasında ise, 1992'den bugüne kadar Kırım, Tataristan, Başkurdistan ve Orta Asya'daki bağımsız Türk cumhuriyetlerinde Ceditizm hakkında çok önemli çalışmalar yapıldığını söyledi.

Seminer sonunda katılımcılar konu ile ilgili çeşitli düşüncelerini aktardılar ve görüş alışverişinde bulundular.

23 EYLÜL 2020 TARİHİNDE ALMATI ZİYARETİ KAPSAMINDA PROF. DR. MUSTAFA SOLAK, PROF. DR. FIRAT PURTAŞ VE GENEL SEKRETER AHMET ŞEVKİ ZENGİN, AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİ AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜ ZİYARET ETTİ.

2020 ЖЫЛДЫҢ 23 ҚАЗАНЫНДА ДОКТОР, ПРОФЕССОР МҰСТАФА СОЛАК, ДОКТОР, ПРОФЕССОР ФЫРАТ ПУРТАШ ЖӘНЕ БАС ХАТШЫ АХМЕТ ШЕВКИ ЗЕНГИН АЛМАТЫҒА ЖҰМЫС САПАРЫ АЯСЫНДА Қ.А.ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХҚТУ ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНДА БОЛДЫ.

Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi Genetik Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Mustafa Solak, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üni-

Афионкарахисар Денсаулық сақтау ғылымдары университеті Медицина факультеті Медициналық генетика кафедрасының меңгерушісі доктор, профессор Мұстафа Солак және Хаджи Байрам Вели атындағы Анкара университеті Халықаралық қатынастар бөлімінің профессоры, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті Өкілетті кеңес төрағасының кеңесшісі және «Bilig» журналының редакторы доктор, профессор Фырат Пурташ, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық Қазақ-түрік университеті Өкілетті кеңесінің Бас хатшысы Ахмет Шевки Зенгин Алматыға жұмыс сапары аясында Еуразия ғылыми-зерттеу институтында болды.

Кездесу барысында институт директоры доцент, доктор Вакур Сүмер институттың Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің мақсаты мен міндетіне сәйкес ғылыми зерттеу жұмыстарын жүргізіп жатқанын мәлімдеді. Доцент, доктор Вакур Сүмер институттағы атқарылған жұмыстар арасында, жалпы Еуразия аймағы, әсіресе, Орталық Азия аймағы бойынша экономика, халықаралық қатынастар, энергетика, қоршаған орта және мәдениет салаларында көптеген ғылыми зерттеулер жүргізіліп жатқандығы жайында ақпарат берді. Ол бұл зерттеулер арқылы ғылыми әдебиетке өз үлестерін қосып жатқандарын, сондай-ақ, төрт тілде материал

versitesi Mütevelli Heyet Başkan Danışmanı, “Bilig” dergisinin editörü Prof. Dr. Fırat Purtaş, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı Genel Sekreteri Ahmet Şevki Zengin, Almatı ziyareti sırasında Avrasya Araştırma Enstitüsü’nü ziyaret ettiler.

Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakkur Sümer, Enstitü bünyesinde yapılan çalışmalar arasında özelde Orta Asya bölgesine ve genelde Avrasya coğrafyasına yönelik ekonomi, uluslararası ilişkiler, enerji, çevre, kültürel alanda pek çok çalışmaların yürütüldüğünü dile getirdi. Bu çalışmalar ile hem literatüre katkı sağlandığını hem de dört dilde yayın yapılarak özellikle bölge çalışmaları arasında İngilizce ve Türkçe yayın sayısının da artmasına yardımcı olduklarını ifade etti.

Prof. Dr. Mustafa Solak, Enstitü bünyesinde gerçekleştirilen akademik faaliyetlerin bölge çalışmaları ve Türkiye ile ilişkiler açısından oldukça önemli olduğunu belirterek kendi görüşlerini paylaştı. Ahmet Şevki Zengin, konuşmasında Enstitü’nün faaliyetlerini yakından takip ettiğini ifade ederek çalışmaların başta Kazakistan ve Türkiye ilişkileri olmak üzere Orta Asya coğrafyası ile akademik literatüre Kazakça, Türkçe, Rusça ve İngilizce yayınlar ile büyük katkı sağlandığını dile getirdi. Prof. Dr. Fırat Purtaş konuşmasında Enstitü’nün Orta Asya bölgesinde yaşanan güncel konular ile önemli sorun-

жариялау арқылы аймаққа қатысты ағылшын және түрік тілдеріндегі басылымдар санын көбейтуге ықпал етіп жатқандарын жеткізді.

Доктор, профессор Мұстафа Солак Институт шеңберінде өткізілетін академиялық іс-шаралардың аймақ зерттеулері мен Түркиямен қарым-қатынас тұрғысынан өте маңызды екенін атап өтті және өз көзқарастарымен бөлісті. Ахмет Шевки Зенгин, өз сөзінде Институт қызметін мұқият қадағалайтындығын білдіре отырып, Институттың қазақ, түрік, орыс және ағылшын тілдеріндегі жарияланымдары арқылы Орта Азия географиясы, әсіресе, Қазақстан-Түркия қарым-қатынастары туралы ғылыми зерттеулерге үлкен үлес қосып отырғанын атап өтті.

Доктор, профессор Фырат Пурташ өз сөзінде Институттың Орталық Азия аймағындағы өзекті тақырыптар мен маңызды мәселелер бойынша сапалы басылымдарды жариялап жүргендігін тілге тиек етті. Сонымен қатар, «Bilig» журналының академиялық басылым тәжірибесінен мысалдарын келтіре отырып, академиялық журналды басқару жөніндегі өз пікірлерімен бөлісті.

Кездесу соңында Еуразия ғылыми-зерттеу институтында өткізілген академиялық зерттеулердің маңыздылығы мен Алматыда мұндай

lar hakkında kaliteli yayınlar çıkardığını ifade etti. Buna ek olarak Bilig'in akademik yayın tecrübesi üzerine bilgi birikiminden örnekler vererek akademik dergi yönetimi hakkındaki görüşlerini paylaştı.

Toplantı sonunda Avrasya Araştırma Enstitüsü'nde yürütülmekte olan akademik çalışmaların önemine dikkat çekilerek Almatı'da böyle bir enstitünün faaliyetlerini sürdürmesinin gerekliliğinin altı çizildi. Enstitü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer tarafın-

институттың өз қызметін жалғастыра беруі қажеттігі айтылды. Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент, доктор Вакур Сүмер өз тарапынан академиялық басылымдар жиынтығын сыйлық ретінде табыстады.

dan akademik yayınlardan oluşan bir set ile hediye takdiminde bulunuldu.

**29 EKİM 2020 TARİHİNDE
GRONINGEN ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ
ARAŞTIRMACISI DR. AGHA
BAYRAMOV “HAZAR DENİZİ VE
ÇEVRESEL İŞBİRLİĞİ” KONULU
ÇEVİRİMİÇİ SEMİNER VERDİ.**

2020 ЖЫЛДЫҢ 29 ҚАЗАНЫНДА
ГРОНИНГЕН УНИВЕРСИТЕТІ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР
БӨЛІМІНІҢ ЗЕРТТЕУШІСІ
ДОКТОР АҒА БАЙРАМОВ
«КАСПИЙ ТЕҢІЗІНІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ
МӘРТЕБЕСІ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ
ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ» ТАҚЫРЫБЫНДА
ОНЛАЙН-СЕМИНАР ӨТКІЗДІ.

Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer'in takdim konuşmasından sonra söz alan Dr. Agha Bayramov, bu imkan dolayısıyla Enstitü'ye teşekkürlerini sundu. Dr. Agha Bayramov seminerinde ana hatlarıyla, Hazar Denizi'nin statüsüne ilişkin uluslararası müzakereler ve anlaşmaların, her açıdan oldukça karmaşık bir süreç olduğunu ifade ederek güncel bilgiler sundu. Hazar

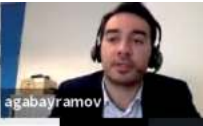
Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент, доктор Вакур Сүмердің кіріспе сөзінен кейін сөз алған доктор Аға Байрамов, осы мүмкіндікті берген Институтқа өз алғысын білдірді. Доктор Аға Байрамов семинарында Каспий теңізінің мәртебесі туралы халықаралық келіссөздер мен келісімдердің барлық жағынан өте күрделі процесс екенін ескерте отырып, мәселеге байланысты ағымдағы ақпараттарды ұсынды. Сонымен қатар, жағалауындағы елдер үшін Каспий теңізі үлкен экономикалық, стратегиялық, саяси және экологиялық тұрғыдан қызығушылық тудыратынын жеткізді. Каспий маңы елдерінің саяси және энергетика саласындағы мүдделері Түркиямен қатар, көптеген Еуропа елдерінің аймақтық стратегиясына да әсер ететіндігін атап өтті. Аға Байрамовтың пікірінше, Каспий теңізі бойынша келіссөздер үдерісінің түпкілікті мақсаты «өзара пайда жеткізу» әдісі арқылы барлығына тиімді болатын шешімге қол жеткізу болуы керек. Алайда, мұндай жағдайға жету үшін қатысушы тараптардың әр түрлі салаларда тіпті де көбірек ынтымақтастық жасауы қажет екенін тілге тиек етіп, өз зерттеулеріне сүйене отырып Каспий теңізі бойынша жасалған соңғы келісімдерге қатысты өз пікірін білдірді.

Семинардың жалғасында доктор Аға Байрамов соңғы келісімдерді қарастырғанда, іс жүзінде елдер арасында көптеген мәселелерде өзгеріс байқалмағандығынын атап көрсетті. Бұған мысал ретінде Иран мен Ресейдің Каспий теңізіне мұнай және газ құбырларын

university of
 groningen

10/29/20 agabayramov

After the signing of the legal status convention

- > The geopolitical line of argumentation has not changed.
- > The wording of the convention seems to leave room for debate about the 'requirements and standards for the pipeline'.
- > The convention does not satisfy **the environmental conditions** for the construction of the TCP. The convention gives Russia and Iran extensive **environmental monitoring powers**,
- > **Russia and Iran** have used

environmental requirements in the past and could use them to oppose the TCP in the future'.

Denizi'nin kıyıdaş ülkeler için büyük ekonomik, stratejik, politik ve çevresel çıkarlara konu olduğunu da belirtti. Seminerin devamında, Hazar bölgesi ülkelerinin siyasi ve enerji alanlarındaki çıkarlarının Türkiye'nin yanı sıra birçok Avrupa ülkesinin bölgedeki stratejilerini de etkilemekte olduğunu bildirdi. Araştırmacı Dr. Agha Bayramov'a göre, Hazar Denizi'ndeki müzakere süreçlerinde istenen hedefin kazan-kazan yöntemiyle herkese fayda sağlayacak bir çözüme ulaşılmalıdır. Lakin bu duruma erişilebilmesinde ilgili taraflar arasında farklı alanlarda daha yoğun işbirliğinin gerektiğini belirterek, kendi analizlerine dayanarak Hazar Denizi ile ilgili son anlaşmalarla ilgili görüşünü ifade etti.

Konuşmasının devamında Dr. Agha Bayramov, en son anlaşmalar da ele alındığında aslında ülkeler arasında bazı konularda herhangi bir değişimin gözlemlenmediğini altını çizdi. Buna örnek olarak Hazar Denizi'nde petrol ve gaz boru hatlarının döşenmesi gibi bir konuya İran ve Rusya'nın engel teşkil edebileceğini ifade etti ve bu konuda iki devletinde mevcut anlaşmalara dayanarak bu yetki ve haklarının olduğunu vurguladı. 1990'lardan bu yana kıyıdaş ülkeler arasında imzalanan anlaşmalarda dolaylı olarak bölgedeki Çin, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği gibi diğer büyük aktörlerin etkisinin bulunduğu görüşünü ifade ederek bu coğrafyada kıyıdaş ülkelere ek olarak bölgesel ve küresel güçlerin çıkarları arasında bir rekabetin sürekli mevcut olduğunu da altını çizdi.

Öte yandan bir diğer önemli gelişme olarak Hazar Denizi'nde özellikle son zamanlarda Kazakistan,

тарту сияқты мәселеге тосқауыл қоюы мүмкін екеніндігін және екі елдің де жасалған келісімдер негізінде осындай өкілеттіктер мен құқықтарға ие екендіктерін атап өтті. Жағалау елдері арасындағы 1990 жылдардан бері жасалған келісімдерге Қытай, Америка Құрама Штаттары және Еуропалық Одақ сияқты басқа да ірі ойыншылардың жанама әсер етті деген көзқарасты білдіре отырып, аймақта жағалау елдерінен басқа аймақтаық және жаһандық ірі мемлекеттердің мүдделері арасында үнемі бәсекелестік бар екенін баса айтты. Екінші жағынан, тағы бір маңызды оқиға ретінде Қазақстан, Түрікменстан және Әзірбайжанның, әсіресе, соңғы кезеңдерде Каспий теңізінде әскери-теңіз күштерін күшейтіп жатқандығын баяндай келе, бұл үдерісті мұқият қарастыру керектігін мәлімдеді. Жағалау елдері арасындағы талас-тартыста экологиялық мәселе көбінесе соңғы орынға қалдырылатынын және Каспий теңізіндегі қоршаған ортаның ластануына көп көңіл бөлу қажет екендігіне ерекше тоқталды.

Семинар соңында доктор Аға Байрамов Каспий теңізіне қатысты көптеген келісімдерді жағалаудағы елдер арасында қайта қарауы және экологиялық мәселенің де басты мәселелердің бірі болуы керектігін тілге тиек ете отырып, өз сөзін тамамдады. Қатысушылардың тақырып бойынша әр түрлі ой бөлісулерімен және сұрақ-жауаппен семинар аяқталды.

The screenshot shows a Zoom meeting interface. At the top, there is a banner for the University of Groningen. The main content is a presentation slide titled "The history of the Caspian Environment Programme". The slide includes a timeline of negotiations from 1992 to 2018. To the right of the timeline, there is a text block discussing Iran's role in 1992 and the adoption of the Almaty Declaration in 1994. The Zoom interface shows a participant named 'agabayramov' in the top right corner.

Table 1. Timeline of Caspian Environment Programme negotiations.

Date	Event
1992	•The Almaty Declaration on Cooperation of the Environmental Protection
June 1995	•The draft version of the CEP, initiated by the World Bank, UNEP and UNEP, was agreed.
May 1998	•The official launching of the Caspian Environmental Programme
November 2002	•Tehran Convention was signed by the littoral states
August 2006	•Tehran Convention entered into force
May 2007	•First Conference of Parties Meeting in Baku, Azerbaijan
November 2008	•Second Conference of Parties Meeting in Tehran, Iran
August 2011	•Third Conference of Parties in Aktau, Kazakhstan. The Protocol Concerning Regional Prosecutions, Response and Cooperation in Combating Oil Pollution Incidents was signed
December 2013	•Fourth Conference of Parties Meeting in Moscow, Russia. The Protocol for the Protection of the Caspian Sea against Pollution from land-based sources and activities was signed
May 2014	•Fifth Meeting of the Conference of Parties in Ashgabat, Turkmenistan. The Protocol for the Conservation of Biological Diversity was signed
August 2018	•Extraordinary Meeting of the Conference of Parties in Moscow, Russia. The Protocol on Environmental Impact Assessment was signed

Source: Bayramov (2020, 18).

Iran undertook the first formal initiative in 1992. The idea of ecological cooperation did not move beyond abstract discussion until 1994, for **two reasons**: the extraction of oil and natural gas & financial means, advanced technical equipment, knowledge or institutions. In adopting **the Almaty Declaration** in 1994, the littoral states invited intergovernmental organizations (IGOs) to assist them in addressing ecological issues. In 1995, regional environmental cooperation was facilitated by a joint response of **the UNDP, UNEP, World Bank and GEF (GEF Report 1998)**.

Türkmenistan ve Azerbaycan'ın deniz kuvvetlerini güçlendirmekte olduğunu belirterek bu gidişatın dikkatli bir şekilde takip edilmesi gerektiğini belirtti. Ülkeler arasındaki tüm bu yaşanan çekişmeler arasında çevre konusunun genelde son sıralara bırakıldığını ifade ederek Hazar Denizi'nde çevre kirliliği konusuna ülkelerin daha fazla önem göstermesi gerektiğini ifade etti. Seminerin sonunda Dr. Agha Bayramov, Hazar Denizi ile ilgili birçok anlaşmanın, kıyıdaş ülkeler tarafından revize edilmesi gerektiğini ve çevresel hususların, öncelikler arasında daha üst seviyelerde yer alması gerektiğini belirterek sözlerini tamamladı.

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент, доктор Вакур Сүмер, доктор Аға Байрамовқа семинар өткізгені үшін алғысын білдіре отырып, болашақта жемісті ынтымақтастыққа деген үмітін білдірді.

Seminer, katılımcıların konu ile ilgili çeşitli düşüncelerini aktarmaları ve soru-cevap bölümü ile sona erdi. Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, semineri için araştırmacı Dr. Agha Bayramov'a teşekkür ederek, gelecekte çok verimli işbirlikleri geliştirmeyi umut ettiklerini ifade etti.

**30 EKİM 2020 TARİHİNDE
AZERBAIJAN'IN KAZAKİSTAN
BÜYÜKELÇİSİ SAYIN RAŞAD
MAMMADOV HOCA AHMET
YESEVİ ULUSLARARASI TÜRK-
KAZAK ÜNİVERSİTESİ AVRASYA
ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜ
ZİYARET ETTİ.**

2020 ЖЫЛҒЫ 30 ҚАЗАН КҮНІ
ӘЗІРБАЙЖАННЫҢ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ
БАС ЕЛШІСІ РАШАД МАММАДОВ
МЫРЗА Қ.А.ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-ТҮРІК
УНИВЕРСИТЕТІ ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-
ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНА КЕЛДІ.

Әзірбайжанның Қазақстандағы Бас елшісі Рашад Маммадов мырза елшілік қызметкерлерімен бірге Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық Қазақ-Түрік университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институтында қонақта болды. Сапар барысында, Институт директоры доцент, доктор Вакур Сумер институтының Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ-дің негізгі міндеті мен мақсаты аясында ғылыми жұмыстар жүргізетінін атай келе, атқарылған зерттеулер мен іс-ашаралар туралы мағлұмат берді.

Институттың жалпы алғанда Еуразия кеңістігіне, атап айтқанда Орталық Азия аймағына қатысты экономика, халықаралық қатынастар, энергетика, қоршаған орта және мәдениет салалары бойынша көптеген маңызды жұмыстар атқарылып жатқандығын айтып өтті. Олсын зерттеулер арқылы ғылыми әдебиетке үлес қосумен қатар, төрт тілде материал жариялау арқылы аймаққа қатысты ағылшын және

Azerbaycan'ın Kazakistan Büyükelçisi Sayın Raşad Mammadov elçilik personeli ile birlikte Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü'nü ziyaret ettiler. Ziyaret sırasında Enstitü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer Enstitü'nün Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'nin misyon ve vizyonu doğrultusunda akademik çalışmalarını yürüttüğünü ifade ederek, yapılan çalışmalar ve faaliyetleri hakkında bilgiler verdi.

Enstitü'nün gerçekleştirdiği çalışmaları arasında özelde Orta Asya ve genelde Avrasya coğrafyasına yönelik ekonomi, uluslararası ilişkiler, enerji, çevre, kültürel alanda pek çok çalışmaların yürütüldüğünü dile getirdi. Bu çalışmalar ile hem literatüre katkı sağlandığını hem de dört dilde yayın yapılarak özellikle bölge çalışmaları arasında İngilizce ve Türkçe yayın sayısının da artmasına yardımcı olduklarını ifade etti.

Azerbaycan'ın Kazakistan Büyükelçisi Sayın Raşad Mammadov ise konuşmasında yürütülmekte olan akademik çalışmaların önemine dikkat çekerek böyle bir Enstitü'nün faaliyetlerini sürdürmesinin gerekliliğinin altını çizdi. Enstitü'nün çalışmalarına başarılar diledi.

P

tүрік тілдеріндегі басылымдар санын көбейтуге ықпал етіп жатқанын мәлімдеді.

Әзірбайжанның Қазақстандағы Бас елшісі Раşад Маммадов мырза өз сөзінде жүргізіліп жатқан ғылыми зерттеулердің маңыздылығына назар аударып, институт жұмысын жалғастыру қажеттігін атап өтті. Сондай-ақ, институттың алдағы жұмыстарына сәттілік тіледі.

Кездесу барысында институттың кітапханасы және басқа да материалдық базалары таныстырылып, осы тұрғыдағы болашақ жоспарлар мен жобалар туралы ақпарат ұсынылды. Кездесу соңында институт директоры доцент, доктор Вакур Сүмер қонақтарға институттың академиялық басылымдарының жиынтығын сыйға тартты.

Зiyaret sırasında enstitünün kütüphanesi ve diğer fiziki imkânlarının da tanıtılmasıyla birlikte bu kapsamda geleceğe yönelik plan ve projeler hakkında bilgiler sunuldu. Toplantı sonunda Avrasya Araştırma Enstitü'nün Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer Enstitü'nün akademik yayınlarından oluşan bir set ile hediye takdiminde bulundu.

ERI Infographic No. 33

UNESCO World Heritage Sites in Central Asia Orta Asya'daki UNESCO Dünya Mirası Alanları Орта Азиядағы ЮНЕСКО әлемдік мұралары

Kazakhstan

- Mausoleum of K.A. Yassawi
- Petroglyphs
- Saryarka
- Silk Roads
- Western Tien-Shan

Kyrgyzstan

- Sulaiman-Too
- Silk Roads
- Western Tien-Shan

Uzbekistan

- Itchan Kala
- Historic Centre of Bukhara
- Historic Centre of Shakhrysbaz
- Samarkand - Crossroad of Cultures
- Western Tien-Shan

Tajikistan

- Proto-urban Sarazm
- Tajik National Park

Turkmenistan

- Ancient Merv
- Kunya-Urgench
- Fortresses of Nisa

Source: whc.unesco.org/en/list

How to Cite: Eurasian Research Institute, (2020). UNESCO World Heritage Sites in Central Asia. ERI Infographics No. 33

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Kasım 2020 Sayı: 56
Қараша 2020 жыл №56